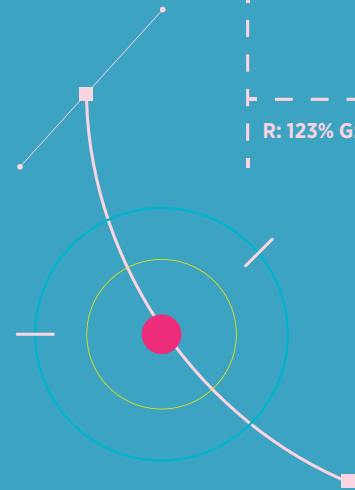

SAYI
20

Yıl: 9 • 2026/75#
Mart • Nisan • Mayıs
@sadesodadergi

İLK GÜNKÜ GAZLA

SADE SÖDAA

R: 123% G: 159% B: 189%

C: 60%
M: 25%
Y: 15%
K: 0%

GELECEK KATILIM MOBİL'DE

ÜCRETSİZ
PARA TRANSFERİ

PIYASA
İŞLEMLERİ

AVANTAJLI FON
FİNANSMAN ÜRÜNLERİ

KİŞİSELLEŞEN
MENÜLER

Siz de Ziraat Katılım mobilin
avantajlı dünyasını keşfedin,
geleceğe güvenle dokunun.

 Ziraat Katılım

ÖNDER
İmam Hatipliler Derneği Adına
İmtiyaz Sahibi
Abdullah Ceylan

Genel Yayın Yönetmeni
Muhammed Akaydın

Genel Koordinatör
Muhammed Ensar Sözen

Yayın Yönetmeni
Esmâ Uslu

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Resul Çiftci

İletişim Direktörü
Esra Zeynep Akgün

Yayın Kurulu
Beyzanur Paşahan
Esmâ Uslu
Ceyda Korkmaz
İclâl Yılmaz
Nurefşah Yiğit
Zehra Güler
Zeynep Efe
Zeynep Rana Tekin
Zeynep Sultan Doğruer
Zeynep Uzunboy

Editör
Nurefşah Yiğit

Genel Konsept, Tasarım-Uygulama
Noon.istanbul

Basım
Kültür Sanat Basımevi, Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
ZB-7-9-11 Topkapı/Zeytinburnu/İstanbul
Davutpaşa V.D. 605 050 6155
Telefon: 0212 674 00 21-29-46 kulturbasim.com

İletişim
Akşemsettin Mah. Şair Fuzuli Sok. No: 22 Fatih/İstanbul
sadesodadergi@gmail.com 0 (212) 519 09 53

Dilek&Öneri&Şikayet
sadesodadergi@gmail.com

Sosyal Medyada Biz
f x @sadesodadergi

Yayımlanan tüm yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı
ÖNDER İmam Hatipliler Derneği'ne aittir. İzin alınıp kaynak
gösterilerek alıntı yapılabilir. Yayımlanan yazıların dili, bilimsel
içerik ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

İnsan unuttuğu kadar mı vardır yoksa hatırladığı kadar mı? Bu soruyu kendime yöneltmeden evvel çevremdeki insanlara sorduğumda çoğu en başta her ikisi de dedi, sonrasında ise yine yarıya bir seçim yapıldı. Kimi unuttuğuyla var olduğunu düşünürken kimi hatırladığıyla var olduğunu düşündü. Sevgili okur, yüz yüze olmasak da bu soruyu sana da yöneltiyorum. Sen hangisiyle varsın?

Ekip olarak bu sayıda unutma kültürünü, hafızayı ve hatırlamayı birçok yönüyle ele alırken kendimizi de bu yönde epey zorladığımızı sezdik. Kolaylıkla hatırladığımız anlar olduğu kadar, bazı anıları da hatırlamak için çokça koşturduk. Unutmayı bu kadar alışkanlık hâline getirmeyi ne ara yaptık, onu da unuttuk.

İnsanın ilk unuttuğu sözden başladık ki tabiatının gereği olduğunun farkına varalım, unuttuğumuz için kendi üzerimize bu kadar gitmeye-elim dedik. Sahi, unutmak denen nimet olmasaydı, sürgün edildiğimiz bu dünya ana vatana gidene değin çekilir olur muydu ya da unutul-masaydı verilen ilk söz biz var olur muyduk? İnsan unuttur ki evvelce yaşayıp unuttuğu mutlulukların tadına bir kez daha varsın. Elbette ki bu, unutmayı daimi olarak insan tabiatında meşrulaştırmaz. O yüz-den dengenin esası olarak hatırlamak devreye girer; insan hatırlar ki unutmamasından ötürü çektiği ızdırabı tekrar yaşamasın, insan hatırlar ki verdiği sözleri bilerek hayatın saadetine ersin.

***

Sade Soda'nın 20. sayısında Ceyda Akcan Hanımefendi'yle, Bosnalı Komutan Harun Hodžić'le savaşın anlatılardan öte hafızanın toprak-larına derin kökler salmış hâlini, Samed Pašalić Beyefendi'yle Bosna Savaşı sırasında anılarının dehlizlerine inerek "savaşta çocuk" olmanın etkilerine değindik.

***

Ve şimdi sayın okur, unut ki acın dinsin, hatırla ki yetinebilesin. Verilen bir sözün unutulması sonucu varsın. Sözünü hatırla ki azalarının senin yerine konuşacağı gün mahcubiyetin olmasın.

Esmâ Uslu

SADE İÇİNDEKİLER

Yeniden Hatırlayabiliriz!

Elif Göğüş

SAYFA 06

5 Adımda

Nurefşah Yiğit

SAYFA 08

Ceyda Akcan Ropörtaj

Beyza Nuran Sarıçam & Ebrar Paşahan

SAYFA 10

Gece Mesaisi

Zeynep Rana Tekin

SAYFA 14

Köşe Kapmaca

Nisa Nur Işık

26

Komutan Harun Hodžić ile Bosna Direnişi

Zehra Güler

28

36 Kitabın Orta Yeri

Esma Uslu

38 Bir Buçuk Tekbir

Esma Uslu

40 Nisyan Tezkeresi

Beyza Baykan

41 Hatırlamak mı Yoksa Unutmak mı?

Zeynep Öney

50 Kayıp Eşya Odası

Ayşenur Yiğit

52 Samed Paşalic ile Röportaj

Zehra Güler

56 Matem İçindeki Göz

Hanife Altınay Akdağ

58 Unutturulmak

Yasin Murat Kocabıyık

70 Sade Portre: Ömer Muhtar
Esma Uslu

72 Sayfaların Ötesinde Sade Soda

Serbest Kürsü

Ebrar Paşahan –
Şerife Güner

SAYFA 16

Hafıza Kaybı Yaşayan Seyahın Notları

Beyzanur Paşahan

SAYFA 18

Mekânkırım ve Filistin

Elif Atabaş

SAYFA 20

Unutmak Gerçekten Mümkün mü

Aleyna Nacak

SAYFA 24

Pop Jazz Alaturka
Saz

32

Zeynep Rana
Tekin

Yitik Masal

34

Bilge Karataş

42

Oku

Asiye Firdevs
Divleli

44

Hatırlanan
Ramazan
Unutulan
Gelenekler
Ceyda Korkmaz

46

Tüm
Unuttuklarıma
Özrümdür
Zeynep Efe

48

“Memento
Mori”nin
Memento’su
Nihal Akden

60

Belleğin
Anatomisi
Beyza Nuran
Sarıçam

62

Hafıza “Ben
Gidiyorum”
Demez
Şerife Güner

66

Camia:
Ahi Çelebi Camii
İclâl Yılmaz*

68

Unutmanın
İnceliği
Ebrar Paşahan

74

Hatra Düşen Cemre
Rabia Yiğit

Elif Gögüş*

YENİDEN HATIR LAYA BİLİRİZ!

Bugün gözlerimi açtığımda yeni bir benim. Bu öyle “Yarıdan itibaren artık değişeceğim.” söylemlerindeki gibi içi yarı dolu yarı boş bir vadin sonucu değil. Bu, değişimin kişiye sorulmadan yapıldığı, değişmek isteyip istemediğine dair karar vermene bile süre tanınmayan alelacele ve kökten değişik bir sabaha uyanmak ama neye dönüştüğümü bilmiyorum henüz. Eyvah! Yoksa...! Yattığım yerden hızlıca doğrulup ellerimi bacaklarımı kontrol ediyorum. Ohh! Bir böce-

ğe dönüşmemişim, korkmayın. “Neden bir böceğe dönüşeyim ki zaten!” diye içimden geçirip odayı kolaçan ediyorum. Her şey yerli yerinde. Tamam, güvendeyim. Belki de kötü bir rüya gördüm ama hatırlamıyorum, sadece onun tesiriyle böyle korkuyorum. Hatırlamadığım bir şeyin korkusunu duymak her ne kadar tuhaf gelse de böyle olsun istiyorum. Bir gün yeniden uyanıp “Keşke hepsi bir rüya olsaydı.” diye dilemektense o kâbusun içinde olduğumu varsaymak rahatlatıcı geliyor.

TÜM DEĞERLERİM, İNANDIKLARIM, SEVDİKLERİM, SAYDIKLARIM, KIYMETİNİ BİLDİKLERİM, NEFRET ETTİKLERİM, KAPISINDAN AYRILMADIKLARIM, YAKININA YAKLAŞMADIKLARIM, OKUDUKLARIM, YAZDIKLARIM... HEPSİ BİR GÜNDE YOK OLDU. TARİHİM VE TAKVİMİM SIFIRLANDI. HAYATA BUGÜNDEN BAŞLIYOR GİBİYİM. BU YIKIMIN ALTINDAN KALKABİLİR MİYİM?

Sanki ben bir şey fark etmezsem çaktırmadan kâbusun içinden de çıkabilirim. Böyle umuyorum ama çok geçmeden umduğum şey yerle bir olacak, bunu henüz bilmiyorum.

Bir taraftan radyoyu açıp diğer elimle masanın üzerinde duran kitabıma uzanıyorum ama kitapta bir tuhaflık var. O da ne!

Terapistimin “Bir sabah uyanıyorsunuz ve hayatınız değişmiş. Bu değişimi ilk nereden fark edersiniz?” diye sorduğu sorudaki yerdeyim fakat bu hiç hayra alamet bir değişim gibi durmuyor. Ne olduysa o anda oluyor. Kitabı elime alıp okumaya çalışmamla birlikte değişim beni ensemden tutup bir boşluğa fırlatıyor. Kendimi fantastik, bilim kurgu türünde bir filmin içindeymişim gibi hissediyorum. Sanki karşıma bir adam çıkıp bana iki hap uzatacak ama ben yanlış hapi seçeceğim. Zihnimi yeniden yaşadığım ana getirip kitabı okumaya çalışıyorum. Yok olmuyor. Okuyamıyorum. Sorun gözlerimde mi acaba diye kontrol etmek için etrafa bakıyorum. Her şey net. Tekrar yakınlaştırıp okumayı deniyorum ama harflerin hiçbirini tanıyamıyorum. Daha dün akşam artık uyukladığım için okumayı bıraktığım kitabı sabah okuyamamayı neyle açıklayabilirim ki?

O sırada radyoda haberler başlıyor. Sesler kulağıma çarpıp çarpıp geri dönüyorlar. Birkaç cümle kulağımdan içeri girmeyi başarıyor: “Bugünden sonra eski harfler kalkıyor, her yerde yeni harfler kullanılacak.” Bu ne demek tam anlayamıyorum.

Birilerini arayıp yardım istemek geçiyor aklımdan. Kimi arasam diye düşünüyorum, kimse gelmiyor. Zihnim tam bir beyaz sayfa. Benden öncesi yokmuş gibi tek başıma kalakalıyorum. Hiçbir sınır ve engelin olmadığı bir boşlukta hapsolmuş gibiyim.

Böceğe dönüşmediğim için gelen rahatlık yerini tarifi imkânsız bir huzursuzluğa bırakıyor. Artık korkabiliriz. Hafızası olmayan ve neye dönüştüğünü bilmemenin belirsizliği ile hem ne yapacağını bilmeyen hem de ne yapacağı hiç belli olmayacak biriyim artık. Tüm değerlerim, inandıklarım, sevdiğim, saydıklarım, kıymetini bildiklerim, nefret ettiklerim, kapısından ayrılmadıklarım, yakınına yaklaşmadıklarım, okuduklarım, yazdıklarım... Hepsi bir günde yok oldu. Tarihim ve takvimim sıfırlandı. Hayata bugünden başlıyorum gibiyim. Bu yıkımın altından kalkabilir miyim?

Şimdi ne olacak, içinde bunun cevabını verebilecek biri var mı? Öyle entel dantel kelimelerle uzaklardan değil söyle tam karşıma geçip gözlerimin içine baka baka... Beni bir sabah böyle uyandıran şeyin ne olduğunu bilmeye hakkım yok mu? Daha önce kimsenin başına gelmeyen bu değişim bana niye reva görüldü? Bunları sordukça içimde derinlerden gelen ve çığ gibi büyüyen bir öfke duygusu tüm bedenimi ele geçiriyor. Oradan aldığım cesaretle artık korkmuyorum ve hakkımı aramaya karar veriyorum. Siz de korkmayın. Mâdem fantastik bir hikâyenin içindeyim, öfkemi içimde ateşe dönüştürüp tıpkı bir ejderha gibi püskürtüyorum. Hikmet bu ya ateş suya dönüşüyor. Öfkem çok büyük olduğu için sular her yeri kaplıyor. Sürüklenmeye başlıyorum derken bir gemi çıkıyor karşıma. İçinden bir fil hortum uzatıyor. Hortuma tırmanıp gemiye biniyorum. Sular çekilince bir dağın tepesinde buluyorum kendimi. Aşağı doğru bakınca bir kadın görüyorum uzaklarda belli belirsiz. Bir o tepeye bir bu tepeye koşuyor. En iyisi o tarafa gideyim diyerek kendimi dağdan aşağı bırakıyorum. O kadar koşuyorum ki yıllar geçiyor. Nihayet taşlık bir vadiye varıyorum. Daha kendime gelemeden tüm bedenimi ve ruhumu kendine rapteden bir koku alıyorum. O kadar güçlü ki bu koku ölü hafızamı yeniden kıpraştırmaya yetiyor. İşte yeniden hatırlamaya başlıyorum. Gül... Gül kokusu! Mest oluyorum. Tüm unuttuklarım bir bir yerini alıyorlar zihin sarayında. Gönül sarayım ise o kokuyla ma'mûr.

Takvimlerin en güzelinin başladığı yerde, takvimimi tabiri caizse fabrika ayarlarına döndürüyorum. Hafıza defterimin yırtılmış yapraklarını yeniliyorum. Ardından bir ebabil kuşunun kanadına oturup eve doğru uçuyorum. Aşağıda filler. İçimde bir cesaret. Artık eski ben değilim anlıyorum. Eve vardığımda bıraktığım yerde bulabilmek için kendimi, dua ediyorum. İşte yeniden aynı masadayım, kitabım elimde, heceleyerek de olsa okumaya başlıyorum.

*İnsan hikâyelerini dinlemeyi çok sevip mesleği hâline getirmişken annelikle tanışan, adını hiç duymadığı bir ilçede dağları seyrederken kendi hikâyesini dinlemeye başlayan, şu sıralar her şeyi sadece olduğu hâliyle kabul etmeye çalışan, bugün hayata gözlerini yeniden açan insanlardan biri.

Nurefşah
Yiğit*

ADIMDA

B12

VİTAMİNLERİNİ

KULLANMA

KILAVUZU

**Peki, nedir bu unuttuklarımızın ya da bir türlü hatırlamadıklarımızın sırrı? Yaşımıza verecek kadar yolu yarılama-
dık, çocukluğa verecek kadar başında da değiliz hayatın. Günlük meşgalele-
rimizin zihnimizi çok yoğun tuttuğun-
dan dem vuracak olsak... Tatillerimizde
bir anda fil hafızası da kazanmıyoruz.**

*Boğaziçi Üniversitesi'nde kimya öğrencisi. Kelimelerle arasını yapmak, bozmak ve yazmakla meşgul.

Çevrenizde bir şeyleri sıklıkla unutan, dalgınlıktan yürüdüğü yolda adımlarını karıştıran birileri mutlaka vardır. Eğer yoksa, bu kişi siz de olabilirsiniz. Tedavi veya espri amaçlı B12 vitaminlerinin bahsini duymuş olmalısınız. Mesela bir sene boyunca içmesi gereken vitaminlerini unuttuğunu senenin sonunda odasını toplarken fark eden bir tanıdığınız var mı? Benim var.

Peki, nedir bu unuttuklarımızın ya da bir türlü hatırlamadıklarımızın sırrı? Yaşımıza verecek kadar yolu yarılamadık, çocukluğa verecek kadar başında da değiliz hayatın. Günlük meşgalelerimizin zihnimizi çok yoğun tuttuğundan dem vuracak olsak... Tatillerimizde bir anda fil hafızası da kazanmıyoruz.

O hâlde buyurun beş adımda B12 vitaminlerini doğru şekilde kullanmanın yollarını konuşalım.

1. Çok Çabuk Unuttuklarımız

“Kayıp Balık Nemo” isimli animasyon filmini bilir misiniz? Şu sıralar öğrendiğimiz veya duyduğumuz her yeni bilgi zihinlerimizden o küçük turuncu balık gibi sanki süzülüp gidiyor. Hazır bilgiye konmak mı dersiniz, aklın tembelleşmesinden mi dem vurursunuz, yoksa dezenformasyon çağında yaşadığımızı mı hatırlatırsınız, bunu sizin teveccühünüze bıraktık. Ancak hatırlamamız gerekenlerin çok kısa sürede zihinlerimizin delikli algı süzgeçlerinden akıp gittiğinin farkındayız, değil mi? Bizi yıllarca dehşet içinde bırakması gereken haberlerin trajedisini zihinlerimiz ve kalplerimiz çok kısa sürede unutuyor. Kanımızı donduran olaylar tarih sahnesinde zor bela iz bırakıyor, seyirci aktörleri ve rollerini tanıyamadan perde kapanıyor. Zihinlerimizin anı albümlerini kilitlemeyi unuttuğumuzu hatırlamakta fayda var sevgili okur.

2. Yıllar Boyu Hatırladıklarımız

Kırmızı bir kurdeleye art arda asılan kâğıtları aklınızda kaç yıl tutabilirsiniz? Pek anlam ifade etmediğini düşünüyorsanız aile büyüklerinize düğünde ne takıldığını sormanızı tavsiye ederiz. Sabah ne yediğini unuttuğunu iddia eden babaanne veya anneannelerimizin en büyük çocuklarının düğünlerine davet ettikleri her hanenin kuyumcuya ne kadar vakit ayırdığını hatırlayacağına emin olabilirsiniz. Kadınların detaylarında boğulmak size makul gelmediyse babalarınıza tuttukları takımın yirmi yıl önceki şampiyonluğunda attığı golü ve dakikasını sorabilirsiniz. Doğum gününüzü bilmeyen adamların milliyetlerine kadar ezberlerinde tuttukları diğer adamlar hakkında ne kadar fazla şey bildiğine şahitlik edeceksiniz. Zihinlerimizin ve hafızamızın bize emanet birer sandık olduğu göz önünde bulundurulduğunda bazı paslı kilitlerden kurtulmamız gerektiğini hatırlatalım sevgili okur.

3. Unutturulduklarımız

Bir kum saatinde zit yönlerde doğru akan kumları avuçlarımızın arasında tutabileceğimizi iddia edemeyiz. Fakat kum saatleri olağana aykırı bir hızla ters düz ediliyorsa?

Tarihin kazananlar tarafından yazıldığı hepimizce malumdur. Peki, kazanmamıza rağmen hikâyesini okumadıklarımız ve kaybettiğimiz için kelimelerinin şahitliğinden mahrum bırakıldıklarımız? Yalnızca harflerini değil lisanını unuttuklarımız, gündemimize senede bir defa yıldönümlerinin akşamlarında aldıklarımız, aradaki ayları ve günleri öylece kaçırdıklarımız...

Bizim hikâyelerimizi bize kim anlatıyor, hangi sayfaları gün yüzü görmeden/göstermeden atlıyor ve hangi paragraflarda bizi yıllarca bekletiyor? Kendi hatıratlarımızı kendi dilimizde yazmamız, kendi kitaplıklarımızda okumamız gerektiğini unutmamamız sevgili okur.

4. Hatırlatıcılarımız

Tanıdıklarımızın bir kısmının doğum günleri telefonlarımızda, takvimlerimizde kayıtlıdır. Bir programını ajandasına eklemediğinde unutanlarımızın sayısı da hayli yüksek. Ülkede, dünyada neler oluyor diye haberlere bakmaya niyetlendiğiniz an size sayısız başlık hatırlatılır; sağ alt köşede döviz, üst köşede maç sonucunu, alt ekranda önemli politik açıklamaları, üstünde ana başlığı, ortada konuşanları öğreniyorsunuz. Ne kadarını merak ediyordunuz? Ne kadarına ihtiyaç duyuyorsunuz? Sosyal medya uygulamalarından birine girdiğinizde ana sayfanıza düşen o gelişmelerden gerçekte kaçına ulaşmayı hedeflemiştiniz? Ekran önünde bunlar hatırlatılırken sahne arkasında nelerden taviz vermeye, anı birikimlerimizden hangilerini kaybetmeye yüz tuttuk?

Sevgili okur, ekranın önünde ve arkasında yaşananlar bize neleri hatırlatıyor; zihinlerimizin hatıraları nasıl bir önem sırasında tutacağına bizden başka kim karar veriyor?

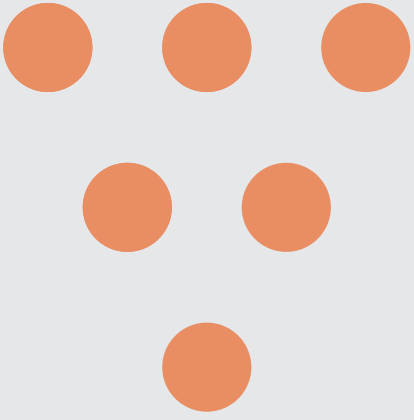
5. Boş Levha Zihinlerimiz: Biz Şimdi Neleri Bileceğiz?

Yüzlerce kelime okudunuz. Üstelik bu sayfaya gelene dek binlercesine göz gezdirdiniz. Aklınızda hangileri kaldı sevgili okur? Hangisini almalı, hangisini zihin surlarınızın dışında bırakmalısınız?

John Locke insanın dünyaya geldiğinde sahip olduğu akli boş bir levha olarak değerlendirmiş. ‘Tabula rasa’ olarak bildiğimiz bu kavram, yaşadığımız her şeyin oraya sonradan eklendiğini öne sürer. Oysa ruhlarımızın, dolayısıyla zihinlerimizin bu dünyaya geldiğinde adından önce bildiği, kaderinden önce deneyimlediği sarsılmaz bir anısı vardır: elest bezmi. “Ben sizin Rabb’iniz değil miyim?” sorusuna tüm ruhların verdiği ve bir an olsun unutmadıkları bir cevap var: bela.

Sevgili okur, zihinlerimiz bu sorunun cevabından hâlâ mükellef. Hatıralarımız boş bir levhaya da dolu bir ruha da eklense mutlak bir yerde bitecek, ardından sırayla hesaba çekilecek. Bu yüzden aklımızda neleri tuttuğumuz ve kendimizle neleri taşıdığımızı bilmek ezelden ebede verdiğimiz bir söz. Bunu unutmamak iyi olacak.

Bir sonraki sayıda görüşene dek hatırlanma ümidiyle.

Ceyda Akcan ile Röportaj

Röportaj:
Beyza Nuran Sarıçam,
Ebrar Dinç & Ebrar Paşahan

Yazmanın öncesi tamamen bir sancı. Sürekli bir sancı çekiyorsunuz. Zihninizde bir olay örgüsü olabilir; kurmuşsunuzdur. Onu istediğiniz şekilde yazana kadar sancı çekiyorsunuz. O acayip bir süreç. İsteddiğiniz bir şey var; yazmak istiyorsunuz ama yazıyorsunuz, olmuyor. Eksiltiyorsunuz, artırıyorsunuz, nihai şekli istediğiniz gibi olmuyor.

Eskiden şairlerin rüştünü ispat etme şekli naat yazmakmış. Naat yazmadan ona şair denilmezmiş. Bu zamanda da elimizde kalem bir silah var. Onu kullanabilmeliyiz. Çünkü onlar bunu çok güzel yaptı. Biz yıllarca Yahudilerin soykırımı uğradığı, asimile olduğu filmler izledik. Öyle kitaplar var, mutlaka içerisinde bir yerde vardır. Biz neden yazamıyoruz?

Bize biraz serüveninizden bahseder misiniz? Bugün Ceyda Akcan'a giden yol nasıl şekillendi?

İnsanın kendinden bahsetmesi çok zor. Ben de aslında “Şurada okudum, şurada doğdum, şunu yaptım, bunu yaptım.” şeklinde bahsetmekten çok hoşlanmıyorum. Çünkü insanın zihninde bir ön profil oluşuyor ve sonrasında bazı şeyleri oraya yamamaya çalışması zor oluyor. Ama yine de bahsetmem gerekirse bahsedeyim.

Bursa/İnegöl doğumluyum. Bütün eğitim-öğretim hayatımı Afyon'da tamamladım. İktisadi ve İdari Bilimler mezunuyum ama sonrasında edebiyata yöneldim. Kültür-sanat işleri, editörlük yaptım. Hâlâ yapıyorum ve uzun zamandır da yazıyorum. Aslında kendimi tanımaya ve tanımlamaya başladığım yer yazmamla başlıyor. Başlangıç noktamı orası sayıyorum. Oradan da bugüne kadar geldim diyebilirim.

Yazma yolculuğunuzun ilk kez ne zaman başladı? Nasıl karar verdiniz, bu süreç nasıl başladı?

Yazmak çocukken de benim iletişim şeklimdi. İççe kapanık değil ama çok iççe dönük biriyim, iç âlemimde yaşamayı çok seviyorum. Çocukken de böyleydim, orası çok canlıydı. Hayal gücüm, iç âlemim vesaire. Bunu yansıtmaya şeklim de yazmaktı. Bunun içine sonradan müzik, resim dâhil oldu.

23 Nisan, Öğretmenler Günü gibi belirli gün ve haftalarda ben kendi şiirlerimi yazıp götürürdüm. Şiir yazıyordum ama çok teşvik edilmedim. Sonra işin içine denemeler girdi, deneme yarışmaları girdi. Dereceye girdim. Bunlar da pek desteklenmedi. Gençlik dergilerinde yazıyordum, yazdıklarımı hocalarımıza gönderiyordum. Bana “Sen bir atölyeye dâhil ol, oradan devam et.” dendi. Çünkü yazdığınızı bir okutuyorsunuz, iki okutuyorsunuz, üç okutuyorsunuz. Sonra “İşim var.” deniliyor, bir devamlılık arz etmiyor.

Kitabım altı yılda çıktı. Yani on dokuz öykü altı yılda oluştu ve hepsi bir hocanın gözetiminden geçti. Dışarıda olsam bunu yapabilir miydim diye düşünüyorum. Yapardım ama belki kalemim velûd olmazdı. Hayatın koşuşturmacası içinde sürekli yazmaya dair kendinde şevk bulmak zor oluyor.

Belki atölye beni dürtüklemiş, iteklemiş olabilir.

Dediğim gibi yazmak çocukluğumdan itibaren benim iletişim dilimdi. Hatta mektup yazmayı çok severdim. Ev halına, öğretmenlerime, Allah'a, cumhurbaşkanına yazmışlığım da var. Annem o mektubu göndermişti hatırlıyorum. Hep mektup yazardım. Yazmak hem iyi hissettiriyordu hem de kelimelerle kendimi daha iyi ifade ettiğimi düşünüyordum. İlerleyen zamanlarda mektup arkadaşlarım oldu. Hâlâ mektuplaştığım bir arkadaşım var.

Sizin de bahsettiğiniz gibi biz de ufak ufak bir şeyler karalıyoruz. Öykülerinizi yazarken bir kıvılcım bekliyorsunuz? Ben kendi kendime bile yazsam başkasının okuyacağını düşünmek her seferinde pırpır ettiriyor kalbimi. Bu da öyküyle arama mesafe koyuyor.

O pırpır ettirme bence çok büyük yazarlarda da oluyordur. Sanırım Hemingway'di, son noktayı koysa bile o yazının onun için hâlâ bitmediğini düşünüyormuş. Yazmanın öncesi tamamen bir sancı. Sürekli bir sancı çekiyorsunuz. Zihninizde bir olay örgüsü olabilir; kurmuşsunuzdur. Onu istediğiniz şekilde yazana kadar sancı çekiyorsunuz. O acayip bir süreç. İsteddiğiniz bir şey var; yazmak istiyorsunuz ama yazıyorsunuz, olmuyor. Eksiltiyorsunuz, artırıyorsunuz, nihai şekli istediğiniz gibi olmuyor. Yazdınız diyelim. Bu kez Hemingway gibi “Şunu da eklesem olur muydu? Acaba burasını böyle yapsam olur muydu?” diye onun sancısını çekiyorsunuz. Ama okuyucuya ulaştıktan sonra sizden tamamen çıkmış oluyor artık farklı zihinlerde farklı şekillere bürünüyor.

Benim şu anki öykü kitabımın içerisinde on dokuz tane farklı öykü var ama söylenene göre birbirini tamamlıyorlarmış. Mesela anne olgusu, sofraya olgusu, karakterlerin dönüşümü var. Bunları planlayarak yapmadım. Edebiyatın iyileştirici bir gücü var. Hatta böyle bir kitap var, okumanızı tavsiye ederim. Bu aynı zamanda sanırım kendimi iyileştirmenin bir şekli diye düşündüm. Psikolog bir arkadaşım öykülerimi okuduğunda “Öykülerinde hep sofraya var, bu senin kendini iyileştirme şeklin.” demişti; karakterleri hep sofranın başında topluyorum.

Bu kıvılcım içerden geliyor. Tamamen kendimizi yazmıyoruz ama kendimizden de münezzeh değiliz. Yazmak, aynı zamanda biraz uydurmak da demek. Çünkü tamamen kendimizi yazarsak bu sefer otobiyografi olur. Onun yeri çok ayrı, oradan da çıkamıyorsunuz zaten. Kendinizi yazarsanız o mutlaka anıya dönüşüyor ve hissediliyor.

Kendinizden bir şeyler olabilir ya da çevrenizden çok gözlem yapıyorsunuzdur. Okuduklarınızdan, izlediklerinizden çok etkileniyorsunuzdur. Fakat bir yerde o kurguyu oluşturmanız gerekir; bir merkezi olmalı. Bir çekirdek, sonra o çekirdeğin etrafına örümcek ağı gibi dağılan kurgular yapıyorsunuz ama hepsi temelde merkeze, çekirdeğe hizmet ediyor.

Yani yazılarınızı okurken kurgulanmış bir örgüden ziyade biraz da yazarının iç dünyasını da mı görüyorsunuz, biraz ona da mı şahit oluyorsunuz?

Bir öyküm tamamen karşılaştığım bir olaydı. Çok ilgimi çekiyor. Yanımdan turistler geçiyor. Acaba diyorum hangi dili konuşuyorlar? Nereden geldiler? Acaba rehber Türk de onların dilini mi biliyor? Kafamda hep böyle sorular oluşuyordu. Bir gün Beyazıt'ta gördüğüm anda kafamda hemen bir hikâyeye canlandı. Bayrağı birisi tutuyordu ama ya arkadan başkası da bayrağı tutmak isterse veya başka birisi devam ettirmek isterse. Otobüse binene kadar onu kafamda kurguladım. Sonra eve gidip hemen yazdım. Bazı hikâyeler bir kerede olmuyor, defalarca değiştirmeniz gerekiyor ama onu bir kerede yazmıştım. Çünkü gidene kadar kurgulamışım kafamda. Sadece kelimelere döktüm. Yani iskeleti hazır; ona kıyafet giydirmek, ete kemiğe büründürmek gerekiyordu. Bazen de böyle oluyor. Gördüğüm ya da izlediğim bir şeyde bir cümle geçiyor. O bende bir açılım yapıyor. Bu böyle bir hikâyeye dönüşebilir diyorum. Yani o filmle alakası yok, sadece bir cümle. Onu ben hikâyeleştiriyorum. Okuduğum kitaptan da olabilir. Ama bunu yaşadım, bunu yazayım, bunu hikâyeleştireyim gibi bir şey hiçbir zaman yapmadım. Kurgular genelde gördüğüm, izlediğim, duyduğum şeylerden oluştu.

Anlatımınızı hikâyeye göre mi belirliyorsunuz, yoksa zaten öyle mi yazıyor oluyorsunuz? Yazarın belli bir dil kullanmaya çalışıyor musunuz? Daha kapalı ya da daha açık gibi.

Aslında hikâyeye göre değişiyor. Filmini yaptılar ama ben öyküsünü daha öncesinde yazmıştım; Hind Recep var Filistin'de bir arabanın içinde üze-

rine mermi yağdırılarak şehit olan küçük kız çocuğu. Ondan çok etkilendim. Aslında daha önce de onunla ilgili paylaşımlar görüyordum ve ciddi olarak yazdığımдан beri hep Filistin'e dair bir şey yazmalıyım, diğer türlü yazdığımın hakkını veremem gibi bir düşüncem vardı. Ama bu çok kolay olmuyor çünkü çok duygu yoğunluğu var. Olayların daha yoğunlaştığı zamanda bu istek bende daha çok hasıl oldu. Yazarken soğukkanlı olup o duyguyu vermek gerekiyor. Sanırım yapamam dedim. Ama içinde o istek geliyor ve kitabımın çıkmasına da az kaldı. İçerisinde bir tane bir şey olsun diyordum. Eskiden şairlerin rüştünü ispat etme şekli naat yazmakmış. Naat yazmadan ona şair denilmezmiş. Bu zamanda da elimizde kalem bir silah var. Onu kullanabilmiyoruz. Çünkü onlar bunu çok güzel yaptı. Biz yıllarca Yahudilerin soykırımı uğradığı, asimile olduğu filmler izledik. Öyle kitaplar var, mutlaka içerisinde bir yerde vardır. Biz neden yazamıyoruz?

Biz Balkanları da yazamadık, başka yeri de yazamadık. Bu böyle içimde yanarken bir gün Selman Gemuhluoğlu'nun bir paylaşımını gördüm. Mermi sayısı kadar minik minik mermiler ve yan yana Hind Recep'in fotoğrafı vardı. Orada ağlamaya başladım. Hâlbuki hikâyeyi biliyorum. O zaman böyle vuruldum, hemen açtım ve yazmaya başladım. Mesela orda sanki bir film çekiliyormuş, o kız da orada oyuncuymuş gibi o sahneyi farklı bir şekilde kurguladım.

Metin kendini ve dili yönlendiriyor diye düşünüyorum. Kapalı yazmamaya dikkat ediyorum. Bu çok eleştirildiğim bir konuydu. Ben aslında şiirden geliyorum; şiirde kapalı yazılır. Açık açık yazdığınızda şiir olmaz. İmgelerle konuşmanız gerekiyor. Atölyeye başladım, öykü yazacağım. Ben yazıyorum, hocam "Bu ayakları yere basmıyor, duygular havada uçuşuyor." diyor. Bir daha götürüyorum. Anlaşılmıyor. Ben anlıyorum ama karşıdaki anlamıyor. O zaman bana anlaşılıyormuş gibi de geliyordu. Bir daha götürüyorum. Sonra şöyle bir şey yaptım. Çok duygu yoğunluğum olduğu zamanlarda şiir yazıyorum. Güzel olması önemli değil. Yeter ki oraya kendimi dökeyim. Sonra öyküme geçiyorum. Bunu kendimce böyle çözmüştüm. Bayağı da bocaladım. "Ne yapmalıyım? Nasıl olmalı? Oradan nasıl sıyrılmalıyım?" diye kafa yorarken bu sefer gerçekten bir kurgusu olan, karakteri olan, olay örgüsünün olduğu hikâyeler yazmaya şiirden sıyrıldıktan sonra geçtim. Dil metin içerisinde üslup kendisini oluşturuyor diyebilirim. Beni o yönlendiriyor.

gece ṁesa- isi

Zeynep Rana
Tekin*

**İNSAN BİR KERE UNUTUŞUN YILLAR BOYU
EZİYETİNİ ÇEKER, ÇEKMEKTEDİR. ÇÜNKÜ ÖYLE
SAĞLAM UNUTMUŞTUR Kİ UNUTTUĞU ŞEY MAZİNİN
DERİNLİKLERİNE GÖMÜLMÜŞ DE GÖMÜLMÜŞTÜR.**

*Üsküdar Üniversitesi'nden taze mezun bir psikolog. Uzun yürüyüşler yapmanın, öykü okumanın ve şiir dinlemenin ona hayatı daha bereketli kıldığına inanır. Kendini ve başka kimseleri anlamayı hep ister. Eğer işler istediği gibi gitmiyorsa da mutfağa girip olmayanı bir de yemek kabilinden oldurmayı denemek en büyük hobileri arasındadır.

Bir akşam vakti, arkadaşlarımızla toplanmışız ve bu sayıdaki dergi konumuzun ne olacağını konuşuyoruz. Birkaç tema önerildi ve sonunda hatırlamak, bellek ve hafıza üzerine bir dosya işlemeyi uygun bulduk. Konu çok güzel, dallanıp budaklandırılacak bir yapısı var ama nasıl bir yazı kaleme alabileceğim konusunda kararsızım. Mükemmeliyetçi bir iç ses zaten peşimi bırakmıyor. Bütün bu telaş ve kargaşanın içinde yazmanın bir başına oturuvereyim dedim, vira Bismillah. Allah Kerim! İşte böyle bir hâletiruhiye çerçevesinde hatırlamanın bana hatırlattıkları; unutmamanın bana/bize yapıp ettikleri hakkında yazdıklarım bunlardır efendim.

İnsan bir kere unutuşun yıllar boyu eziyetini çeker, çekmektedir. Çünkü öyle sağlam unutmamıştır ki unuttuğu şey mazinin derinliklerine gömülmüş de gömülmüştür.

Tam burada bir imge gelip kuruluyor zihnime. Hatırlamayı bir olta gibi hayal ediyorum bu imgede. Sizden de bunu hayal etmenizi isteyeceğim. Zifiri bir gece karanlığı ama ayın şavkı denizin üzerinde, uzaktan belli belirsiz kuş sesleri... Yalnızlık bir duygu olmaktan çıkıp somut bir gerçeklik gibi bu durumun içinde olacak. Sarı yağmurluğu ve plastik çizmeleriyle bir balıkçı görüyorum. Çok uzaklara atmış oltasını, bu gece bereketli maşallah. Oltasını çekiyor ve kancanın ucundaki balıkları kayığın içine alıyor. Farkında olmadığı bir şeyle beraber elbette her balığa karşılık iki üç tane de hatırayı, hatırlayışı sandalının içine alıyor. Tamamlanıyor reis. Tak tak balıklar nemli sandalın içine düşüyor; sessiz sessiz hatırlayışlar da reisin gönlüne...

O sıra balıklardan biriyle bir dize düşüyor kayığın tah-ta gövdesine.

“İnsan unutandır ve insan unutulmaya mahkum olandır.”¹

Ama sanki bu gece bu dizeye karşı gelmek için yaratılmış gibi.

Çünkü ben ellerimi belime koyup kaşlarımı çatıp şöyle derken buluyorum kendimi: Bak dostum insan unutmaz, unutamaz çünkü dünyaya düştüğümüz andan beri hatırlamanın bin türlü ordusu en gelişmiş miğferleriyle aramızdadır artık. Anneler hatırlamakla çocukları doğurur, babalar hatırlamakla çocukları büyütürler ve bütün bunlardan bir ordu meydana getirir içinde yaşadığımız çevre. Hatırlamak ordusu bizim hiç bilmediğimiz, görmediğimiz hafızanın derin dehlizlerinde gelişip büyür. Unutmamanın her kılıç darbesine karşılık hatırlamanın binbir türlü teçhizatla donanmış askerleri karşılaşırlar o gerçek cephede. Öyle bir cephe-dir ki bu unutmamanın binbir türlü hilesi tedavül-den kalkmıştır artık öyle bir savaştır ki bu sonucu hep ha-

tırlamanın lehine olacaktır.

İşte böyle bir seyrüsefer âleminde bir kitaba denk geliverdim - hop oltaya bir balık daha -. “İnsanın Acayip Kısa Tarihi” gibi afili bir ismi var. Bir unutmamanın üzerine binbir türlü hatırlamayı inşa ediyor. İlk başlarda kurguyu takip etmesi biraz zordur ama bunun yanında bir o kadar da enfes bir kitaptır.

Yazar hatırlamakla ilgili şu cümleleri kurar kitabını nihayete erdirirken:

“Hafıza dediğin kederdir katip yaz bunu.

Dünya boşlukta nasıl durur sanıyorsun.

O, boşluk değil keder.

Kederi çıkar, dünya düşer.

Unutma.

Unutma.

Unutma.

Anladım elmayı ısırınca, çünkü hatırladım. Hatırladıkça anlanmış insan. Unuttukça tükenirmiş...”²

İşte böyle bir gece mesaisinde hatırladım ben de.

Hatırlamayı unuttuğumu

Bu unutuşun beni bir denize sürüklediğini

O denizin üzerinde bir kayığa tutunduğumu

Ve en karanlık geceyi bile bir aydınlatanın mutlaka var olduğunu

Yeter ki O’nu unutmamayı.

Sarı yağmurluklu o balıkçıya selam verdim evvela.

“Rast gelsin reis!”

Ardından döndüm, düştüm yoluma.

Üşüdüm, çok üşüdüm...

Elimi cebime attım,

Elimi sarı yağmurluğuma attım,

Hafiften ıslanmış bir kâğıt parçası...

Zifiri karanlıkta okudum ayın şavkında:

“Allah’ı unutan, bu yüzden Allah’ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar gerçekten yoldan çıkmışlardır.”³

Dipnotlar

1. Madak, Didem. Ah’lar Ağacı. İstanbul: Metis Yayınları, 2002.

2. Süngü, Güray. İnsanın Acayip Kısa Tarihi. İstanbul: İz Yayıncılık, 2019.

3. T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı, “Haşr Suresi 19. Ayet Meali”, Kur’an-ı Kerim Meali, erişim: 8 Mart 2026, <https://kuran.diyaret.gov.tr>.

Şerife Güner
Ebrar Paşahan

Hafızanın Handikaplarında Mülahazalar

Bu sayımızda gençleri hafızanın medcezirinde baş başa bırakarak âdeta sayfalar içinde bir münazaraya şahit olduk. Zihinler her seferinde kürsüye farklı tonlarda yumruk vurdu, hepsi de ayrı keyif verdi. Buyurun kürsüye...

SORULAR

- 1) Unutmak bir lütuf mudur, yoksa insanın kendine verdiği bir sürgün mü?
- 2) Bugün geçmişin yarını mıdır, geleceğin dünü mü?
- 3) "Geleceği inşa etmek, geçmişi hatırlamaktan geçer" sözüne katılıyor musunuz?
- 4) Tarih unutulur mu, unutturulur mu?
- 5) Hatırlamak bir sorumluluk mudur?
- 6) Hatırlamak bir direnişse, unutmak teslimiyet midir?
- 7) Toplumun hafızasına reset atılsa, bu bir başlangıç mı yoksa bir son mu olur?
- 8) Ne unutsa da ne unutmaz?

SERBEST KÜRSÜ

NURCAN ÖZAYDIN/Batıkent Şehit Demet Sezen Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

- 1) Unutmak bir lütuftur bence çünkü eğer her şeyi hatırlasaydık bugüne odaklanabilir miydik, yahut bugünün değerini bilebilir miydik?
- 2) Bugün aslında her ikisidir. Geçmiş için bir gelecek, yarın içinse geçmiş olacaktır.
- 3) Evet çünkü "Tarih yalnız tekrardan ibarettir." Geçmişini bilmeyen geleceğini inşa edemez.
- 4) Tarih bilinçli bir şekilde unutturulur.
- 5) Evet, özellikle hatırlamak toplum için büyük bir sorumluluktur.
- 6) Unutmanın bir kaçış olduğu düşüncesindeyim.
- 7) Hafızasını kaybeden bir toplum yönünü kaybetmiş yolcuya benzer.
- 8) İnsan kalbine dokunan iyilikleri, derin yaralar açan acıları tamamen unutamaz. Çünkü bazı hatıralar yalnızca zihinde değil insanın ruhunda yaşamaya devam eder.

SILA DİNÇ/Batıkent Şehit Demet Sezen Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

1) Unutmak aslında her ikisidir. Acılar için bir şifa, hatalardan ders çıkarmak içinse bir kayıptır. İnsan, taşınması imkansız olan yükleri bir nebze de olsa unutulabilir hayata devam eder ama her şeyi unutan insan, kendi hikâyesinden sürgün edilmiş bir yabancıya dönüşür.

2) Bugün bir fırsattır. Geçmişin getirdiği bir sonuç ama geleceği değiştirecek olan ilk adımdır. Eğer bugünü sadece "geçmiş yarını" olarak görürsek, kendimizi geçmişte yaşadığımız sorunlara veya sonuçlara mahkûm ederiz.

3) Evet. Geçmiş, önümüzdeki karanlık yolda elimizdeki tek fenerdir; o feneri söndürürsek sade-

ce karanlıkta el yordamıyla yürürüz.

4) İnsanlar unutulabilir çünkü hayat devam eder, acılar ve hatıralar zamanla yumuşar. Ama kimi zaman tarih yalnızca unutulmaz, unutturulmaya çalışılır. Çünkü hatırlanan bir geçmiş hesap sorar, ders verir ve aynı hataların tekrarını zorlaştırır.

5) Evet, hatırlamak çoğu zaman bir sorumluluktur. Hatırlamak, sadece bir anıyı saklamak değil; ondan ders çıkarmak, başkalarının yaşadıklarına saygı göstermek ve aynı hataları tekrar etmemek için bilinçli olmaktır.

6) Hatırlamak gerçeği ve yaşananları korumak

anlamına gelir. Bu yüzden kimi durumlarda hatırlamak bir direniş gibidir. Sessiz ama güçlü...

7) Bir toplum geçmişini tamamen silerse, eski hatalarından ders alma imkânını da kaybeder; bu bir son gibidir. Hafızasız bir başlangıç çoğu zaman aynı hataların yeniden başladığı bir dönüğe dönüşür.

8) İnsan çok şeyi unutulabilir: yüzleri, tarihleri, ayrıntıları... Ama duyguların bıraktığı izleri kolay kolay unutmaz. Bir sözün bıraktığı kırgınlık, bir iyiliğin verdiği sıcaklık ya da bir anın bıraktığı derin iz, hafızanın en dirençli parçalarıdır.

ADİFE EBRAR ÜLGER/Batıkent Şehit Demet Sezen Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

1) Unutmak, başka birinin nazarında bir hak gibi görülebilir ama gerçekte bir kişinin, kendi hatıralarından sürülmesi demektir. Zaman içerisinde bazı anılar kayba uğrar.

2) Bugün, geleceğin dünüdür. İnsanlar yalnızca "şimdi" olduğunu düşündükleri olaylar, onları sessizce geleceğe, yarına doğru sürükler.

3) Evet. Geçmişte yapılan hatalardan çıkarılan dersler ve sonuçlar sayesinde geleceğe daha emin adımlarla yürür, geleceğin temellerini daha

sağlam atarız.

4) Tarih bir milletin olmazsa olmazıdır. Bir milleti bitirmek için onlara tarihini unutturmak yeterlidir. Bu yüzden tarih unutulmaz birileri tarafından unutturulur.

5) Bence bir sorumluluk değildir. Hatırlamadığın bir olay o olayın olmadığı anlamına gelmediği gibi senin sorumluluğunu azaltmaz ya da arttırmaz.

6) Hatırlamak bir direniş değildir zira hatırlamak için uğraş verilmez. Unutmak insanın yüreğine teslim olmasıdır.

7) Toplumun hafızasına reset atılması demek tarihin, millî bilincine indirilen bir darbe olarak yorumlanabilir. Her ne kadar sıfırdan bir başlangıç gibi gözükse de esasında büyük bir sondur.

8) Kalp unutsa da zihin unutmaz.

BETÜL ŞAHİN/Batıkent Şehit Demet Sezen Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

1) Unutmak bazen bir lütf bazense bir sürgündür. Acıları unutmak lütf, hatırlamak istediklerini istemeden unutmak sürgündür.

2) Bugün geçmişin yarınıdır, gelecek henüz gelmemiştir ve gelirken bize ne getireceğini bilemeyiz ama geçmişimizi bilir ona göre yaşarız.

3) Geleceğimizi inşa etmek için geçmiş hatırlamamız gerekir, geçmişini bilmeyen geleceğine yön veremez.

4) Tarih unutulmaz unutturulur. Çünkü milletleri bölmek isteyen zihniyetler ilk başta devletlerin tarihlerini bölme girişiminde bulunur.

5) Hatırlamak değil tarihimizden ders çıkarmak bir sorumluluktur. Zaten ders çıkarmazsak tarih tekrerr etmeye devam eder.

6) Bence hatırlamak bir direniş değildir. Çünkü hatırlamayı istemli yapmayız. Aklın, kalbin, beynin; bir koku, bir tat, bir düşünce sana onu hatırlatır. Unutmak bir seçimdir.

7) Bu bir sorun olur. Çünkü hepimiz geçmişten gelen bir aynayı tutup o şekilde geleceğimize yön veririz. Aksi takdirde yolumuzu, yönümüzü, izimizi kaybetmiş oluruz.

8) Kalp ruhun aynasıdır, zihin ise daha realisttir. Dönen çark yani zihin daha çabuk unuttur, kendini yeniler ve devam eder. Kalp unuttuğunu sanar ama üstünden ne kadar zaman geçerse geçmiş anıları, geçmişini onunla kalır ve asla unutmaz.

ZEYNEP NUREVŞAN KIR/Batıkent Şehit Demet Sezen Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

1) Acının sönmesi için lütf ama dersin silinmesi için hata. İnsan bazen sadece yola devam edebilmek için "bilmemeyi" seçer.

2) Bugün dününden kalan yorgunluğun son bulduğu o beklenen yarın ama aynı zamanda yarınki hâlinin özlemle ya da pişmanlıkla hatırlayacağı o kıymetli dündür.

3) Hayır, katılmıyorum çünkü bazen yeni bir şey inşa etmek için geçmişin enkazını temizlemek ve onu tamamen unutmak gerekir. Geçmişe fazla bakarsan, sadece eski hatalara

rın daha sağlam kopyalarını yaparsın.

4) Tarih bazen acıdan kaçmak için unutulur ama çoğu zaman bir güç savaşına uğruna bilinçli olarak unutturulur. İnsan zihni kötü anıları silmeye meyillidir

5) Hatırlamak aslında bir borçtur. Hem seni büyüten o geçmişe, hem de bugün geldiğin noktaya karşı dürüst olma sorumluluğudur. Eğer her şeyi silip atarsan, ortada tutunacak bir "sen" kalmaz.

6) Hayır, unutmak her zaman bir teslimiyet

değildir bazen sadece yükü bırakmaktır. Eğer geçmiş seni hapsediyorsa, hatırlamak bir esarete dönüşür.

7) Bu bir son olur. Çünkü bizi birbirimize bağlayan şey sadece hayallerimiz değil, ortak acılarımız ve hikâyelerimizdir. Hafızası silinmiş bir toplum, neyi neden yaptığını bilmeyen bir yabancılar topluluğuna dönüşür.

8) Zihin her şeyi unutsa da kalp o anın hissettirdiği duyguyu asla unutmaz.

Beyzanur
Paşahan*

HAFIZA
KAYBI
YAŞAYAN

ZAMAN SEYYAHININ NOTLARI

**KALABALIKLARIN
İÇİNDE BAŞKA BİR
GÖZ İLE KENDİME
VE ÇEVREME BAKIP
"YA BEN HAFIZASINI
KAYBETMİŞ BİR ZAMAN
YOLCUSU İSEM?"
DİYEREK HERKESE VE
HER ŞEYE BİR HAYALET
GİBİ UZAKTAN
FARKLI BİR GÖZLE
BAKABİLMİŞİM.**

Zaman zaman Nazan Bekiroğlu'nun cümleleri gelir aklıma ve beni içinde bulunduğum birçok durumdan sıyrıp çıkarır. Nazan Hanım bir kitabında der ki: "Ya biz şu anda 25. yüzyıl zaman makinesine doluşarak 21. yüzyıla seyahat etmiş zaman seyyahları isek. Ama o zamanki şuurumuzu yanımıza almadığımız için olup biteni anlayamıyorsak. Görüyorsunuz işte eğer bilmiyorsak bir anlamı yok ne olup bittiğinin. Biliyorsak he rşey var."¹

İçinde bulunduğumuz çağda bazen akıntıya kapılmak işten bile değil. Kendi günlük hayatımızın meşgaleleri kadar dünya gündeminin içinde kaybolmak da an meselesi. Dünyada her ne kadar her bir insan kendi hayatının başrolü olacak kadar biricik olsa da bir noktada asırlardır devam eden hayat yolculuğunun da sıradan bir parçası. Ve belki de bazen hayatın şifresi nerede sıradan, nerede biricik olduğumuzu ayırt etmekle başlıyor. Neyi neyden ne zaman ayırt edeceğimiz ise tamamen kişinin kendi tercihinde kalmış. Nasıl ki bir şeyleri hatırlamak zaman zaman hayatı bir öneme sahipken bazen mutluluğumuza ket vurabiliyor, o zaman hayat yolculuğunda nerede bulunduğumuzu kendi kendimize hatırlatmak da bizim sorumluluğumuzda olan bir şey olabilir. Hatırlamak ile farkındalık arasında bu yüzden çok büyük bir benzerlik olduğunu düşünürüm. Nasıl ki farkındalık egzersizleri - nefes egzersizleri olsun, topraklama egzersizleri olsun - bizi geçmişin ve geleceğin düşüncelerinden sıyrıp bulunduğumuz ana getirme işlevi görüyor, o zaman Nazan Bekiroğlu'nun metaforundaki gibi hayatın bir noktasında durup "Ya ben hafızasını kaybetmiş bir zaman yolcusu isem?" demek de aynı etkiyi verebiliyor

bana. Bir anda içinde bulunduğumuz kişisel gündemimizin dışına çıkarak kendimize dışarıdan bir gözle bakabiliyoruz. İçinde bulunduğumuz hayatın ve dünya gündeminin, aslında kendimizi kaptırdığımız bir evren bir film sahnesi gibi olduğunu görebiliyoruz ve eğer biz hafızasını kaybetmiş zaman yolcularıysak o zaman bir an olsun düşünüp bu ihtimali fark etmek bizi birçok kaygının eşiğinden bir an olsun sıyrıyor.

Bir kitap arası cümlesi hayatıma olan bakışımı bu şekilde etkileyebiliyor işte ki ben bu paragrafı 2017'de okumuş ve defterime not etmişim. Aradan geçen neredeyse on sene boyunca bu cümle benimle birlikte yaşamış, zaman zaman hayatın keşmekeşinden sıyrılmama yardımcı olmuş. Kala-balıkların içinde başka bir göz ile kendime ve çevreme bakıp "Ya ben hafızasını kaybetmiş bir zaman yolcusu isem?" diyerek herkese ve her şeye bir hayalet gibi uzaktan farklı bir gözle bakabilmişim.

Unuttuğumuz birçok şey var hatırlamazsak anlamını yitiren. Ancak zaman zaman bazen bir paragraf, bazen bir video kesiti, bazen bir melodi... Bize bir şeyleri hatırlatır, yeni bir pencere açar hayata bakışımızda. İşte hatırlamak için onu bir yere not etmek çok önemli. Çünkü zaman tüneli yolcuları gibi içine aktığımız dünya bizi yutabilir ve bizler asıl misyonumuzu unutarak o evrenin içerisine karışarak kaybolabiliriz. Görevimiz ise mümkün olduğunca çok hatırlamak.

Dipnot

1. Mavi Lale, Nazan Bekiroğlu, Timaş Yayınları, Deneme, 2001

*Yeni mezun psikolojik danışman. Yürüyüş yapmayı ve ilkbaharı seviyor. İlkokulda sınıfın kitap kurdu seçildiğinde beri okumaya meraklı...

Elif Atabaş*

MEKÂNKIRIM VE FİLİSTİN

**SİYONİZM'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINDA AKILLARA ZARAR
OYUNLARLA MİMARİDEN ARKEOLOJİYE, KUTSAL METİNLERDEKİ
TERMİNOLOJİDEN ÜÇ BOYUTLU ÇİZİMLERE KADAR BİR YANDAN DİNİ
KULLANIP DİĞER YANDAN EN SEKÜLER İDARECİLERLE DÜNYAYI
NASIL MANİPÜLE ETTİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNMEYE VE ÇALIŞMAYA
NE ZAMAN BAŞLAYACAĞIZ?**

Herkes bu dünyada bir yazardır aslında. Farkında olsa da olmasa da kendi hikâyesini yazmaktadır. Gün gelip bütün hikâyelerin okunacağı o günde, dile gelip açılacak olan amel defterini yazar. Dünyada yaşarken de insanlar ardından anılacakları eserler bırakmak isterler. Ülkelerini, ülkelerinin şehirlerini, şehirlerdeki yapıları ve nihayetinde de mezarlıklarını inşa ederler. Her bir taş bir hatıra ve bir hafızadır çünkü. Tarihin belli bir aralığında bu topraklarda bu insanlar yaşamış ve ardından eserler bırakmıştır.

Bundan asırlar önce Firavun'un elinde köle olan İsrailoğulları Hz. Mûsâ'nın (as) önderliğinde ve Allah'ın inayetiyle Kızıldeniz'in ortasından geçerek Filistin topraklarına doğru yola çıkmışlar ve bu yolculukta sayısız nimetlerle rızıklandırılmışlardır. Ardından savaşarak Filistin'e girmek istemeyen o neslin çocukları nihayet Filistin topraklarına ulaştığında, ataları yüzünden Filistin'i hiç görmeden vefat eden Hz. Mûsâ'dan (as) haberdarlar mıydı bilinmez ama bugün kendilerini hâlâ o toprakların yegâne hâkimi olarak gördükleri herkese malumdur. Lakin unuttukları bir şey vardır ki o da Mısır'dan kurtarılan İsrailoğullarının o dönemin Müslümanları olduğu gerçeğidir. Yoksa bu hikâyeden bir korunmuş kavim ve vaat edilmiş topraklar miti çıkarmak ancak ahmaklıktır. Bu yaptıklarından kendileri de şüphe ediyor olmalı ki bu mitin aksini ispat edecek her türlü yazılı kaynakları ve tarihi eserleri tahrif ederek yerlerine yenisini, yeni isimlerle kurmaya çalışmaktadırlar. Filistin topraklarında Filistin halkına karşı yürütülen bu hafızasızlaştırma ve kimliksizleştirme çabası senelerdir sistematik bir şekilde sürmektedir. Literatüre "mekânkırım" olarak geçen bu mezalim, sadece toprağın üstünü değil toprak altı ve hava sahasını da kapsamaktadır. Burada amaç hem Filistin'i yeni doğan nesillere yabancılaştırmak hem de dünyayı bu topraklarda Filistin halkının hiç olmadığı yalanına inandırmaktır. Tıpkı Yahudileri ilk göçe teşvik ettiklerinde "Topraksız bir halkı, halksız bir toprakla buluştura-cağız." dedikleri gibi. Ne zaman ki Filistin halkı gelenlerin kötü niyetli olduklarını anlamış ve İngiliz manda heyetleri bölgede araştırma yapmak için gelmişler, o zaman Filistin topraklarının boş olmadığını şu sözlerle ifade etmişlerdir: "Gelin çok güzel ama sahibi var." Batı toplumu ise bu gerçeği ancak 1936-1939 Filistin halkının ayaklanmasından sonra idrak edebilmiştir.

Her fırsatta emniyetsiz bir ortama çekilmeye çalışan Filistin halkı Allah'ın yardımının geleceğinden o kadar emin ki bugüne kadar mücadelesini her platformda sürdürmektedir. Tıpkı çok değil daha yüz sene evvel Osmanlı'nın son dönemlerinde her şeyleri ellerinden alınan atalarımızın bir yandan kanının son damlasına kadar Anadolu'da mücadele verirken, bir yandan da mecburen çekildikleri köylerinde,

fasulye çukurlarında eğitim vermeye devam etmeleri gibi. Onların bu gayretleri sayesinde biz bugün unutturulmaya çalışılan tarihimizi unutmadık.

Siyonist zihniyet sözde "güvenlik" gerekçesiyle yıllardır Filistin topraklarını adım adım işgal etmektedir. Üstelik kullandıkları dili ve kelimeleri özenle seçerek. Zorla insanların evlerini ve topraklarını alarak oluşturdukları mahallelere "yerleşimci" diyerek yapılan eylemin üstünü örttüklerini zannetmektedirler. Hâlbuki yaptıkları düpedüz işgaldir. Örneğin, bir tepeye baz istasyonu kuracağız diye başlayıp, ardından sözde "güvenlik" gerekçesiyle bu istasyona bir görevli atamakta, sonra da birkaç gün içinde bu görevli ailesiyle birlikte oraya yerleşmektedir. Çok geçmeden burası bir gecede "yerleşim" yerine dönüşüverir. Devamında ise buralara Eski Ahit'te geçen tarihi bir yer ismi vermeleri yeterli olacaktır. Orası artık onlar için sözde İsrail toprağına dönüşmüştür bile.

Zihninizde canlandırmaya çalışın; çok iyi bildiğiniz bir ortamda, oturma odanızda oturuyorsunuz; aileniz akşam yemeğinin ardından bu odada bir araya gelerek sohbet ediyor ve aniden, odanın duvarı insanın kulağını sağır edecek bir gürültüyle ortadan kayboluyor, odayı toz ve yıkılan duvarın parçaları kaplıyor ve duvarın içinden emirler vererek gelen askerler sırayla odaya dalıyor. Sizin peşinizde mi olduklarını, evinizi ele geçirmek için mi geldiklerini, yoksa evinizin yalnızca askerlerin başka bir yere varmak için kullandığı bir güzergâhın üstünde mi kaldığını bilmiyorsunuz. Çocuklar çığlıklar atıyor, paniğe kapılıyor... Dört, altı, sekiz, on iki askerin, yüzleri siyaha boyanmış bir şekilde, makinelili tüfeklerini her yere doğrultarak, devasa uzaylı böcekler gibi görünmelerine neden olan antenli teçhizat çantalarıyla birlikte bir duvarı patlatarak odaya aniden girmesine şahit olan beş yaşındaki bir çocuğun deneyimlediği dehşeti hayal edebilmek bile mümkün müdür?

Siyonizm'in Filistin topraklarında akıllara zarar oyunlarla mimariden arkeolojiye, kutsal metinlerdeki terminolojiden üç boyutlu çizimlere kadar bir yandan dini kullanıp diğer yandan en seküler idarecilerle dünyayı nasıl manipüle ettiği üzerine düşünmeye ve çalışmaya ne zaman başlayacağız? Senelerdir Batı'da okutulan kitaplarda İsrail'in işgali İsrail-Filistin çatışması olarak yazılmakta sanki yaşanan çift taraflı bir mücadele gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Öncelikle bu söylemlerin farkına varmalı, bu konuda kullanılan terminolojiyi İsrail ve Batı'nın perspektifinden çıkarak, senelerdir toprakları gasp edilen Filistin halkının gerçekliğini yansıtacak şekilde kullanmalıyız. Çatışma değil işgal, yerleşimci değil işgalci ve İsrail devleti değil sözde İsrail diyerek başlanabilir.

İÇİNİ DÖKEN KİTAPLAR

Huzur

Ahmet Hamdi Tanpınar

“Şu dünyada etrafımızdaki şeylere ne kadar az sahip olabiliyoruz. Bu ayakkabılar, bu şemsiye, bu evin içindeki eşya, evin kendisi, her şey gibi onundu. Fakat yarın, Allah göstermesin, ona bir şey olsa hepsi onun olmaktan çıkacaklardı. Meğer ki hatırlayan bir insan, bir hafıza bulsun. Hakiki tasarrufumuz yalnız insanla ve insanda idi. İnsan zekâsı, insan kalbi, insan ruhu, insan hafızası... İnsan çekilince orta yerde hiçbir şey kalmıyordu.”

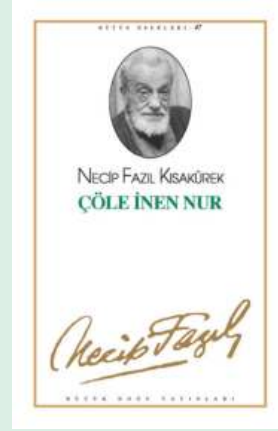
Dergah Yayınları, 391 sayfa

Gömülü Dev

Kazuo Ishiguro

“Bu toplulukta geçmiş nadiren konuşulurdu. Bunun sebebi geçmişin yasak olması değildi. Daha çok, geçmişin kendisi bataklıkların üzerinde asılı duran sis kadar yoğun bir karanlığa gömülmüş gibiydi. İnsanların aklından geçmişi düşünmek bile pek geçmezdi; yakın geçmiş bile sanki erişilemez bir yerde kalmıştı. İnsanlar bazen bir şeyleri hatırlamaya çalışır, fakat hatıralar hemen ellerinden kayıp giderdi. Bir süre sonra çoğu kişi artık hatırlamaya çalışmaktan vazgeçmişti çünkü hatırlama çabası yalnızca insanın zihninde belirsiz bir huzursuzluk bırakıyor ama geriye sağlam bir anı bırakmıyordu.”

Yapı Kredi Yayınları, 256 sayfa

Çöle İnen Nur

Necip Fazıl Kısakürek

“Zaman bir dairedir; ne başını bulmak mümkün, ne sonunu... Hangi noktayı başlangıç sayalım ki o noktadan karış karış giderek hâdiseleri oluş sırasına göre kaydedelim? Her birinin birbirinden ayrı, nereye dayandığı belli olmadan, sadece birbirine dayandığı malum birkaç kibrit çöpünün kurduğu izafi nispet ölçüsüyle zaman rastgele herhangi bir yerinden tuttuğumuz ve ona göre, geri yahut ileri hareket etmekten ve aptal aptal sayı saymaktan başka çare bulamadığımız en girift vâkıa...”

Büyük Doğu Yayınları, 624 Sayfa.

TÜRKİYE'NİN
ÖNDERLERİ

Geleceğe Yön Verir

Türkiye'nin Önderleri, ülkemizin geleceğinde söz sahibi olacak genç liderleri yetiştirmeyi amaçlayan, üç yıllık eğitim ve kişisel gelişim programıdır."

50 İl

7 Yıl

7000 Öğrenci

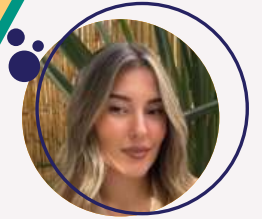
önderGENÇ

Unutmamak

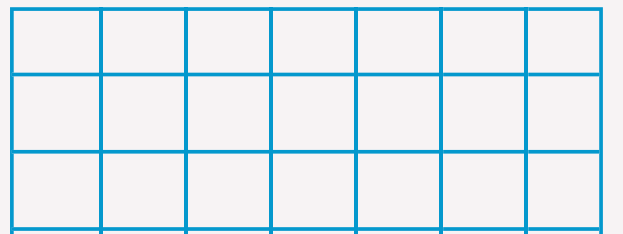
GER-
ÇEK-
TEN

Mümkün
mü?

Aleyna Nacak*

* Matematik mühendisliğinin baş döndürücü algoritmalarından birinin öğretmeni olarak sınıf öğretmeni olarak okumak, insan psikolojisine hayran bir öğretmen.

FAKAT ÇOĞU DURUMDA UNUTMAK, YOK ETMEK DEĞİL DÖNÜŞTÜRMEKTİR. SESLER, KOKULAR VE MEKÂNLAR BİZE ŞUNU HATIRLATIR: GEÇMİŞ KAYBOLMAZ, YALNIZCA BİÇİM DEĞİŞTİRİR VE BİZ, HER YENİ GÜNDE, HAFIZAMIZLA BİRLİKTE YENİDEN ŞEKİLLENİRİZ.

Unutmak gerçekten mümkün mü? Yoksa unutmak dediğimiz şey hafızanın bir köşeye çekilip sessizce beklemesinden mi ibaret? İnsan zihni sandığımızdan daha karmaşık bir arşiv. Kimi dosyalar özenle saklanıyor, kimileri silindi sanılıyor ama aslında yalnızca yer değiştiriyor. Zaman geçtikçe bazı hatıraların üzeri tozlanıyor; fakat o toz, ilk rüzgârda yeniden havalanabiliyor.

Hafızanın en güçlü kapılarından biri sestir. Bir melodinin ilk notası, bir cümlelerin tonlaması, bir kapının gıcirtısı... Bunlar çoğu zaman bilinçli olarak çağırdığımız şeyler değildir. Duyarız ve bir anda geçmişe ait bir sahne belirir. Mesela bir yerde çalan 'Beni Unutma', yalnızca bir şarkı değildir; belirli bir dönemin, belirli bir ruh hâlinin işaret fişeğidir. Şarkıyı ilk dinlediğimiz anı hatırlamayabiliriz ama o dönemde kim olduğumuzu, nasıl hissettiğimizi hatırlarız. Ses hafızası bu yüzden güçlüdür: Olayı değil, duygunun kaydını saklar.

Koku ise hafızanın daha eski, daha ilkel bir katmanına dokunur. Bir sabah ekmek kokusuyla çocukluk mutfağına dönmek mümkündür. Yağmurdan sonra yükselen toprak kokusu, uzun zamandır aklımıza gelmeyen bir yaz akşamını hatırlatabilir. Koku hafızası şaşırtıcı derecede nettir; aradan yıllar geçse bile ayrıntıyı kaybetmez. Bir parfüm, bir hastane koridoru, bir okul sınıfı... Hepsi tek bir nefesle geri gelebilir. Unutmak istediğimizi sandığımız şeyler aslında belleğin derin katmanlarında saklanır ve en beklenmedik anda kendini hatırlatır.

Mekân hafızası ise zamanı somutlaştırır. Uzun süre gitmediğimiz bir sokağa yeniden girdiğimizde, fiziksel olarak değişmiş olsa bile içimizdeki harita değiş-

mez. Bir pencerenin yeri, bir merdivenin eğimi, bir duvarın gölgesi... Hepsi tanıdık gelir. Örneğin İstanbul gibi katman katman bir şehirde yaşanan anılar, yalnızca bireysel değil, kolektif bir hafızanın da parçasıdır. Aynı cadde, birine çocukluğunu hatırlatırken başka birine bir vedayı çağırıştırabilir. Mekân, kişisel tarihin sessiz tanığıdır. Bu yüzden bazı yerler "sadece bir yer" olmaktan çıkar; hafızanın taşıyıcısına dönüşür.

Tüm bunlar gösteriyor ki unutmak sandığımız kadar basit bir silme işlemi değil. Beyin, bilgiyi tamamen yok etmekten çok onu yeniden düzenler. Hatıraların keskinliği azalabilir, ayrıntılar bulanıklaşabilir; fakat iz tamamen kaybolmaz. Psikolojik olarak "unutmak" dediğimiz şey çoğu zaman hatırlamayı ertelemektir. Zihin, başa çıkamadığı yoğunlukta bir anıyı geri plana alır. Fakat bir ses, bir koku ya da bir mekân, o anıyı tekrar görünür kılabılır.

O hâlde asıl soru şu olabilir: Unutmak mı istiyoruz, yoksa hatırladıklarımızın üzerimizdeki etkisini azaltmak mı? Çünkü bir anıyı tamamen silmek mümkün olsaydı, kimliğimiz de eksilirdi. İnsan, yaşadıklarının toplamı değildir belki ama onlardan bağımsız da değildir. Hafıza, kim olduğumuzu belirleyen görünmez bir omurgadır.

Unutmak belki teknik olarak mümkündür; zaman, mesafe ve yeni deneyimler eski izleri zayıflatabilir. Fakat çoğu durumda unutmak, yok etmek değil dönüştürmektir. Sesler, kokular ve mekânlar bize şunu hatırlatır: Geçmiş kaybolmaz, yalnızca biçim değiştirir ve biz, her yeni günde, hafızamızla birlikte yeniden şekilleniriz.

• *İstanbul Medipol Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık bölümü öğrencisi. Yazmayı, okumayı ve gündelik hayatın içindeki insan hikâyelerini keşfetmeyi seven biri.

Nisa Nur Işık*

KÖŞE KAPMACA

UNUTMAK İSE BİR MA'LÛLİYET YANI HASTALIK OLARAK GÖRÜLMÜŞTÜR. YANI KÖKÜNDE UNUTUŞ YATSA DA İNSAN İÇİN ASIL OLAN HATIRLAMAKTIR. RABB'İNİ, KENDİNİ, KULLUĞUNU HATIRLAMAK... BİRAZ DA BU SEBEPLE OLSA GEREK, UNUTANDAN DİNİ SORUMLULUK KALDIRILMIŞTIR.

Varlıkları sınıflandırma, bir başka deyişle kategorizasyon ihtiyacı sanıyorum ki bilimsel olana hizmet etmesi sebebiyle modern algının öne çıkan özelliklerinden biri gibi düşünülmekte. Söz gelimi, yeni bir kelebek türü keşfedilse yapılacak ilk iş onu bir sınıfa koymak ve bir isim vermek olacaktır. Çünkü isim vermek onu algıladığımızın, bildiğimiz bir nişanesidir ve bir "söz hakkı" bildirir. Fakat bu sınıflandırma ihtiyacı esasen modern olandan oldukça uzak olan İslâmî ilimlerin klasik kabul edilen eserlerinin de temelinde yer alan bir yöntemdir. Bir ilme başlamadan önce onu en yalın görüşle bir yere konumlandırmak için belirlenen "10 mesele"¹ o ilme devam etmesi durumunda bir talebenin aklından hiç çıkarmaması gereken 10 özellik gibidir. Bu sınıflandırma sadece öğrenilecek şeylerden bir şey düzeyinde kalan ve ezberden çıkamayan salt bilgi değil, hatırdaki tutulması gereken bir bilinç hâlidir. Bilimsel olan sınıflandırmayla birlikte düşünülebilecek klasik mantık da varlıkları sınıflandırır ve bunu yaparken de o varlığı diğerlerinden net bir şekilde ayıran (fasleden) özelliğine odaklanır. "İnsan" ise mantıkta "düşünen canlı?" olarak tanımlanmıştır. Yani mantık çerçevesinde insanın alâmet-i fârikası "düşünen" olmasıdır.

Düşünmek bize pek çok imkân sağlıyor olmakla beraber bunların en önemlilerinden biri de muhakeme edebilmek ve soru sorabilmektir. Fakat buradaki kasıt ikinci bir kişinin varlığında gerçekleşmeleri değil kişinin kendi iç arayışının bir parçası olarak muhakeme etmek ve soruların peşine düşmektir. Muhakemenin de sorabilmenin de özünde bilgi yatar; insan bildiklerinden yola çıkarak bilmediğinin peşine düşer. Bu bir süreç meselesidir ve ilk adımı da şüphesiz hatırlamaktır. Aksi hâlde, hatırlanmayan bilginin doğrudan bir tesiri de yoktur. Dolayısıyla denebilir ki insanı gayrisından ayıran düşünmek, hatırlamak ile ayrı bir manaya kavuşur ve bu mana onun iç yolculuğunun kıymetli bir unsurudur.

Hatırlamak yalnızca insan olmak genelinde değil, kul olmak özelinde de kıymetlidir. Nitekim elst bezminde yaratıcı ve kulları arasındaki sözleşme de bir soru üzerine kuruluydu. "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?"³ aslında bir hatırlatma mahiyeti de içeriyordu. Bu hatırlatmayı müslümanın hayatında ibadetler vesilesiyle yeniden okuyabil-

mek mümkündür. Namazın 5 vakte bölünmüş olması, gün içinde işlere dalmak üzere olan kişinin bir soluk alıp Allah'ı hatırlaması için bir andır. Oruç tutan kişinin öfke anında Efendimiz'in (sas) buyurduğu üzere "Ben oruçluyum." demesi ona Allah'ın hoşnut olacağı şeyi hatırlatan ve asıl ibadetini unutmaktan alıkoyan bir tavsiyedir. Dünya işlerinden en uzak olunan Beytullah'ta tavaf esnasında dahi telbiye duasının defalarca tekrarlanması da ona kim olduğunu ve ne yaptığını durmaksızın kuvvetle hatırlatır. Daha pek çok konu ve alanda bu hatırlatmaların izlerini bir müslümanın hayatında okumak mümkündür ve bunun olmazsa olmaz ibadetlerde yer alışı sebebiyle hatırlamak aynı zamanda insanı Müslüman tutan önemli bir eylem olarak varlık göstermektedir.

Fakat bütün bu hatırlatmalar müslümanda aslında bir unutmamak hâli olarak okunmalıdır. "İnsan nisyanla ma'lûldür." meşhur deyişi, hakikatte "insan" kelimesinin geldiği düşünülen köklerden biri olan "nsy"ye yani unutmaya dayanmasındandır. Unutmak ise bir ma'lûliyet yani hastalık olarak görülmüştür. Yani kökünde unutuş yatsa da insan için asıl olan hatırlamaktır. Rabb'ini, kendini, kulluğunu hatırlamak... Biraz da bu sebeple olsa gerek, unutandan dini sorumluluk kaldırılmıştır.

Bir başka açıdan insan için ibadet bir nimettir. Misalen kılınmayan/kaçan namazlar için yaygın olan bakış, kulun o namazdan nasibinin kesildiği yönündedir. Çünkü Allah'a ibadet etmek de kul için layık görülmüşlük hissine vesiledir. Bu bakımdan hatırlamak aynı zamanda bir rahmettir. Öyle ki Tevbe Sûresi'nde literal çevirisi "Onlar Allah'ı unuttular, Allah da onları unuttu." olan âyet-i kerîmede Allah'ın kulumu unutmaması, rahmetinden mahrum etmek olarak tefsir edilmiştir. Bu bağlamda Allah'ı hatırlamak bir rahmet vesilesi olduğu gibi dünya işlerini unutmamanın da bir rahmet vesilesi olduğu düşünülebilir. Yani unutmak, bir yandan da bir çerçeve içinde hatırlamanın olduğu anda, o çerçevenin dışındakileri hatırlamama hâli gibidir. Nitekim unutmak ancak hatırlayınca farkına varılan bir hâldir; insan bilinçli bir unutuşa kâdir değildir. Bu bakımdan unutmak ve hatırlamak her an köşe kapmaca oynayan iki eylem, birinin yokluğunun ötekini var ettiği bir çalkantı gibidir.

● *Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı üçüncü sınıf öğrencisi.
● Kendi içinde yürümekte.

İçimizde var olan korkuları yenmeye başladık. Bu bahsettiğim korkular bir değil iki değil çok farklı korkulardır. İlk önce kendi canımız için sonra aile fertleri için endişe ediyorduk, korkuyorduk hepimiz. Bunlar birtakım korkulardır, diğer taraftan düşünün; 22-25 yaşındasınız ve birileri size bir birliği emanet ediyor, "Yarımdan itibaren bu birliğin komutanı sensin." diyor.

Komutan Harun Hodžić ile Bosna Direnişi

Röportaj:
Zehra Güler

Gençlere Boşnak kahramanları tanıma konusundaki kıymetli çabalarınızı yakından biliyoruz Harun komutanım. Peki, sizi henüz tanımayan okurlarımız ve gençler için sormak isterim: Harun Komutan kimdir? Sizi biraz tanıyabilir miyiz?

1970 doğumluyum. Fakat 25 yaşındayım. Bosna Hersek Savaşı başlamadan hemen önce Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nden mezun oldum. Ben aslen Sancak bölgesinden geliyorum. Sancaklıyım. Sancak bölgesi çoğunlukta Boşnakların yaşadığı bir bölge. O zamanki yıllarda ise Gazi Hüsrev Bey Medresesi Balkanlar'da Boşnakça dini eğitim veren tek okuldu.

Yaşadığım ve büyüdüğüm yerde çocukluğumdan beri şehitler, gazilerden bahsediliyordu sürekli. Mesela büyük amcamın Çanakkale'de şehit düştüğünü biliyorum ve onların yaptıkları çatışmalar, savaşlarda şehitler ve gazilerimiz hakkındaki kahramanlık hikayeleriyle büyüdüm. Büyük dedelerim gibi asker olmayı hedefliyordum ve hayalini kuruyordum. Çocukluk dönemimde Peşter (Peşter) Dağı'nda birtakım küçük ve büyükbaş hayvanların çobanlığını yapıyordum. Bosna Hersek Savaşı patlak verdiğinde bir an olsun hiçbir ikilemede kalmadan kendi kendime, "Bu benim zamanımdır; Allah'ın bana

lütftettiği vakit budur,” diyerek Bosna Hersek ordusuna katıldım. Henüz 22 yaşındaydım ve askeri anlamda hiçbir eğitim almamıştım. Ancak şartlar öyle gerektiriyordu ki hiçbir askeri eğitimi almadan bir gecede veya kısa bir süre içerisinde olgunlaşmamız ve asker olmamız gerekti.

Bir komutan olarak Bosna'daki savaş dönemini nasıl değerlendiriyorsunuz? O günleri bize biraz anlatır mısınız?

Savaş başlayınca biz Boşnaklar olarak çok hazırlık yakalandık bu duruma. Gerçekten ortada karışık bir durum vardı. Savaşı planlayanlar aktörler, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler ile iş birliği yaparak bize askeri ambargo yani ağır bir silah ambargosu uyguladılar. Ondan önceki dönem komünizm dönemi idi ve içine kapanık bir durumdaydık. Çok az insanın Türkiye ile olsun, Arap ülkeleriyle olsun iletişimi ve kontakları vardı. Tabii o dönemde bütün her şey yok olmamız için tasarlanmıştı fakat biz teslim olmayı kabul etmedik. Çok hızlı şekilde organize olup küçük küçük birlikleri oluşturmaya başladık. Özellikle gençler arasında az önce bahsetmiş olduğum komünizm döneminde -yani ateizm döneminde, dinsizlik döneminde- özellikle de biz yani dini anlamda eğitim alanlar ve biraz daha belki muhafazakâr olan insanlar olarak önemli bir rol üstlendik. Çünkü bu genç askerlerin arasında şehadeti hiç bilmeyenler de vardı. Onlara hem asker arkadaşlığı yaptık hem de dini anlamda onlara bir nevi önderlik ettik. Bence dünya tarihinde ateizmden veya komünizmden çok kısa bir dönemde dini özgürlüklere yönelen en hızlı milletin biz olduğumuzu söyleyebilirim.

O zamanda hem millet olarak hem de askerler olarak ayağa kalkıp başımız dik bir şekilde karşılık vermeye başlamıştık. İçimizde var olan korkuları yenmeye başladık. Bu bahsettiğim korkular bir değil iki değil çok farklı korkulardır. İlk önce kendi canımız için

sonra aile fertleri için endişe ediyorduk, korkuyorduk hepimiz. Bunlar birtakım korkulardır, diğer taraftan düşünün; 22-25 yaşındasınız ve birileri size bir birliği emanet ediyor, “Yarımdan itibaren bu birliğin komutanı sensin.” diyor. O birlikte yer alan askerlerin hayatlarından siz sorumlu oluyorsunuz. Bu da bir korkudur, bunların da yenilmesi gerekir. Fakat Allahü Teala hepimize hem sabır verdi hem Allah korkusu bize cesaret verdi. Aynı zamanda ilk cumhurbaşkanımız Aliya İzzetbegoviç'in önderliğinde bütün bu korkuları yenmiş olduk.

Savaşın ilk başladığı seneyi, 1992 senesini atlattığımızda ve 1993'e geçtiğimizde dünyadaki özellikle Müslümanlara sesimizi duyurmuş olduk. Burada bir savaş var, bunun farkındalığını oluşturduk ve 1993'ten itibaren bu devam etti. 93, 94 ve 95'te çok daha kolaydı. İnsanlar özellikle de Türkiye bunun içine giriyor. Türkiye'deki ve bütün İslam alemindeki diğer halklarla beraber özellikle genç nüfus hem maddi açıdan hem silah açısından bizlere yardım etmeye başladı, ordumuz ve devletin bütün erkanları daha da düzenli bir şekilde organize edilmeye başladı. Çok şükür bunu başardığımızı düşünüyorum.

Saraybosna'da savaş sırasında Boşnaklara karşı bir ambargo uygulandığını biliyoruz. Çepeçevre sarılmışken savaş malzemelerine, ihtiyaç duyulan diğer kaynaklara erişimi nasıl sağladınız?

Az önce bahsettiğim gibi en zoru ilk sene yani 1992 senesiydi ve binlerce insanımız yaralandı. Siz gençlere bunu biraz daha yaklaştırmak adına senelerdir canlı yayında izlediğimiz Gazze'deki olanlar gibi diyebiliriz, 90'larda aşağı yukarı Saraybosna'da da durum bu şekildeydi. Her üç vatan-daştan ikisi tıbbi yardım talebinde bulunuyordu fakat tıbbi yardımı almak mümkün değildi. İlaçlar, diğer bütün tıbbi malzemeler bitmiş durumdaydı.

Ben ilk defa 1992 yılının Kasım ayında

Saraybosna Uluslararası Havalimanı pistinin üzerinden geçerek Igman Dağı'na çıkmıştım. Igman'da ise Türkiye'den gelen on kişilik bir genç grubuyla karşılaştık. Sayı olarak askeri anlamda bizim için hiçbir şey ifade etmiyorlardı ama psikolojik anlamda sanki bütün dünya yardımımıza gelmişti. Türk milletinin nasıl organize olduğunu, analarımızın bacılarımızın kendi üzerlerinde bulunan küpeleri takıları nasıl Bosna savaşı için toplayıp verdiklerini onlardan öğrendik. Şunu bilmenizi isterim; Türk kadınlarının verdiği her takı ile burada bir Boşnak kadının tecavüzdən korunduğunu ifade etmek istiyorum. Türkiye'den gelen hem gruplara hem misafirlerime bu aynı cümleyi söylüyorum: “Biz bunları unutmadık. Sizler buraya her zaman gelebilirsiniz, kapılarımız her daim açık.” Sizlerin gençler olarak Bosna'da kendi evinizde gibi hissetmeniz lazım.

Ambargo söz konusu ise bu ambargoyu kırma noktasında ilk önce biz adım attık. Çetniklerden silahlarını zorla alarak kırdık. Sosyal medyada 90'larda çekilen videoların bir kısmı var. Bunu orada görebilirsiniz, merak edenler araştırabilir. O ağır mühimmatlar, tanklar, havan topları vesaire bunların hepsi bir müddet sonra elimize geçti. Bu nasıl oluyor? İşte biz düşmandan, Çetniklerden bunları zorla aldık. Daha küçük mühimmatlar, tüfekler vesaire bunlar da birtakım ticari yollarla gelmişti bizlere. Fakat bunun için de ağır, çok yüksek fiyatlar ve bedeller ödendi. Tünel daha sonra kazıldı ve açıldı. Bir sürü şey geçirildi o tünelden fakat en önemlisi o buradaki insanlar için bir umut oldu. Tünel ile ilgili başka sorularınız olacağını tahmin ediyorum.

Tünelin bugün müze olarak kalması Bosna'yı ziyaret etmek amacıyla dışarıdan gelen misafirler için tarihe kaynaklık ediyor. Bence bu çok anlamlı. Bu sürecin öneminden bahsedersiniz?

Genç nesillerimize geçmişte yaşananların öğretilmesi gerektiğini

düşünüyorum. Bizim için en önemli sebep hem tünelde hem de diğer yerlerde aktarabileceğimiz derslerin var olmasıdır. Yıl boyunca orada projeler sürdürülmektedir. İlk ve ortaokullar, ondan sonra liselerden gelen öğrenciler için planlama yapılıyor. Sürekli olarak hem Saraybosna hem diğer şehirlerden oraya öğrencilerimizi getiriyoruz ve onlara tarihi dersleri aktarıyoruz.

Aynı zamanda kültürel miras alanı olması açısından dünyanın dört bir yerinden turistler gelip orayı görüyorlar, ziyaret ediyorlar ve Saraybosna'da neler yaşandığını öğrenebiliyorlar. Türkiye'deki kardeşlerimizin de büyük gruplarla tünele gidip ziyaret ettiklerini görüyoruz ve bundan son derece mutluyuz.

Savaş döneminde Aliya İzzetbegoviç'in komutanlarından biriydiniz. Liderliğini nasıl tanımlıyorsunuz? Onunla ilgili hatıralarınızdan bahseder misiniz?

Kendimi şanslı hissediyorum çünkü Aliya İzzetbegoviç'i şahsen tanıyordum. Özellikle savaş döneminde birkaç sefer bir araya geldik. Onun konuşmaları üzerine tekbirler getirme şerefine nail oldum. Bir insanın değeri en çok bu dünyadan göç edince anlaşılıyor. Biz Aliya'yı ne kadar seviyoruz, ne kadar seveni vardı bunun belki en büyük örneği cenazesidir.

Ben konuşmalarımda ve buluşmalarımızda gençlerimize her zaman şunu söylüyorum: "Hedeflerinizin büyük olması lazım." Aliya İzzetbegoviç de

bizlere bunu tavsiye ediyordu. Kendisinin sözlerini aktaracak olursam yeni jenerasyonları, yeni nesilleri büyütürken cesaretli, kendi düşüncelerine sahip çıkan ve gardı olan insanlar olarak yetiştirin derdi. Milletimize karşı koyma gücünü veren ve artık sembol haline gelen bir şahsiyetten bahsediyoruz. Her milletin sembollerine zaman zaman içeriden veya dışarıdan saldırılar oluyor. Maalesef bizde de şu an özellikle de bu dönemde Aliya İzzetbegoviç'in sembolüne karşı özellikle de dış etkenler tarafından kara leke sürülmeye çalışılmaktadır. Türkiye'deki gençlerin Aliya'nın kitaplarına, sözlerine ve tavsiyelerine ne kadar uyduğunu; onu ne kadar sevip sahip çıktığını biliyoruz. Böyle devam etmeleri gerektiğini düşünüyorum. Bizler ise

Aliya'nın askerleri olarak her zaman sizler için buradayız. Ne gerekiyorsa destek vermeye hazırız. Bunu laf olsun diye söylemiyorum.

Bugün Bosna'da üç millet birlikte yaşıyor. Sizce Dayton Barış Antlaşması barış getirdi mi? Bosna halkı arasındaki durum nedir?

Dayton Barış Antlaşması zorla imzalatırıldı ve buraya zorla getirildi. Bu barış antlaşmasıyla birlikte Bosna Hersek'teki siyasi sistem de zorla kuruldu. Benim şahsi fikrim adaletsiz bir anlaşma ve sistem olduğu yönünde. Bosna'da üç millet yaşamaktadır. Fakat benim halkımın birçok hakkının elinden alındığını düşünüyorum diğer iki millete nazaran. Bununla alakalı onlarca örnek verebilirim ama şu an konumuz olmadığı için sizleri boğmak istemiyorum. Antlaşmanın tek olumlu yanı savaşın durması ve insanların ölmesinin önüne geçilmesi. Yani tek olumlu taraf olarak bunu görebiliyorum. Bizim Boşnakların burada kendi projelerini, kendi fikirlerini özgürce ortaya koyabilecekleri bir ortam oluşmasını sağladı ve biz kendi gelişimimizi kendimiz sağlayabiliriz diye düşünüyorum. Daha önce, savaştan önceki dönemde bile diğer iki militle hiçbir problemimiz yoktu. Biz o zaman da bugün de çocuklarımızı birtakım dini prensipler üzerine yetiştiriyoruz. Mâide Suresi otuz ikinci ayette geçtiği gibi "Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olması dışında, kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur." inancı üzerine yetiştiriyoruz çocuklarımızı. Tek farkımız, 90'lı yıllara göre artık hazırlıksız değiliz ve başımıza gelecek bütün sıkıntılarla veya problemlerle başa çıkabileceğimizi düşünüyorum. Onun için hazırız.

Günümüz Müslüman gençlerine iletmek istedikleriniz var mıdır?

Biz Bosna Hersek'te Boşnaklar olarak küçük bir toplumuz, küçük bir milletiz ve Türkiye'den beklentilerimiz çok. Siz ne kadar güçlü olursanız biz de burada bir o kadar güçlüyüz. Biz kaslarımızı gösterirken ve gösteriş yaparken Bayraktar'ı gösteriyoruz mesela. Bu yolda devam edin, mesajım odur. Aliya İzzetbegović'in de bir sözünü hatırlatmak istiyorum. "Güçlü olun çünkü dünya sadece güçlüleri tanır."

KENDİMİ ŞANSLI HİSSEDİYORUM ÇÜNKÜ ALIYA İZZETBEGOVIÇ'İ ŞAHSEN TANIYORDUM. ÖZELLİKLE SAVAŞ DÖNEMİNDE BİRKAÇ SEFER BİR ARAYA GELDİK. ONUN KONUŞMALARI ÜZERİNE TEKBİRLER GETİRME ŞEREFİNE NAIL OLDUM. BİR İNSANIN DEĞERİ EN ÇOK BU DÜNYADAN GÖÇ EDİNCE ANLAŞILYOR. BİZ ALIYA'YI NE KADAR SEVİYORDUK

Zeynep Rana
Tekin*

POP

JAZZ

ALATUWARNA

SAZ

Meydan Bu Meydan

Sadık Bütünley

Öncelikle sakin ve mümkünse loş ışık olan bir yere oturun efendim.
3 dakika 10 saniye kadar sizleri kimsenin rahatsız etmemesi önemli.
Oturduğunuz yere güzelce kurulun zira birazdan içinde bulunacağız atmosfer size bunu
mecbur kılacak.
İşte başlıyoruz.
Gözlerinizi kapatın.
Kökleri mazimize, Korkut Ata'ya dayanan bu efsane şarkının sizi bir cenk meydanına gö-
türmesi an meselesi.
Baktınız bugünün cengi sizin aleyhinize bitecek gibi; bir de Dedem Korkut'un cengine
katılmayı deneyin.
Yalnız değilsiniz efendim korkmayın; bizler arkanızdan şöyle sesleniyor olacağız:
'Beri gel hey ağam kazan beri gell!..'

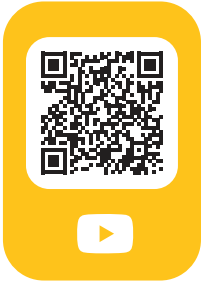

Çay Taşı Çakmak Taşı

Kalenderi

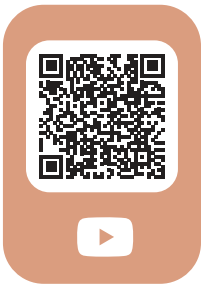
Bir bardak ıhlamur eşliğinde dinlenmesini tavsiye edeceğim şarkıdır. Zira yaz vakti dinlesem bir ıhlamur ağacının altından geçerim sanki; kış vakti demlenmiş bir bardak ıhlamur bulurum ellerimde. Öyle iç ısıtan ve yumuşak bir söyleyiştir. Ne güzel de anlatışı vardır :
“Çirkin ile bal yenmez
Güzel ile taş taşı oy...”

Hayatta Yalnız Serabı var Sana Olan Sevgimin

Burak Savaş

Bazen bazı şarkılar vardır onları bir tanıma, bir çerçevenin içine sığdıramazsınız. Onlar sadece varlardır ve varlıkları bazen bir yoldaş, bazen bir sırdaş bazen de bir sessizlik eşlikçisi olur sizlere.
Cinuçen Tanrıkorur üstadın bestelediği benimçün kelimelere gelmez nahiflikte olan Kürdilihicazkar şarkıdır.
Gönlümüzün her daim güzel olanı arayıp durduğu bu dünya meşgalesine bir soluklanmak vesilesi olsun diyelim.

Dalgana Bak

Küçük Cem

Olur ya o zorlu sınav haftasının başlamasına iki gün kalmıştır.
1 haftadır gecenizi gündüzüne kattığınız, kafanızda tekrar tekrar aynı cümleleri tekrar ettiğiniz o sunumu yapma günü gelip çatmıştır.
Ya da hayatta kimsenin sizin kıymetinizi bilmediğini düşünüyorsunuzdur ve bu kalp kırıklığıyla yüzleşmek ağır gelmiştir.
Buyrun efendim, haydi ne duruyorsunuz burayı birlikte söylüyoruz sonra nakarat sizde:
'Bu dünyanın derdi bitmez
Çözmeye de ömür yetmez...'

*Üsküdar Üniversitesi'nde son sınıf psikoloji öğrencisi. Uzun yürüyüşler yapmayı, öykü okumayı ve şiir dinlemeyi sever. Kendini ve başkalarını anlamayı ister. Baktı işler istediği gibi gitmiyor mutfağa girip olmayanı başka türlü oldurmayı dener.

Bilge Karataş*

yitik masal

ben o zamanlar sesinde dağlar yürüyen bir babaydım
o zamandan bu zamana çok değişti her şey

şimdi dolanlılığı yitmiş devranım tek ve düze
iki ucum, bir yerim, çakılı taşım

taş ki hayatı geçirmek istememişim
taş ki bir zamanlar kaf dağındaki devmişim

budanmış ömrün baharında dar yatakların gürleyen suyuyken ruhum
yamalı ağzını çocukluğumun yağmakla bitmez düş yağmuruyla tuttum

aktıkça şimdiye doğru peter panı pencerede
bakışımı birbirine bakan iki aynada unuttum

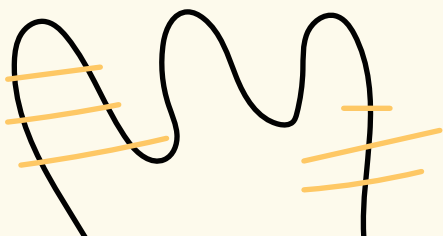
kuşların eğildiği su olmaktan içine dalıp çıkılan
kuşların, yüzyıllardır bana sabahı çağırın

topuğumdan çiviler dökülürdü dünyaya sürttükçe
bağ diye sarılırdım her çağın soluğuna

ben o zamanlar hiçbir mümkününe ana olmazdım
kirpiğimden dökülecek korkularım yoktu, tamdım

tam ki zerre hali yaşamanın
tam ki öylece yeri tayin edilmemiş kaldım

*Marmara Üniversitesi mezunu bir psikolojik danışman. Şiirle düşünür.
Yazdığı herhangi bir şeyi beğendiği görülmemiştir.

 TÜRKiYE KATILIM SİGORTA

SAĞLIĞIM GÜVENCEDE
TAMAMLAYICI SAĞLIK SİGORTASI

Müşteri İletişim Merkezi

0850 260 10 23

www.turkiyekatilimsigorta.com.tr

mevsim = insan
MEVSİMLERİN YALNIZLIĞI BENİ ÜZÜYOR

Bu hal bende yeni değil. Ama her seferinde sanki ilk kez duruyormuş gibi duruyor zaman. Hatıralarım silikleşmiş, arzularım çölleşmiş, heveslerim tükenmiş bir hâlde, kuşkuyla kendimi inceliyorum; çok eskiden yaşamış bir başka adamın, yeri belli olsun diye etrafına çizgi çekilmiş gölgesine benziyorum. İçinde güneş unutulmuş bir adamın gölgesi bu; eski göklerden bir yağmur kalmamış saçlarında. Onu canlandırmak için beyhude bir çabayla telefon rehberini gözden geçiriyorum, albümden resimler çıkarıp gösteriyorum, saklanmış mektuplardan birini çıkarıp okuyorum: Dün annem evde yokken, bir kez daha açıp okudum yazdıklarını. Eve sığmaz oldum, sokaklara sığmaz oldum, şehre sığmaz oldum, sığmaz oldum pencerelere. Ruhum, içinde tayların dolaştığı bir çayır gibi genişledikçe genişledi. Ben bana sığmaz oldum. Gidip aynanın karşısına geçtim sonra, bir merak işte! Eskiden yaz ne de çabuk gelirdi..."

Ne içindeyim zamanın
Ne de büsbütün dışında / Ahmet Hamdi Tanpınar
Yaz ne zaman geldi, bilmiyorum. Kuru bir kök gibi temmuzun ortasına saplanmış, güneşin çekilmesini bekliyorum. Önümdeki çiçekli naylonla kaplı masada benden önce oturanların çay lekeleri var. Benden önce oturanların kimler olabileceğini düşünüyorum bir ara; yaşlı iki kadın ölümden mi bahsetti acaba; yeni tanışmaya başlamış bir çift hevesle kendilerini mi anlatıp durdu; bir ayrılık mı konuşuldu burada; yoksa bir çocuk annesinin koluna dokundu da bu çay lekesi ondan mı kaldı? Belki de yazı, benim artık aralamaktan yorulduğum bir kapıdan girmiş avare bir kaç gençten biridir

(boş / boş)

Rüzgârı seviyorum aygırını
Rüzgâr çıkınca penceremi kapatıyorsun.
İşte bu yüzden korkuyorum

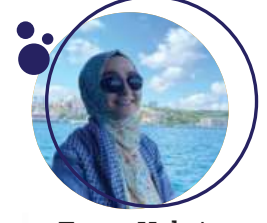
Beni de sevdiğini söylüyorsun..."

İne kendimi koyuyorum, bir kayadan parça kırar gibi konuşuyor: "İnsanları hiç anlamıyorum; yaz geldiğinde sıcaktan, kışa vardıklarında soğuktan yakınıyorlar. Oğullarından ve kızlarından, ülkelerinden ve dünyadan yakınıyorlar. Yürümekten ve oturmaktan yakınıyorlar. İşten ve işsizlikten yakınıyorlar. Hiç mi yaşamadılar, hiç mi yaşatılmadılar? Yılların bir yerlerine gizlenmiş bir mutluluğu alıp bugüne getirmek çok mu zor? Onlar için duvarları şikâyet taşlarından örülmüş bir hapishaneye benziyor mevsimler..."

Mevsimlerin yalnızlığı beni üzüyor. Son kış kimseye yaranamadan gitti mesela, herkes kendi heyecanını baharla sararken birden soldu erguvanlar, yaz bir peçete işte, güz bir gölge sayılacak. Belki de bütün eski mevsimlerin, işleri bittikten sonra çekildikleri bir zaman evi vardır. Orada parfüm karışmış ter kokuları, şemsiyelerden damlayan yağmurlar, yün kazakların elektriği, parklarda kurumuş çiçekler, aralarına katılacak en son mevsime acıyarak yer açıyordur. Birazdan içeriye girecek olan da, benim, çiçekli naylonla kaplı bir masanın başında kuru bir kök gibi nöbetini tuttuğum yazdan başkası değildir. Ve belki de kapıdan içeriye giren her mevsimden, dünyada geçirdiği günler hakkında kısa bir konuşma yapması isteniyordur orada. İşte yaz, döndüğünde söyleyeceklerini toparlıyor: "Öyle çok dalgındılar ki, karşılamayı da uğurlamayı da unuttu insanlar. Onlar için meyveler olgunlaştırdım, sular ısıttım, gölgeler hazırladım, beni fark etmediler bile. Güneşimi serdiğim yerlerden baygınlıkla kaçıp başka yerlere sığındılar. Ben de sonbahar yorulmasını diye gelmeden önce yaprakları cansız düşüreyim dedim..."

sonunda herkes evine döner mi?

"Sonbahar Sanattır, diğerleri mevsim."
(Cemal Süreya)

Esmâ Uslu*

Bir Buçuk Tekbir*

BİR BUÇUK TEKBİRİN ECRİNİ NASIL ALIRDIM BİLEMEM AMA GÜNDE BEŞ VAKİT; SAVAŞI, VATANI, ACIYI, KAYBEDİLENİ, KAZANILANI VE HATIRLANANI ANIMSİYOR OLMAK GÖĞSÜME HER SEFERİNDE KÜHEYLAN KADAR AĞRIYI YÜKLÜYORDU.

Avludan sıcaklık yeni yeni kalkıyordu. Güneş batmıştı ancak hâlâ ısı kayadan evlerin içine sıcaklık veriyordu. Ürgüp'ün ufak bir köyünde savaşın ardından yaşamın tekdardan düzene girmesini beklemek hayli güçtü benim için. Hayatı düzene sokmak yalnız benim için değil savaştan sonra eşi cephede şehit olduğu için dul kalan Faika'ya da hayli zordu. Gelir gelmez görücüye gidip evlenmiştik. Hayatını yalnız iki evladımıza ve bana adayarak yaşamın acısını bir nebze de olsa hissetmemeye çalışıyordu. Tandırda her sabah pişecek olan ekmek, sağılacak inek, bağların çubuklarının bakımı, çeşmeden alınacak su, yıkanılacak bulaşık... Odaya girdiği sırada ona baktım, oysa baktığımın farkında değildi. Farkına varınca sanki içinde bir şey varmış da dökülmeyi bekliyormuş gibi söze girdi.

- Mehmet.

***

- Mehmet

- Emredin komutanım!

- Askerin yol, kumanya durumu ne durumda Çavuş?

- Komutanım kumanya kalmadı, Yemen cephesinden çıktığımızdan beri hayli zor geçiyor yol, asker dinlense de açlıkla baş edemeyecek durumda.

Cümlelerim son bulduğunda komutanı yanında bulunan kayaya çömeldi, ufka doğru uzun uzun baktı. Bitecek miydi? Varacak mıydık? Hepsinden önemlisi "namahrem elleri" kırabilecek miydik?

Komutan kafasını yere indirdi, derin bir nefes aldı.

- Çarıklarınız...

- Af buyurun komutanım.

- Deriden değil mi çarıklarınız?

- Evet komutanım.

- Askere emir ver, çarıkların dikişlerini söküp alt kısımlarını çıkarsınlar.

Savaştan önce köyde yaşanan yokluk nedeniyle ekmek yapacak un bulamıyorduk, babam da tıpkı yüzbaşı gibi bakardı. Anlamıştım; cümlesini kendi de bitirememişti. Askerin yanına gittiğimde herkese komutanın dediğini anlattım. Anadolu'ya kadar midemizi az da olsa tutacak derileri askerin yediğini gören komutan bir askere baktı bir de gökyüzüne...

***

- Buyur hanım.

- Ne zamandır diyeyim diyordum, Emine'ye görücü gelecek müsaden varsa, ne zamandır haber bekliyorlar bizden.

İki evlat vermişti Rabb'im bana, bir oğlan bir kız. Emine'min

gözlerinde dinlenmişim, içindeki merhamet, aidiyet... Belki daha fazlası, vatani görüyordum ela gözlerinde.

- Adı ne demiştin delikanlının?

- Mehmet Ali.

- Cuma akşamı buyursunlar.

Faika çıkıp gittiğinde ezan sesini duymuştum. Hava serinliği bu topraklarda yatsıdan sonra daima kendini hissettiriyordu. Bu soğukluk omzuma her seferinde aynı sızıyı oluştuyordu. Camiye vardığımızda ezan bitmiş sünnete niyet edenler vardı, gecikmeden biz de namaza doğru yöneldik. Caminin pencereleri açıldı, ceyran acı acı vuruyordu. Her namaza niyet sırasında olduğu gibi yine nal sesleri doldurdu kulaklarımı. İmam bozdu bu sefer sesleri.

- Örtün rüzgâr giren yerleri.

***

- Örtün rüzgâr giren yerleri.

Onbaşı Hasan'la aynı çadırın içinde soğuktan korunmak için bir şekilde önlem almaya çalışıyorduk. Kafkasya'da rüzgâr bıçağın yeni bilenmiş hâli gibiydi, tipi aynı zamanda o kadar şiddetliydi ki dürbünle düşmanı gözleyemiyorduk bile. Atların semerlerini kar kaplamış, onlarda soğuktan nasibini almıştı. Küheylana atlayıp gözlem yapabileceğim bir şekilde yol bulmaya çalışıyordum. Her ne kadar yavaş gitsek de atın yolu görememesi ürkmesine sebep oluyor, hızlanıyordu. Dizginler avuç içlerimde olsa da tutan ve yön veren kaderdi artık. Bir tümsek atlardı Küheylan, yalnız onu hissettim. Küheylan'ın hareketi yalnızca kendi eksenini etrafında dönmesiyle kalmıştı. Bastığı yerlerden birinde "tık" diye bir ses geldi. Uzaklaştığımızı sandığım yerden peşimizde yığınca bir ateş var olduğunu, kulaklarımın çınlamasına sebep olan patlamanın mayından ötürü olduğunu anlamıştım ancak hepsi saniyeler içinde oldu. Küheylan şahlandı, mayın şarapnelleri kaburgalarımın altına değerken Küheylan'ın omzuma doğru düştüğünü gördüm. Rüzgâr, tipi, soğuk, acı ve nal seslerini bozan Hasan'ın sesi oldu.

- Yetiştim.

***

- Yetiştim.

Hasan'ın safa gelmeden önceki kulağıma gelen sesiyle yine irkildim, kulağıma çalınan nal sesleri yine onun sesiyle kesilmişti. Hocanın "Allahuekber" sesiyle tekbir için ellerimi havaya kaldırdığımda, sağ kolumu kulağımın arkasına götürürken sol kolum yalnız omzuma kadar kalkmıştı. Bir buçuk tekbirin ecrini nasıl alırdım bilemem ama günde beş vakit; savaşı, vatani, acıyı, kaybedileni, kazanılanı ve hatırlananı anımsıyor olmak göğsüme her seferinde küheylan kadar ağırıyı yüklüyordu.

*Anlatılan hikâye büyük dedem Gazi Mehmet Çavuş'un yaşamından alınmıştır. Hatırlanan ve unutulmuş tüm Mehmetçiklere rahmet olsun. Tarih ancak unutulduğunda tekerrür eder.

Beyza Baykan*

Nisyan Tezkiresi

Hatırla düşünün yittiğini
Unutma demeyeceğim
Ama sen hatırla.

Hatırla, İsmâil'in can borcunu güder gibi
öylesine içten ve teslim olmuş.

Hatırla, kuyuya düşmüş Yûsûf'u arar gibi
gözlerin yollarda.

Hatırla, çöle inen nuru anar gibi
gül koksun elin, dilin.

Hatırla, güçlü kul Dâvûd'u
İbrâhim, İshâk ve Yâ'kûb'u.

Hatırlamayı dene,
tenine sabır libası giymiş Eyyûb gibi.
Ve sonra hatırla,
balığın karanlığından aydınlığa çıkan Yûnus gibi
tövben ile aydınlan.

Hatırla, Rabb'in seni terketmedi ve sana darılma-
dı.

Hatırla nimetleri, inciri, zeytini ve beledü'l- emini.
Ve hatırla saymaya kalksan unutacaklarını.

Hatırla, ölüm kesmiş zevkleri.
Zevkleri unut, bıçağı hatırla.

Ağzının tadını hatırla.
Unutma demeyecektim ama sen yine de unut.

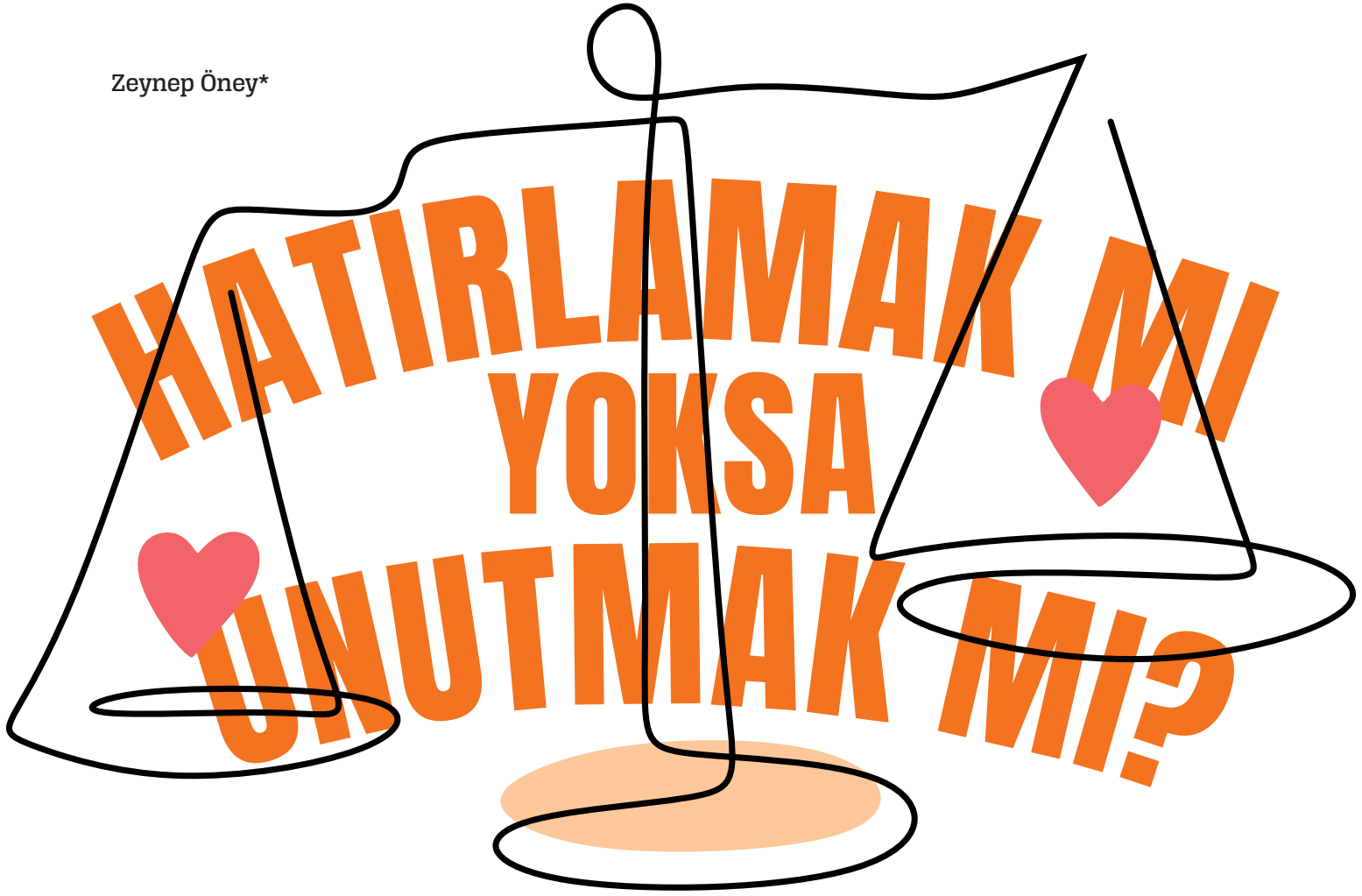
Hatırla, İbrâhim'e esenlik olan narı
Hacer'e serinlik veren pınarı.
Hatırla, putları kıran baltayı
Zamanı uyutan mağarayı.
Hatırla, saltanatı yıkan beşiği
Suyun sabırla beklediği eşiği.

Hatırla, ad ve semudu
yıkılmaz saltanat putu firavunu.
Ve hatırla, şehirlerin anasında
nasıl yenildi filler kuşa.

Hatırla nimetleri ve say
sayarken unutacak olsan bile.
Hatırla ilk sözleşmeni
Bela deyişini.

Hatırla Rabb'ini. Unuttuğunda.
Unutma demeyeceğim,
nisyan ile yoğurduğumuz bizin
adını zikretmeyeceğim.
Hatırla ahdini ve Rabb'inin vaadini.
Unutma demeyece(ğim)ktim.
Ama unuttum
Unuttuğumu da unuttum.
Ama sen unutma.

Zeynep Öney*

KALBİMİZ GARİP BİR TERAZİYE BENZER. BİR KEFESİNDE HATIRLAMAK, BİR KEFESİNDE UNUTMAK VARDIR. BAZEN HATIRLAMAYI, BAZEN DE UNUTMAYI İSTERİZ.

Hangisi daha acı?

Kalbimiz garip bir teraziye benzer. Bir kefesinde hatırlamak, bir kefesinde unutmak vardır. Bazen hatırlamayı, bazen de unutmayı isteriz. Güzel bir anıyı, güzel bir anı, bir kokuyu, bir dostu, bir sesi, bir nefesi hatırlamak kalbimizi ve zihnimizi diri tutar. Ancak tam tersi de mümkündür. Özlediğimiz, sevdiğimiz ama gelmeyeceğini bildiğimiz, bir daha yaşayamayacağımız bir anı, bir anıyı bir daha duymayacağımız, hissedemeyeceğimiz bir sesi, bir nefesi hatırlamak — daha doğru bir deyişle hiç unutamamak — kalbimize ve ruhumuza derin bir acı verir.

Hatıralar bu acıya rağmen, içinde taşıdığı hüznü rağmen insanı insan yapan şeylerdir.

Hatıralar bize acı verdiğinde unutmak isteriz, unutmayı bir nimet olarak görürüz. Zira unutmak da hatırlamak gibi bize bahşedilen bir nimettir.

Bazı sözler, bazı gözler, bazı sesler unutulmuş sanılsa da

insanın içinde derin bir iz bırakır. İnsan her ne kadar unuttuğunu sansa da kalbinin derinliklerinde bir yerde taşır.

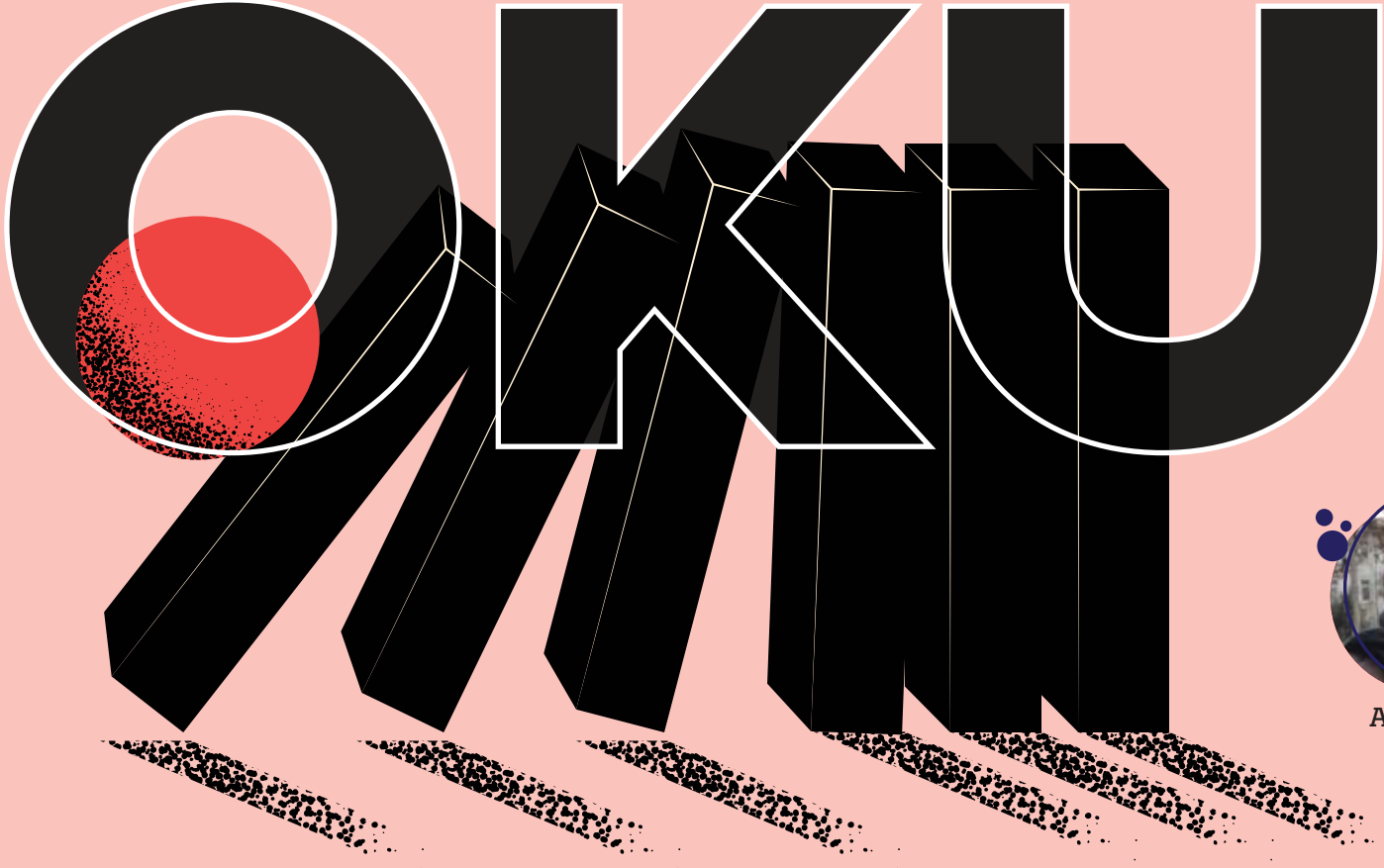
Ne demiş şair:

unutmak, bir saatin kırılan camlarında zamanı çürüterek öldürmektir sevgiyi unutmak, bayramlığı giydirilen çocuğun aldatılan göğsünde vurmaktır sevgiliyi unutmak, bir ülkenin tozlu kaldırımlarında taşlara boğdurmaktır yağız atlı yiğidi unutmak, susturmaktır yolların ayrımında şairlere can veren muhteşem bir ağıdı unutmak, koparmaktır çiçekleri dalından sisli bir yalnızlığın ekseninde bulursun unutmak, ayırmaktır arıları balından¹

Dipnot:

1. Genç, Nurullah, Hüznün Lalesidir Dünya, Timaş, İstanbul, 2019.

*Genç, sevdalı bir yürek... Zamanın getirdiği her tecrübeyi kalbinde bir hâtıra olarak saklar. Hayata ise daima ümid-i istikbal ile bakar.

A. Firdevs
Divleli*

İnsanlar ilk günden beri haset ve kibir ile yaşamaya mahkûm kılındı zannımca.

Yeryüzünün ilk şahit olduğu günah da bundandı ya.

İnsan ki aciz, güce düşkün

Her adımı bir tekerrür

Tarihin tekrarı nasıl olur?

İnsanoğlu yüzyıllardır nasıl şeytanla aynı köşe kapmacaya kanar?

Unutur, unutturulur.

Seneler oldu o modern savaş tahtasına geçeli.

Silahlar, toplarla kazanmadılar onlar.

İnce hesap, yakılmış kitaplar, yozlaştırılmış kültürlerle yaptılar.

İnsan zihninin en büyük kusuru kullanıldı: unutmak.

Biz nasıl unuttuk?

Muazzam bir söz söyler bilge:

“Bir milleti yok etmek isterseniz askerî istilaya gerek yoktur. Ona tarihini unutturmak, dilini bozmak, dinden soğutmak ve dolayısı ile manevî değerlerini, ahlâkını ‘bozmak’ ve soysuzlaştırmak kâfidir.”

Biz savaşa hazırlıksız giriştik.

Bir zamanlar değerini bildiğimiz ilmi unuttuk

Aktarmasını bilemedik belki de...

Bariz oysa kanıtlar!

Her şey ulu orta.

Koca bir İslâm ümmetine din nefreti aşılandı.

Kütüphaneler yakıldı, sürgünler edildi, soylar kurutuldu

Diller yasaklandı, rejimler yapıldı...

“Modernleşme” ve “Batılılaşma” trend;

Yeni bilginler oldular.

Ama bunların hiçbiri yeni değil.

Geçmiş de değil işin aslı!

Tarih kendi tekrarını saklamaz

İtiraf eder, gözünün önüne serer.

İlk günkü kadar hassas ve savunmasız

İnce bir tartıda fil ağırlığında bir hesap ölçüyoruz.

Bilmek ve bilmemek gibi ağır cepheleri olan bir savaş

Kendini hatırlayanın kazandığı bir oyun

İlme verilen her cana karşı sorumluluğu olan bir insan yüzü ile geçiyorum aynanın karşısına.

Çocuğuna ilmek ilmek öğüt işleyen bir büyük itinası ile konuşuyorum yansımamla.

Sırtını çevirme ilk emre,

Oku.

Gökyüzü İsminde Bir At

Toprağın derinliklerine, gökyüzünün ötesine, bir atın iç dünyasına yapılan yolculuk...

Ceyda Korkmaz*

HATIRLANAN RAMAZAN UNUTULAN GELENEKLER

**ROMANTİK BİR "NEREDE O ESKİ BAYRAMLAR..." SERZENİŞİNDE
BULUNMAKTAN ZİYADE, BELLEK KÜLTÜRÜMÜZÜN BİR PARÇASI OLAN
ANCAK GÜNÜMÜZDE İŞLEVSELLİĞİNİ YİTİREREK UNUTULMAYA
YÜZ TUTMUŞ RAMAZAN GELENEKLERİNİ TEKNİK VE KÜLTÜREL BİR
PERSPEKTİFLE ELE ALMAK GEREKİR.**

Uzun, neşeli bir kokuyla ya da eski bir reklam karesiyle geçmişe kurduğu o ani köprü, belleğin ne denli canlı bir işleyişi olduğunu gösterir. Gün içinde çoğumuzun yaşadığı bu anlık geri dönüşler geçmişin bazı anlarda bireysel değil toplumsal bir veri bankası olduğunu kanıtlar. Ama bellek, her zaman her şeyi olduğu gibi saklamaz. Toplumsal değişimlerin hızı karşısında bazı verileri siler ya da arka plana iter. Modern hayatın hız üzerine kurulu düzeninde kuşaktan kuşağa aktarılan ritüellerin yerini dijital alışkanlıklar alırken, kültürel alışkanlıklarda ciddi bir değişim yaşanmaktadır. Bu ayki konumuz "bellek kültürü", tam da bu noktada devreye girerek neleri yanımızda taşıdığımızı ve neleri geride bıraktığımızı sorgulamamıza olanak tanımaktadır.

Bu değişimin en belirgin gözlemlendiği alanlardan biri de Ramazan ayıdır. Eskiden sadece dinî bir ibadet süreci değil aynı zamanda kompleks bir toplumsal organizasyon biçimi olan Ramazan gelenekleri, bugün büyük oranda nostaljik birer anekdota dönüşmüş durumdadır. Unutulmaya yüz tutmuş bu gelenekler dönemin toplumsal hiyerarşisini ve nezaket standartlarını belirleyen somut unsurlardır. Kentleşme, mahalle kültürünün çözülmesi ve bireyselleşmenin artmasıyla birlikte, bu kolektif eylemlerin uygulama alanı oldukça daralmış, hatta yok olmuştur. Romantik bir "Nerede o eski bayramlar..." serzenişinde bulunmaktan ziyade, bellek kültürümüzün bir parçası olan ancak günümüzde işlevselliğini yitirerek unutulmaya yüz tutmuş Ramazan geleneklerini teknik ve kültürel bir perspektifle ele almak

gerekir. Toplumsal hafızamızın kaybolan bu parçalarını hatırlamak bize hem geçmişimiz hakkında bilgi sahibi olma fırsatı oluşturacak hem de gelecekteki kültürel kimliğimizi nasıl inşa edeceğimiz konusunda ipuçları sunacaktır.

Diş Kirası

Osmanlı toplumsal yapısında yardımlaşma ile ince düşüncenin iç içe geçtiği en özgün geleneklerden biri diş kirasıdır. İslâm dünyasının genelinde rastlanmayan, tamamen Türklere özgü bir gelenek olan bu uygulama, kökenini Fatih Sultan Mehmed'in sadrazamı Mahmud Paşa'nın iftar davetlerine dayandırır. Anlatılanlara göre Mahmud Paşa, misafirlerine sunduğu pilavın içine altın paralar saklatır ve kaşığına altın denk gelen konuk o altının sahibi olur. Zamanla bu gelenek evrilerek, 19. yüzyılda saray ve konaklarda "diş kirası" adını almıştır. Uygulama misafirin toplumsal statüsüne göre iki kolda yürütülürdü. Mahallenin dar geçimli sakinleri genellikle konakların alt katlarındaki sofralarda ağırlandı. Bu gruba iftardan sonra verilmek üzere kadife keseler içinde harçlıklar hazırlanırdı. Üst katlarda ağırlanan devlet adamları ve memurlar için ise gümüş tabaklar, kehribar tesbihler, oltu taşlı ağızlıklar, gümüş yüzükler veya saatler verilirdi. Yemek sonrası ev sahibi misafirlerine "İftarımıza teşrif ederek dişinizi bizim yemeğimizle meşgul ettiniz, bu da onun kirasıdır." diyerek hediyelerini sunardı. Bu ifade, yardımı alan kişiyi yoksun konumundan çıkarıp

*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde yarı zamanlı baykuş.
Sade Soda'da tam zamanlı en komik yazar.

davete icabet ederek ev sahibine sevap kazandıran değerli bir konuk mertebesine yükseltirdi.

Saray protokolünde ise süreç daha resmi bir hâl almıştır. Sultan Abdülmecid, Abdülaziz ve II. Abdülhamid dönemlerinde Ramazan ayı gelmeden hazırlıklar başlar, padişah konukların mertebesine göre hediyeleri kendisi belirlerdi. Üzerinde isimlerin yazılı olduğu paketler iftar sonrası dağıtılır, ardından konuklar padişahın huzuruna kabul edilerek teşekkürlerini sunar.

II. Meşrutiyet'e kadar devam eden bu gelenek, sadece birer yardım biçimi değil, o dönemin toplumsal hiyerarşisini, nezaket kurallarını ve dayanışma estetiğini belirleyen bir örnektir. Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş bu gelenek, yardımlaşmanın ve nezaketin güzelliğini bizlere hatırlatır.

Arife Gülü/Arife Çiçeği

"Arife çiçeği" geleneği bayramın başlamasından bir gün önce yani arife gününde, sokağın dokusunu değiştiren ve bayramı çocukların neşesi üzerinden erkene çeken bir gelenektir. Osmanlı'nın gündelik yaşamında arife günü, çarşı ve pazarların en devinimli olduğu, hazırlıkların doruğa ulaştığı bir eşik evresidir. Bayramlık olarak alınan rengârenk giysiler çocuk dünyası için bayram coşkusunun somut birer simgesi olmuştur. Ancak çocuk doğasının o durdurulamaz tez canlılığı, bu giysileri kuşanmak için bayram sabahını beklemeye yetmemiştir. Yeni kıyafetlerini henüz arife gününden giyip mahalle aralarında dolaşmaya başlayan, sokakları adeta canlı birer bahçeye çeviren bu çocuklara halk arasında "arife çiçeği" denmiştir. Bu tabir, bazen çocuklara yönelik "arife çiçeği, bayram böceği" gibi sevecen bir nitelermeye de dönüşerek toplumsal dile yerleşmiştir.

Arife çiçeği geleneği de 19. yüzyılda ortaya çıkmış, devrin insanları bu sevinci sadece varlıklı ailelerin çocuklarıyla sınırlı tutmamış; yetim, öksüz veya dar geçimli ailelerin çocuklarını da bu geleneğin bir parçası hâline getirmiştir. Hayır sahiplerinin kimliklerini gizli tutarak çocukların kapı tokmaklarına sessizce bayramlıklar bırakması arife çiçeklerinin sınıfsal bir ayrım gözetmeksizin tüm sokağa yayılmasını sağlamıştır.

Meddah

Ramazan gecelerinin eğlence hayatını oluşturan öğelerden birisi olan "meddahlık" geleneği, topluluğu bir araya getiren ve sözlü kültürün zenginliğini bedensel bir şölene dönüştüren canlı bir anlatı tiyatrosudur. Literatürde sıklıkla vurgulandığı üzere, meddahın anlattığı hikâyeler, İslâmiyet öncesi destan anlatan ozan-baksı geleneğinin kentleşmiş, İslâmî bir renge bürünmüş ve gündelik yaşamın gerçekliğiyle karışmış bir devamıdır.

İftardan sahura dek geçen sürede, genellikle kahvehanelerde ve meydanlarda gösterisini yapan meddahın, anlatı

evrenini kurarken ihtiyaç duyduğu şeyler kendi gözlem yeteneği ve iki sembolik araçtır: makreme adında omuza atılan bir mendil ve pastav denilen bir baston. Baston bazen bir at, bazen kapı çalma sesi, bazen de seyircinin dikkatini toplamak için yere vurulan bir uyarıcıdır. Mendil ise kadın taklidinden farklı etnik grupların şivelerine veya yaşlı bir adamın öksürüğüne kadar pek çok karakterin ruhuna bürünmek için kullanılır. Performans esnasında sergilenen bu hızlı şekil değiştirme aslında o dönemin kozmopolit insan tiplerinin ve toplumsal çatışmalarının ustaca bir yansımasıdır.

Meddahlar gösterilerini önceden yazılmış katı bir metne bağlı kalarak değil, izleyicinin anlık tepkilerine ve ortamın atmosferine göre şekillendirirdi. Bu sanatçılar sadece güldüren değil, aynı zamanda hicveden figürlerdir. Böylece meddah, sadece eğlendiren bir oyuncu değil, toplumun müşterek hafızasını canlı tutan, ahlaki pusula işlevi gören bir bellek aktarıcısı görevini edinmiştir.

Topluluk olma dokusu kayboldukça ve mahalle kültürü çözüldükçe, meddahın beslendiği o interaktif seyirci kitlesi de dağılmıştır. Modern hayatın hızı ve değişen eğlence pratikleri, bu kadim anlatı sanatını canlı bir eylem olmaktan çıkarıp nostaljik bir anıya dönüştürmüştür. Tıpkı dış kirası veya arife çiçeği gibi meddahlık da toplumsal belleğimizin derinliklerine çekilen, geçmişin güçlü bağlarını bize fısıldayan sessiz bir miras olarak kalmıştır.

Zimem Defteri/Borçlar Defteri

Osmanlı toplumsal yapısında yardımlaşmanın örneklerinden biri "zimem defteri" geleneğidir. Borçlar kelimesinin Arapça karşılığı olan zimem, bakkal, manav veya kasapların veresiye defterlerini ifade eder. Ramazan günlerinde hâli vakti yerinde olan kişiler, genellikle hiç tanımadıkları ve dar gelirli insanların yaşadığı uzak mahallelere giderlerdi. Bir dükkâna girip esnaftan zimem defterini çıkarmasını ister, defterin rastgele sayfalarındaki toplam borcu hesaplar ya da gücü yetiyorsa defterin tamamını satın alırdı. Ardından "Bu borçları silin, Allah kabul etsin." der ve kimliğini açık etmeden sessizce oradan ayrılırdı. Borcu ödeyen kişi kimin sıkıntısını giderdiğini bilmediği için yardım etmenin getirebileceği kibre veya üstünlük duygusuna kapılmaz. Borcu ödenen kişi ise kimin sayesinde yükünden kurtulduğunu bilmediği için minnet altında kalmaz, mahcubiyet yaşamaz ve en önemlisi onuru zedelenmezdi. Veren el ile alan elin birbirini hiç tanımadığı bu sistem, toplumsal hiyerarşinin kademeleri arasında riyadan uzak, tamamen insan haysiyetini korumaya odaklı bir denge kurmuştur.

Borçlar defteri, bir nevi günümüzdeki askıda fatura veya askıda ekmek gibi uygulamaların atasıdır. Ramazan ayında yardımlaşma adına yapılan bir uygulama olan fitre vermekle de benzerdir. Bu uygulama salt bir maddi yardımın ötesinde, ihtiyaç sahibini mahcup etmemeyi önceleyen, ince düşüncenin bir yansımasıdır.

TÜM UNUTTUKLARIMA ÖZRÜMDÜR

Zeynep Efe*

DÜNYA BİR ALDATMACA ELBET FAKAT İNSAN DA ALDANDI DİYE GÖNDERİLMEDİ Mİ BURAYA ZATEN? BU ALDANMALAR SİLSİLESİNDE GİDENLERİN BURADAN DAHA GÜZEL YERLERE GİTTİĞİNE İNANMASAYDIK AYAKTA NASIL KALIRDIK, GERÇEKTEN BİLEMİYORUM.

Ölümden ne diye korkarız? Daha doğrusu, ölmekten ne diye korkarız?

Ölüm geride kalan için bir ayrılıştan ibarettir. Bazen ansızın gelir götürür sevdiklerimizi, bazense haber verir gelmeden fakat giden için öyle değil. Anneannem hep der ki “Ölmek çok kolay kızım da ölememek zor.” Hem kalan hem giden için ölüm üzerine yapılmış şimdiye kadar duyduğum en iyi tespit. Düşünüyorum da bir insan için kendi ölümünü beklemek zor olmalı. (Aslında bakarsanız tüm insanlık bunu yapmaktadır, sadece çoğu zaman farkında olmadan.) Dünya bir aldatmaca elbet fakat insan da aldandı diye gönderilmedi mi buraya zaten? Bu aldanmalar silsilesinde gidenlerin buradan daha güzel yerlere gittiğine inanmasaydık ayakta nasıl kalırdık, gerçekten bilemiyoruz. Çünkü bu dünyaya sık sık aldanmış birisi olarak şunu söylemeliyim ki gidenlerin ikinci güneşinin ağaçların yapraklarında oluşturduğu altın sarısı rengi bir daha göremeyecek olması canımı bazen çok sıkıyor.

Sorumuza geri dönelim, ölümden korkması anlaşılabilir insanlığın, ayrılıklar tarih boyunca korkutucu olmuştur çünkü fakat insan ölmekten niçin korkar? Sonuçta Yunan filozofu Epikür’ün de dediği gibi “Ölüm varsa ben yokum, ben varsam ölüm yok.” Ölüm bir andan ibaret değil midir sadece? Bir an gelecek ve artık burada olmayacağız. Artık dâhil olmadığımız olamayacağımız, hissedemeyeceğimiz hiçbir zerresine müdahale edemeyeceğimiz bu dünyaya dair korkumuz nedendir?

Bana öyle geliyor ki aslında ölümden korkmuyoruz, unutulup gitmekten korkuyoruz. Bu dünyaya yüklediğimiz onca anlamın, çabamızın bir gün yok olmasından çekiniyoruz. İlk hatamız da buradan başlıyor, dünyanın yalnızca bir dinlenme yeri olduğunu ve asıl hayatın buradan sonra başlayacağını unuttuğumuz andan. Dünyaya verdiğimiz

bu haddinden fazla kıymet yüzünden oradan bir gün silineceğimiz düşüncesi bizi fazlaca rahatsız ediyor ki geçmiş tecrübelerimize bakacak olursak çok yüksek ihtimalle hafızalardan yavaş yavaş silineceğiz. Belki çocuklarımız hatırlayacak, belki onların çocukları da fakat sonrasında bu dünyada sadece bir mezar taşından ibaret olacağız. Belki yoldan geçen birileri fatihamızı okuyacak, belki bir bulut bazen üzerimizde çiçekler açsın diye su serpecek toprağımıza, belki birileri ayağımızın ucuna bir çam ağacı dikecek, kim bilir belki o ağaç büyüyecek ve ölümü düşünen başka çocuklara gölge olacak. Fakat bizim bu aldanmadan ibaret biricik dünyamızdaki sonumuz bir mezar taşının ilerisine yine de geçemeyecek. Neticede bir gün muhakkak unutulacağız.

Ben küçükken hiçbir şeyi unutmayacağım zannederdim.

Ölenler çok uzağa gidiyor demişti annem, uzağı bulamayacağım diye çok korkardım.

Ben uzaktan çok korkardım.

Meğer insan uzak olunca tek başına kalırmış.

Tek başına kaldıkça kendini keşfedermiş.

Kendini keşfettikçe dünyanın farkına varırmış.

Dünyayı fark ettikçe Allah’ı bulurmuş.

Allah çok büyükmüş.

Melekler bunu bilirmiş.

Dedem melek olunca anladım.

Melekler hiç unutmazmış.

Ben melek değilim. Bunu da büyüyünce anladım.

Unuttukça büyüdüğümü anladım.

İtiraf etmek gerekirse büyümeyi hiç ama hiç sevmedim.

Bu yazımı tüm unuttuklarıma özür mahiyetinde yazdım, tek dileğim de beni affetmeleri.

Ölmekten inanın korkmuyorum fakat dedemin beni affetmemesinden bir hayli korkar oldum bu aralar.

Özellikle de ikinci vakitleri, ağaçları izlerken.

**"MEMENTO
MORI" NİN
MEMENTO'SU**

Nihal Akden*

SABAH ACELEYLE ÇIKTIĞIN EVİN KAPISINI KAPATIRKEN ASLINDA BİR SAHNEYİ GERİDE BIRAKTIĞINI BİLMEK MESELA. O KAPIYI BİR GÜN SON KEZ KAPATACAĞINI DÜŞÜNMEK DEĞİL SADECE; O KAPIYI BUGÜN KAPATTIĞINI BİLMEK.

Memento mori. Pek çoğunuz bu cümleyi duymuştur. Belki bir kitapta, belki bir filmde veya okuduğumuz herhangi bir yazıda. Bilmeyenler için “Memento mori.” cümlesinin çevirisi “Ölümü hatırla / Ölümü unutma” demektir. Fakat insanlar bazı cümleleri çevirileriyle veya kelimelerin tam anlamlarıyla yorumlamazlar. Cümleler bazen bir insanın yaşam felsefesini belirleyebilir. Memento mori cümlesi de yaşam felsefesi edinilebilecek bir cümledir.

Latince’de mori ölüm, memento ise hatırlamak anlamına gelir. Bazıları bu cümlemin vurucu noktasının veya kilit kelimesinin “mori”, yani ölüm olduğunu söyleyebilir. Fakat bence asıl önemli olan “memento”dur. Memento kelimesi yalnızca “hatırla” demek değildir. Aynı zamanda bir uyarıdır. Bir çağrıdır. İnsanın kendi kendine söylediği bir cümledir belki de. “Unutma.” der. Ama neyi? Sadece ölümü değil. Yaşadığını, hissettiğini, geçtiğin yolları, büyüdüğünü, değiştiğini... Kısacası var olduğunu.

Memento biraz da fark etmektir. Sabah aceleyle çıktığın evin kapısını kapatırken aslında bir sahneyi geride bıraktığını bilmek mesela. O kapıyı bir gün son kez kapatacağını düşünmek değil sadece; o kapıyı bugün kapattığını bilmek. Memento hafızaya karşı bir sorumluluktur.

Unutmanın zor bir şey olduğunu söyler insanlar. B12 eksikliği yaşayan kişileri dışarıda bırakırsak, çoğu kişi genellikle yaşadıkları olayları veya anıları unutmadıklarını iddia eder. Fakat durum pek de öyle değildir. İnsan bazen bilinçli olarak unutmayı seçer. Acıyı, utancı, kırgınlığı... Ama zamanla güzel şeyleri de aynı hızla silmeye başlar.

Değişen dünya dengeleri bizleri hafızamızı ikinci plana atmaya yöneltmiş durumda. Artık insanlar her şeyi o kadar hızlı tüketiyor ve anı yaşayıp geçiştiriyor ki sanki hafızamız bize küsüp bu anıları kaydetmiyor gibi. Büyük anıları hatırlamak kolaydır çünkü onlar hafızada büyük yer kap-

lar. Peki ya küçük anılar? Mesela okula giderken önünden geçtiğiniz fırındaki taze ekmeğin kokusu veya metroda tam karşınızda oturan pembe tokalı küçük kız. Tabii ki “Bunlar küçük ayrıntılar, neden hatırlayayım ki bunları?” diye soruyor olabilirsiniz. Bu da bir bakış açısidir. Ama asıl soru şu: Ölümü çoğumuz hatırlarız. Peki, yaşamı hatırlıyor muyuz?

Artık öyle bir hâle geldik ki bir saat önce gördüğümüz bir olaya hüngür hüngür ağlarken şimdi neye ağladığımızı bile hatırlamıyoruz. Zaman hızla akıp giderken biz de o zaman selinin içinde sürüklenip gidiyoruz. Bir dakika nefeslenip dün çok güldüğümüz o şakayı hatırlamıyoruz.

İşte bu yüzden önemlidir “memento”. Memento biraz da yavaşlamaktır. Sürekli ileriye bakarken ayağımızın altındaki yolu görmemektir çoğu zaman sorun. Hep bir sonraki hedef, bir sonraki adım, bir sonraki gün... Ama hiç “şu an” yoktur. Oysa belki de hayat dediğimiz şey tam da o aralarda saklıdır.

Hayatımızın başını ve hayatımızın sonunu her zaman hatırlarız: doğum ve ölüm. Peki ya hayatımızın ortası ne olacak? İşte Memento bu sorunun cevabı için önemlidir.

Ölümü hatırlayalım, evet; ama yaşamayı da hatırlayalım. Bazı günlerimizi anda yaşamak yerine anılarımızda yaşatalım. Çocukken oynamayı çok sevdiğimiz o parka gitmeyi unutmayalım. Lisede her gün yediğimiz o simidi tekrar yiyelim mesela. Üniversiteye giderken bindiğimiz o otobüse tekrar binelim. Çünkü o anları yaşamak kadar hatırlamak da özel ve güzeldir.

Hatırlayalım. Sadece sonu değil, ortayı da. Sadece büyük anıları değil küçük ayrıntıları da. Çünkü belki de bir gün dönüp baktığımızda hayat dediğimiz şey o küçük ayrıntıların toplamı olacak.

Anı yakalamanız, ölümü unutmamanız ve özellikle Memento’yu hatırlamanız dileğiyle.

*Kocaeli Üniversitesi’nde İletişim Fakültesi 3. sınıf öğrencisi. Pek bir şeyler bilmez, bildiği tek şey yazmak ve okumak. Acemi dergici...

KAYIP

EŞYA

Ayşenur Yiğit*

ODASI

İki çift ayak sesi geliyordu uzaktan. Belli ki aramızdan biri yolculuğa çıkacaktı ya da zaten başladığı noktaya geri dönecekti. Kimin kaderi yeniden şekillenecekti acaba? Güneş açtığı gibi bir köşede unutulmuş Şemsi abi mi hava kararınca yokluğu fark edilmeyen Gözde Hanım mı ışıltılı bir hayatın içinden aramıza katılan İnci abla mı? Ya da diğerlerinden biri mi? Herkes tedirgindi. Açıkçası bu duruma anlam da veremiyorduk çünkü burası toplama kampı gibi bir yerdi. Evlerimize geri dönmek hepimiz için bir mutluluk sebebi olmalıydı ama bizi burada tutan ortak bir nokta vardı: Unutulmak...

Ayak sesleri yaklaştıkça etraf sessizliğe gömüldü. Şimdi sadece heyecandan hızlanan nefes alışverişleri duyuluyordu. İçeriye güvenlik görevlisi Güven abi ile uzun boylu, lise çağlarında bir genç girmişti.

Güven abi:

— Nasıl bir şeydi?

Genç:

— Abi, işte gri bir atkı. İki yamuk bir düz mü örülmüş ne, ablam ördü onu bana. Aylarca uğraştı. Aslında daha hızlı bitirmiş ama bir yandan okul, bir yandan ev işleri derken bulunduğu her boşlukta ancak bitirebildi. Metroda unuttuğumu duyunca kıyameti kopardı.

Eee yani ablası da haklı şimdi. Aylarca uğraş dur, sonra kardeşin emeğini hiçe sayar gibi metrolarda bıraksın. Ne bileyim, insan yediği yemeği unuttur, kendine yapılan kötülüğü unuttur, yaptığı iyiliği falan unuttur. Kendisine verilen emeği unuttur mu hiç?

Güven abi de beni duymuş gibi:

— Atkı ne ki? İnsanlar neler unutuyor bir duysan şaşar kalırsın valla.

İnsanlar değer verdiği şeyleri hatta kendi değerlerini bile unutuyor iken ne unutulursa unutsunlar ben şaşımam doğrusu. Misal ben yalan makinesi değilim ama doğru söylemeyi unutan gördüm, adâleti unutan, hakkı unutan gördüm. En son da artık kendini unutan bile gördüm. Aynaya bakan başka yansıyan başka yüzler gördüm. İnsanlar unuttuyor da ben unutamıyorum. Dayanamadım bu sahteliklere, bir gün attım kendimi yere. Uğursuzluk getiririm diye kimse yanında kırık bir ayna taşımaya cesaret edemezdi. Ha, bir de kırılmış insanları taşımaya cesaret edemiyorlar, o ayrı. Her gelen bir bakar bana. Göz alıcı bir işlemem olduğunu söylerler. Gururumu okşamıyor değil. Sonra kapağımı açıp baktıklarında kırıklarımı gören, kapattığı gibi geri yerime koyar. Buranın demirbaşı olacağıma kesin gözleriyle bakıyorum artık.

Genç hızlı hızlı eşyaları karıştırmaya devam ediyordu. Bulaşıkla sinirleniyor, kendi kendine söyleniyordu. Kendine mi ablasına mı yoksa kayıp eşyalara mı kızılıyordu bir türlü anlayamadım ama en sonunda bir atkı buldu. Tıpkı abla-

sının ördüğü gibiydi. Gri, örgüsü de benzeyen bir atkıydı. Tam boynuna doladı ki püsküllerini fark etti. Bu değildi.

Güven abi:

—Bu mu, buldun mu?

Genç bir an duraksadı ve:

—Değil... Bu atkı ne kadar süredir burada? Bunu alsam ne olur ki? Sonuçta ablam beni ısıtsın diye ördü; bu da aynı işi görür. Hem ablamın ördüğüne de benzediği için yine onu hatırlarım. Benim atkım bulunursa da bunun yerine onu alırlar.

Ben atkının yerinde olsam bu tutum karşısında bir yerimden sökülmeğe başladım. İki de atkıymış, ısıtırmış. Atılan her ilmeği, feda edilen her dakikayı değersizleştiren bu dondurucu tavrını bilmem ki kaç atkı ısıtır?

Genç, kapıdan çıkarken yakasında el yapımı zarif kuş desenli broşu olan bir kadın girdi. Tarzına bakılırsa asil ve zevkli biriydi. Burada işi ne ola ki? Bu kadın belki de toplu taşımaya hiç binmemiştir diye düşünürken Güven abiye dönerek:

— Buradaki eşyaların satıldığını duymuştum. Doğru mu?

Güven abi:

— Evet, birkaç ay bekleriz. Sonra satarız. Üzerinde yeşil etiket olanlardan seçip satın alabilirsiniz. Kırmızılarının daha süresi dolmadı.

Kadın bundan memnun, eşyaların arasında dolaşmaya başladı. Önce Kenan abinin yanına yaklaştı. Kemanın üzerinde kırmızı etiketi görünce hayal kırıklığıyla ilerlemeye devam etti. Sonra bir gece lambası dikkatini çekti. Renkli mozaik taşları vardı. Bizimle pek konuşmazdı. Belli ki kadınla da anlaşamadılar, ilerlemeye devam etti. İşte, benim karşıma geldi. Bakalım bana kaç saniye bakabilecek? Şemsi abiyile İnci abla iddiaya girmiş gibi merakla bize bakıyorlardı. Şemsi abi üç demistir, İnci abla daha ümitvar beş demistir. Eline aldı, parmaklarını ince el işlememin üzerinde gezdirdi. Yeşil etiketimi görünce tebessüm etti ama beni buraya getirenin ve hâlâ burada olmamın sebebini görmemişti. Ve acı son. Kapağımı açtı. Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi... Bu sefer iddiayı kazanan yoktu. Herkes şaşkındı. Kadın ne kırıklarımından korktu ne de kendini üç beş parçaya ayrılmış hâlde görmekten. Kırık ayna bile görmeye tahammülleri olmayan insanlar karşısında bu kadın ümidimi yeniden diriltti. Üstümdeki desene bürünüp bir kaknüs kuşu oldum. Küllerimden ya da kırıklarımından mı demeliyim? Yeniden doğdum sanki.

Kadın:

— Bu aynayı satın almak istiyorum.

Her kırıldığımda aslında yeni bir parçamın var olacağını hatırlatacak bir dost olur musun bana?

Samed Pašalić ile Röportaj

Röportaj:
Zehra Güler

Savaş acıdır, kötü şeyler getirir, iyi şeyler getirmez hiçbir zaman. Ama bir nevi kendimizi özümüze döndüren bir savaş oldu. Yani artık kim olduğumuzu, neye ve nerelere ait olduğumuzu unutmaya başladığımız anda çıkan bir savaşla biraz daha kimliğimizi hatırlatmış oldu. Özellikle Boşnak Müslümanlar kendi özüne dönmüş oldular.

Samed Pašalić kimdir, biraz bahsedebilir misiniz?

Doğma büyüme Bosna Hersekliyim. İlk ve ortaokulu Bosna Hersek'te bitirdikten sonra lise ve üniversite eğitimi için Türkiye'ye geçiş yaptım. Kayseri ve Bursa'da lise ve üniversite hayatıma devam ettim. Aşağı yukarı dokuz buçuk sene Türkiye'de kaldıktan sonra memlekete döndüm ve 2016 yılından itibaren Bosna Hersek'teyim. Burada en çok Türk kurumlarında çalıştım. Bugün halen devam ediyorum.

Gençliğini savaş sonrası dönemde yaşamış biri olarak Bosna toplumunda neler gördünüz, toplumsal hayatta neler değişti?

Toplumsal hayata bakacak olursak burada ilk önce şunu söyleme ihtiyacı duyuyorum. Osmanlı'nın gelmesiyle birlikte buradaki insanlar İslamiyet'i kabul ettiler. Yani Fatih Sultan Mehmed'in Bosna Hersek'i fethetmesiyle birlikte burada yaygın bir İslami kimlik kazandırma süreci başlamıştır. O zamanki Boşnakların büyük bir çoğunluğu İslamiyet'i kabul etmiştir. Osmanlı burada dört yüz küsur sene yanılmıyorsam tam dört yüz on beş sene kalmıştır. Bunca yıllık beraberlikle zamanla kültürler de ortak olmuştur. Şu an Boşnakların ve Türkiye'deki Türklerin kültürüne baktığımızda hakikaten ortak kültüre

sahip olduğumuzu söyleyebiliriz. Bu ilişkiler 1878'de Berlin Antlaşması'yla birlikte kesiliyor. Osmanlı buradan geri çekiliyor ve Türkiye'de cumhuriyetin kurulduğu o dönemden sonra Bosna Hersek Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun eline geçiyor. Ardından Sırp-Hırvat Kraliyeti devleti oluşuyor. Daha sonra eski Yugoslavya, yeni Yugoslavya kuruluyor vesaire. Yani buradaki Boşnak Müslümanlar uzun bir müddet komünizm altında yaşıyor.

Zaten komünizmin kendisi içine kapanık bir sistem. Yüz sene veya daha fazla buradaki insanlar kapalı bir kutunun içinde kalıyor. Yani sadece Türkiye ile değil Bosna Hersek'in dışındaki akrabalarla, kuzenlerle var olan ilişkiler birden kesilmiş oluyor, bu insanlar birbirini kaybediyor. Tabii daha sonra sınırlar açılıyor ama bu dönemde savaştan yeni çıkmış insanların imkanları da pek fazla yok. Fakat daha sonraki dönemlere veya şu anki döneme gelecek olursak bu insanlar artık kendi ayakları üzerinde duruyor ve bu ilişkileri, kaybolan akrabalarını buluyorlar. Böylece giriş yapmış olalım.

Savaşın önemi ve sonrasında toplumda neler değişti diye düşünecek olursak aslında son savaş Boşnaklar için çok önemli. Savaş acıdır, kötü şeyler getirir, iyi şeyler getirmez hiçbir zaman. Ama bir nevi kendimizi özümüzde döndüren bir savaş oldu. Yani artık kim olduğumuzu, neye ve nerelere ait olduğumuzu unutmaya başladığımız anda çıkan bir savaşla biraz daha kimliğimizi hatırlatmış oldu. Özellikle Boşnak Müslümanlar kendi özüne dönmüş oldular. Tabii bu savaş daha yeni yaşandı. Otuz sene çok büyük bir müddet değil. Ziyaret edenlerin de buraya geldiğinde bunları görme şansını olduğunu düşünüyorum. Günümüzde hala taze yaralar, taze hatıralar var. Özellikle de savaşta birebir savaşan gaziler hala hayatta ve bu insanlar çok yaşlı insanlar değil. Yani ellili, atmışlı veya yetmişli yaşlarında olan insanlar. Bugün gazilerimiz sayesinde savaşta

neler oldu, neler yaşandı birinci ağızdan öğrenebiliyoruz. Tabii ki bu sonraki yıllarda maalesef çok mümkün olmayacaktır.

Toplumsal hayatta ne değişti diye bitecek olursak insanlar kendi özüne döndü. Türkçe'de bir söz var. Kendi göbek bağına kendin keseceksin diye. Bizde de buna benzer sözler var. Yani güçlü olursan hayatta kalırsın. İnsanlarımız bunu öğrenmiş oldu. Evet, Türkiye başta olmak üzere diğer halklar diğer ülkelerde doksanlı yıllarda bize yardımcı oldular, destek oldular. Fakat kendimiz güçlü olmazsak dünyada her kadar sevilirsek sevillelim bizlere yar olmayacağını herkes bence anlamış oldu. Dini hayata bakacak olursak bugün çok daha iyi durumda olduğumu düşünüyorum. Çünkü bu savaş Müslüman olduğumuz için ortaya çıkan bir savaştı. Avrupa'nın ambargo uygulaması, 1994-95'te düzenli bir ordu kurulduktan sonra kaybedilen toprakları geriye almaya başladığımızda zorla barış antlaşması imzalandı ve yeni bir sistem kuruldu. Şu an Bosna'da adaletsiz bir sistem var. En azından barış var. Fakat bunlar hepsini Müslüman olduğumuz için yaşadık ve insanlarımız bunun farkına vardılar, ki 90'lara kadar bunun farkında değillerdi.

Bosna bizim için tarihi, kültürü ve insanlarıyla çok değerli. Son zamanlarda Türk gençlerinde Müslüman memleketleri ziyaret etme eğilimi daha da arttı. Balkanlar özellikle de Bosna bu konuda çok tercih edilen bir ülke. Siz bu ziyaretleri nasıl anladınız?

Tabii ki biz çok memnunuz bu ziyaretlerden. Özellikle de Türkiye'deki gençleri baz alacak olursak Türkiye'den gelen gençlerimizde şunu fark ediyorum Aliya İzzetbegoviç'in eserlerini çok okuyan var, özellikle de üniversiteli gençlerimiz. Hatta Aliya İzzetbegoviç okuma kulüpleri birtakım üniversitelerimizde mevcut. Çok güzel olduğunu düşünüyorum, çok olumlu

karşılıyoruz. Türkiye'de de sadece bu okumalar değil, Balkanlar veya Bosna uzmanları, Bosna'yı gezen, okuyan hocalar ve araştırmacılar da mevcut. Sağ olsunlar hepsi çok değerli. Fakat okumanın yanı sıra buraları gelip görmek, görmek çok ayrı bir şey. Sadece Bosna değil diğer Balkan ülkeleri de buna dahil. Çünkü gençlerimizde bugüne kadar hep bir Batı, Avrupa hayranlığı vardı. Biz de batıdayız. Fakat her ne kadar batıda olsak da biz Avrupa'da bir Müslüman toplumuz ve bizim de ülkelerimizde görülecek çok şey var. Hatta artısı var eksisi yok.

Bosna özelinde konuşacak olursak Avrupa'ya göre gezip görmek ve tarih açısından çok daha değerli şeyler bulabilirsiniz. Sadece Saraybosna'yı gezeceksiniz diyelim, iki yüz metre içinde bütün büyük dinlerin mabetlerini bulabilirsiniz. Hem camiye hem kiliseyi yani Ortodoks kilisesini, Katolik katedralini son olarak Yahudilerin havrasını bulabilirsiniz. Hepsini açık, hepsi faal. Yüzde sekseni doksanı Müslüman olan bir şehirde sadece şunu gösteriyor ki bundan kimse rahatsız değil. Kimse kimseye karışmıyor, herkes barış içinde yaşıyor. Hem Avrupa'nın hem Batı'nın bizlerden yani Müslümanlardan bu konuda öğrenecek çok şeyi var diye düşünüyorum.

Kamusal alanda İslam nasıl yaşıyor? Mesela hala canlı bir şekilde Hünkâr Camii'nde imam nikahlarının kıyılması, çeşitli tasavvuf çevrelerinin zikir meclislerini devam ettirmeleri benim ziyaretimde ilgimi çeken anlardı.

Evet, burada ben kendimi bildim bileli böyleydi. Hatta şöyle bir gelenek de var: Bosna'da mektep diye bir şey var. Türkiye'deki Kur'an kursuna burada mektep diyoruz. Tek farkı yıl boyunca devam ediyor. Eylül'de okullarla birlikte başlar, Haziran ayında okullar birlikte biter, yani dokuz ay boyunca çocuklar haftanın dört günü pazartesi ve perşembe çoğunlukta olmak üzere hafta içi iki gün hafta sonu da iki gün

camiiye gider. Öğleden önce veya öğleden sonra caminin imamıyla vaktini geçirir. Temel İslami bilgileri öğrenir ve bu şekilde dokuz sene devam eder. Liseye gidene kadar her sene bu şekilde gitmektedir. Mektepte seni okutan hoca, tabii hayattaysa, nikahını kıyar. Çünkü seni çocukluğundan beri tanıyorduk. Bir çift nikahlarını o hocanın kıymasını istiyorsa o hoca için bu bir şereftir. Tabii ki bu her zaman mümkün olmayabiliyor. Mümkün değilse de o zaman oradaki caminin görevlisi kimse bu görevi o üstlenir.

Tekke ve zaviyelere gelecek olursak Türkiye'den farklı olarak burada hiçbir zaman tekke ve zaviyeler kapatılmadı. Saraybosna'ya gelenler bilecektir şehir bir ova içinde bulunur. Her dört bir yanı dağlarla ve tepelerle çevrilidir

ve her tepenin birer tekkesi vardır, yani mutlaka her tepede birer tekke bulunur. Bazılarında ise iki üç tane olabiliyor. Enteresandır ki çok az insan bunu bilir. Bu tekkelerde perşembe ve pazar akşamları, bazılarında ise pazartesi akşamları zikirler olur. Bunlar çok değerlidir. Doksanlarda Saraybosnalı hafızlar her gün Saraybosna'nın etrafında bu tepelerdeki tekkeleri gezerek Kur'an-ı Kerim'i hatmettiler. Çok enteresandır ki o takip ettikleri çizgiyi düşman hiçbir zaman geçemedi. Adımlarını oraya kadar getirdiler, Sırlar oraya kadar geldiler ama hiçbir zaman o hafızların gezdiği çizgileri geçemediler.

Tasavvuf geleneği burada çok yaygındır. Sebebi de en başa gidecek olursak İslam zaten buraya tasavvuf yoluyla gelmiştir.

İlginç şeyler var Bosna'da. Mesela bugün Bosna Hersek Ordusu her ne kadar karışık da olsa yani Boşnaklar, Sırlar ve Hırvatlardan oluşsa da orduda müftülük vardır, askeri müftü mevcuttur. Yani bu adamlar rütbeli asker ama aynı zamanda imamdır veya müftüdür. Türkiye'de bildiğim kadarıyla böyle bir şey yok.

Gazi Hüsrev Bey Camii şehrin önemli yapı taşlarından biri. Yapısı, tarihi, kendine has bazı özellikleri var. Gazi Hüsrev Bey Camii'ni özel kılan nedir?

Gazi Hüsrev Bey bizler için çok önemli bir şahsiyettir. Kendisi hanedan üyesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın kuzenidir. Bosna'ya sancakbeyi olarak göreve geldiğinde Saraybosna

bu kadar büyük bir yer değildi, küçük bir kasabaydı aslında. Ve biz Saraybosna'ya Şehir Sarajevo şehir Sarajevo (Şehir Sarajevo) diyoruz, yani Saraybosna şehri. Fakat bu şehir Gazi Hüsrev Bey ile birlikte oldu. Gazi Hüsrev Bey bütün mal varlığını buraya vakfediyor. Cami günümüzde de hala merkezî cami konumundadır, Bosna Hersek'in en önemli camisidir. 1531 yılında inşa ediliyor ve Gazi Hüsrev Bey'in yazdırdığı kendi vakfiyesine göre caminin imamı hafız olmak zorunda. Hafız olmazsa orada görev yapamaz, namaz kıldırılmaz. Bunun en bariz örneği bizim Reisü'l-Ulema yani buradaki Diyanet İşleri Başkanını hafız olmadığından dolayı Gazi Hüsrev Bey Camii'nde hutbeye çıkar, okur fakat namazı başkası kıldırır.

Yani buna sahip çıkılıyor, bu gelenek devam ettiriliyor.

İkincisi, camide ezanların minareye çıkarılarak okunmasıdır. Üçüncüsü ise Gazi Hüsrev Bey'in ruhuna her gün öğle ile ikinci namazları arasında hatim indirilir. Tabii bunu da düşünmüştür vakti zamanında. Bu hatmi okuyacak olan hafızlara ve okuyuculara kendi vakfından belli bir miktar ücret tahsis edilmesi yönünde de vasiyeti vardır. Vakfiyesinde hepsi yazılı. Gazi Bey'in vefatından yani 1541 yılından bugüne kadar komünizm döneminde savaş dönemleri dahil her gün bu gelenekler kesintisiz devam ettirilmiştir. Ezan hariç çünkü savaşta minareye çıkmak biraz riskliydi. O yüzden minareden değil yerden okunuyordu.

Saraybosna'yı gezenler görmüştür, caminin yanında medrese var. 1537 yılında açıldığından beri hiçbir zaman ara verilmeyen, kapatılmayan Balkanlar'ın tek medresesi, yani Balkanlar'da dini eğitim veren tek okuldur bir zamanlar. O yüzden, Makedonya'dan olsun, Bulgaristan'dan olsun, Sırbistan'dan veya farklı yerlerden Saraybosna'ya gelen öğrenciler her zaman vardı. Çok rahat bir şekilde Gazi Hüsrev Bey Medresesi'ni ve Saraybosna'yı, Balkanlar'ın dini merkezi halinde düşünebiliriz. Onun dışında Saat Kulesi mevcuttur. Biz alaturka sistemine göre çalışıyor diyoruz. Aslında ay takvimine göre çalışmaktadır ve dünyada bu şekilde çalışan tek saat kulesi olduğunu biliyoruz.

Hanife Altınay Akdağ*

MATEM İÇİNDEKİ GÖZ

NEFS-İ EMMÂRE DOYUMSUZDUR. ONU DOYURMANIN GAYESİNDEN ÇIKIP MESUL OLDUKLARIMIZI HATIRLAMALI, SORUMLULUĞUN İDRAKİNE VARMALIYIZ. ANCAK O ZAMAN ŞAHSİYET KAZANIRIZ

Odada insan yığınları üst üste olmasına rağmen tüketilen nefesler, havada uçan ah ah vah vah, tüh tüh seslerine dönüşüyordu. Neydi bu matem anı yüreklere! Kalabalık, mekânın hacmini sıkıştırma gücünü kullanarak her dakika her saniye artırıyordu. Bir zamanlar bir yavrunun huzuru bulduğu limanı ve şenliğini maskesiz sergilediği yuvası, acı dolu yasların ev sahibi olmuştu. Gelen yaşlı kadınlar içinde zaten var olan ağlama isteklerini hıçkırıklarıyla cenazede gideriyorlardı. Hayatlarının bencilce arzularını bir istasyonda gibi bağırarak, yüksek sesli yakarılarla boşaltıyorlardı. İhtiyaç duydukları nefsi hüznelerini bu yas evinde susamış bir hayvan gibi kana kana gideriyorlardı. En çok sesini çıkartanın, en çok bağırmanın kazanacağı bir yarışa oynar gibi sırasıyla seslerini yükseltiyorlardı. Ah ah, vah vah, tüh tüh korusu en coşku hâliyle atmosferdeydi. Korunun sesli gümbürtüsü, kendilerine az gelen veya gelmeyen yiyecek ve içeceklerle birazcık da olsa kısılırdı. Ne yazık ki gösteriş uğruna yapılan yasin süresi de bu kadar olurdu. Çünkü yüreğin bam teline dokunmadan edilen yaslar anlık olur, duyguyu karşıya geçirmez. Kaybın acısını hissetmeyenler acı güzellemeleri ile beslenirdi. Mü'minin yapmaması gerekenleri, hâlden anlamamayı burada da bırakmazdı yaka...

Peki, bağırmanın ortasında ciğeri gerçekten yanan, sesi çıkamayan yavru, yavrucaklar... Sesi en çok çıkmanın acı çeker yarışmasının kaybedeni yavru... Duyguların sahteliğinden sıkılmış köşe bucak kaçmaya çalışan yavru... Kaçtıkları sığınağı toprağa gömmüş olan yavrucaklar... Kaçabilecek yer yoktu bu iç bunalan ruh emicilerden. Sağı solu önü arkası siyahlıklarla kaplanmıştı. Bir kâbusun ortasında baş edemeyeceği gerçekliklerle yavru hâliyle üstlenmek zorundaydı. İçine akıttığı gözyaşlarını akbaba niyetlilere vermek de istemiyordu. Yüreğinin elbette ferahlaması gerekirdi ama yapamadı. Belki de boğazına düğümlemlerin acısını değil, geçen gün bisikletten düşüncenin acıyan dizinin acısını yaşamalıydı. Dizinin kabuk bağ-

lamamış acısını ah ah, vah vah, tüh tüh iyileştiremeyecekti. Yüreğinden gelen sevgi ancak iyileştirebilecekti, bencilliğin bağırtısı değil. Nefsin varlığı ile coşmuş hangi duygu ilaç olmuş ki yaraya!

Ağıtların yapaylığı ve karalığı bittikten sonra olacak olanlar nelerdi? Ömür boyu yavrunun üstüne yapışacak olan yetim vasfı ile eski günler geri gelebilecek miydi? Gerçi daha çocuktu ki onun gözlerinden mutluluk eksilsin. Bir gün, iki gün belki de üç gün hatırlanacaktı varlığı. Kol kanat geçirmenin coşkusu kaç gün devam edebilecekti? Yas edenlerin acı güzellemeleri başka yere kayınca insan zihninde hatırlanacak mıydı? Oysa zihnimizin unutulmuş köşesinde değil, hayata bağlananlar köşesinde her daim yer etmeliydi minikliği. Acıları güçlendirmeye değil de umudu içinde yeşertebilmenin yollarını bulmalıydık onun için. Sözün ötesinde hatırlanmalıydı ve hatırlayın da sevgili okur cennet anahtarlarını. Çünkü biz "Bir kimse sırf Allah rızası için bir yetimin başını okşarsa, elinin dokunduğu her saç teline karşılık ona sevap yazılır." diyen Hz. Peygamber'in (sas) ümmetiyiz. Bu ümmet kendine yakışanı yapar.

Cehalet tutkusu ile bazı yoğun haller sonuna kadar yaşanır ve duygunun balonluğu inmeye başlayınca yeni hazlar aramaya koyulur insan. Koyulur koymasına lakin aradıklarını yine de bulamaz. Dolduramaz kefesine. Kefeyi doldurabilmek inancın esaslarını sağlamlaştırarak gerçekleşir. Mü'min ise inancı önemseyenin en başıdır. Bu inanca sahip ümmet bilincinde ise unutulmuşların sıklaşması hayra alamet değildir. Hafızaların her daim mesul oldukları ile sorgulamalar içerisinde olması gerekir. Mesulüz o hâlde de varız diyebilmeliyiz. Nefs-i emmâre doyumsuzdur. Onu doyurmanın gayesinden çıkıp mesul olduklarımızı hatırlamalı, sorumluluğun idrakine varmalıyız. Ancak o zaman şahsiyet kazanırız. Mü'min ise şahsiyet sahibidir. Şahsiyet sahibi her mahlukat yetimin hakkını dünyanın neresinde olursa olsun hatırlar ve korur. İster Yemen'de, ister Gazze'de, ister yan mahallesinde...

*Dünyada farklı kültürlere meraklı ve kültürlere dilini öğreten bir hanım öğretmen ama şu an hayat neşesi kızını büyütmek için tam zamanlı anne.

Yasin Murat
Kocabiyik*

UNUT- TU- RUL- MAK

BIZE UNUTTURMAK İÇİN FİZİKİ DÜNYADA KİMSENİN BİR ŞEY YAPTIĞI YA DA YAPABİLECEĞİ YOK; BU BİZİM NEYİ ÖNEMSEDİĞİMİZLE VE NEYİ KAYDEDEBİLECEĞİMİZİ GÖZE ALMAMIZLA ALAKALI. PEKİ, NELERDEN ÖDÜN VERECEĞİZ VE NEYİ ÖDÜL KABUL EDECEĞİZ?

Unutmak fiilinin edilgen olan bu halini siyaset, tarih-kültür tartışmalarında sık sık duyarız. Söz konusu tartışmalarda genelde bir taraf ısrarla bize bir şeylerin unutturulduğunu savunur; bu ister bir zafer olsun, ister bir mağlubiyet, isterse de bir katliam. Üstelik her defasında unutturulan hayati öneme sahiptir. Peki, böyle bir şey gerçekten mümkün müdür? Hiç şüphesiz “unutturulmak” dışı herhangi bir şey mümkün değil çünkü unutmak fiili zaten paradoksal bir fiildir. İnsan bile isteye hiçbir şeyi unutamaz ancak ve ancak gayr-i ihtiyari olarak unutulabilir ki biz buna unutturulmak deriz. İnsan unutmak için sadece o meseleyi umurunun dışında bırakabilir yani bir meseleyi ciddiye almayı bırakabilir ise o meseleye unutmak için bir adım yaklaşmış olur. Gerisi ise kendi iradesinin dışındadır.

Unutturulma durumunun iki türlü olması muhtemeldir: Birincisi, Allah kullarına bir ihsan olarak bazı şeyleri unutturabilir çünkü kul günahlarla, kalbindeki ağırlıkla, beynindeki taşlarla yaşamını akli selim bir şekilde devam ettiremeyebilir. İkincil olarak şeytan da insanın üstünde unutturucu bir etkiye sahiptir, zira o bize Hakk’ı, hakikati, ölümü, kısacası bizi insan eden her ne varsa onu unutturabilir.

Bunların dışında insanlar bize unutturmayı tattıramaz. Hiçbir hakikat insanlar tarafından unutturuldu, üstü kapatıldı, yok olup gitti de-

nilemez; insanlar hiçbir değerini unutamaz yani insanların üstünde yekdiğerinin “hatırlama ve unutma” durumlarında herhangi bir dahli yoktur. Kültürel ve ailevi değerleri ele alalım; istisnasız her yaş almış kişi eski geniş ailelerini, eski yıpranmamış akraba bağlarını, hatta ulusal muhabbetimiz olan eski bayramları nostalji duygusuyla anar ve bunların unutulduğundan yakınır. Bireyselliğin kutsanması, çalışmanın ve para kazanmanın pohpohlanması, her bireyin ekonomik özgürlüğünü elde etmesinin temel amaç hâline geldiği sanayileşmiş bir düzende ailevi bağların bir bağlayıcılığı zaten kalmamıştır. Burada bir seçim yapmak mecburi; biz ailevi bağları önemseyecek ve bu öneme binaen yeni bir toplumsal-ekonomik düzen mi inşa edeceğiz, yoksa unutturuldu diye yakınacak mıyız? Biz komşu ülkelerle gelişmiş bir ekonomik bağlar tesis etmek istersek eski düşmanlıklarımızı ve bunların sebebini unutacak mıyız? AB ile iyi ilişkiler içerisinde olmamız klasik Doğu-Batı retoriğimizi bize unutturacak mı? Kinimiz mi politikamızı etkileyecek, politikamız mı kinimizi bize unutturacak?

Görüldüğü üzere bize unutturmak için fiziki dünyada kimsenin bir şey yaptığı ya da yapabileceği yok; bu bizim neyi önemsedüğümüzle ve neyi kaydedebileceğimizi göze almamızla alakalı. Peki, neyden ödün vereceğiz ve neyi ödül kabul edeceğiz? Unuttuklarımızla mutlu mesut olabileceğimiz bir zandan ibaret, değil ise ne?

*İbn Haldun Üniversitesi tarih bölümü öğrencisi. Güzellikler onun başını döndürdüğü için pek düz yürüyemez, iyi düz yazı hiç yazamaz.

BELLEĞİN ANATO- MİSİ

Beyza Nuran
Sarıçam*

Hayatın karşımıza bir imtihan olarak çıkardığı ve her birimizin aşına olduğu ikiyüzlü bir madalyon var: unutmak ve unutamamak. Hangisiyle test olunacağını da aslında olayın öznesi, nesnesi ve yüklemi belirliyor.

Lisedeyken, hocanın iştihakla veyahut belki de pek yorgunlukla anlattığı, mütemadiyen tahtaya notlar yazarak desteklediği o Mezopotamya'nın tarihçesi derslerinden aklında hocanın yüzünden başka bir şey kalmamışken dersin ortasında arkadaşının yaptığı espri ile nasıl bütün sınıfın kahkaha attığını bütün detaylarıyla, o ân sınıfta oturduğun sıradan tut da pencereden içeri süzülen güneşe ve etrafındaki insanların yüz ifadelerine kadar derinlikli bir biçimde hatırlıyorsun. Ya da zihninin mahzenlerinde bile barınmasını istemediğin o sahne her gözlerini kapattığında tam karşında canlanıyor ve peşini bir türlü bırakmıyor, ama henüz bir hafta önce renkli kalemlerle notlar alarak ve de fosforlu kalemlerle işaretlemeler yaparak çalışmış olduğun ders notunu, ilk defa gördüğüne yemin edecek konumda buluyorsun kendini, üstündeki pek tanıdık el yazısına rağmen. Peki, bütün bunların anımsayamayışların ve unutamayışların arasındaki fark nerede yatmakta?

Araştırmacıların bu konuyu aydınlatmaya yönelik hipotezleri, bu hatıraların farklı karakterlerinden ötürü beyinde kaydedildikleri merkezlerin de değiştiğini ve buna bağlı olarak onları geri çağırma, hatırlama ve unutma süreçlerimizin de farklı işlendiği yönünde.

Bu noktada, aslında peşine takıldığımız soru epizodik belleğimizdeki yani bir nevî otobiyografik olarak yaşantımızın kaydediliş sürecindeki değişkenlerin neler olduğu. Soruyu basitçe cevaplamaya çalışırsak zannediyorum ki başkahramanımız hipokampüs olur. Elbette ki bu hayli kompleks ve detaylı süreci beynimizde yalnızca tek bir merkez gerçekleştiriyor. Tarihte denizatına benzetilerek isimlendirilen bu yapıya ânı zamansal ve mekânsal olarak kaydetme konusunda prefrontal korteks başta olmak üzere temporal ve parietal loblar ile amigdala eşlik ediyor. Duyulardan gelen verilerin ve aynı zamanda olayın kişide uyandırdığı duygu ve düşüncelerin de işin içine girmesiyle beraber adeta bir orkestra oluşturuyorlar. Orkestra şefliğini de hipokampüse yakıştırarak sanıyorum ki teşbihde hata yapmış olmayacağım.

Hipokampüsün hafızadaki temel rolü, insanın gözünü kapattığında sanki zamanda yolculuk yapmışçasına yıllar önce yaşanmış o anda kendisini bulabilmesi. Bütün detaylarıyla, havanın nasıl olduğundan üstündeki kıyafetlere, ortamdaki eşyalara hatta belki de arka plandan koşup bağırsarak geçen çocuklara ve korna sesiyle eşlik eden trafiğe kadar. İşin içine diğer yardımcı beyin bölgeleri girdiğinde kişinin önemsiz bulunduğu detaylar adeta ayıklanıp geriye sadece önem verdikleri kalıyor. Kişi bir de eğer

seçici dikkatiyle olaya odaklanmışsa bu durum, olayın adeta beynimizdeki temelini sağlamlaştırıyor. Temelde epizodik bellekte rol almayan amigdalanın da işin içine girmesiyle, olumlu veya olumsuz olmaları fark etmeksizin duyguların hiç yer almadığı hatıralara göre duygu içeren anıların çok daha canlı bir biçimde hatırlanması sağlanıyor.

Hatırlamakla ilgili bu inceliklere ek olarak unutmakla ilgili şöyle bir not düşebiliriz. Hipokampüs özelinde bu zamansal ve mekânsal olarak detaylıca kaydedilmiş olan ve mükemmel bir şekilde geri çağırılabilen anılar (recollection) ancak ve ancak nöronlar arası bağlantıların güçlerini yitirmesiyle unutuluyor. Yani belki de şöyle söylenebilir: O sayfalarca betimlenebilecek olan ânı geride bırakabilmeniz ancak o yolağın artık kullanılmaması ve zayıflamasıyla (decay) mümkün. Çok benzer olsalar dâhi derinlikli hatıraların biri diğerini oyundan çıkartmıyor. Literatürde bu duruma örüntü ayrıştırması "pattern separation" adı veriliyor. Aynı zamanda bu merkeze kaydedilen anılar neokorteks gibi tekrarlanan veya yakın olayların benzer şekilde gösterilmelerinin aksine ortogonal yani dik bir şekilde kaydedilip gösteriliyorlar. Bu durum da her birinin eşsiz ve biricik olarak saklanmasını sağlıyor.

İkincil olarak hipokampüs dışı medial temporal lob elemanlarının asıl merkezde olduğu bir hatırlama biçimi var. Bu, yukarıda sayılanlardan uzak, dikkatin ve duyguların işin içinde olmadığı, tekrar karşılaştığında insanı "Bir yerde okumuştum, bir yerde görmüştüm ama acaba neredeydi?" (familiarity) diye zihninin sokaklarında gezdirip bazen de eli boş çevirecek türde anıların kaydedildiği ve hatırlandığı yer. Burada adeta bir sis perdesinin ötesini görmeye çalışmaktan bahsedebiliriz; buradaki bilgileri geri çağırılmaya çalışan bizlerin çabası böyle tanımlanabilir. Bunları unutmak ise sinyallerin zayıflamasının aksine daha çok yeni eklenen verilerin eskilere müdahalesiyle (interference), başka bir deyişle kalabalık bir platforma sonradan gelip sığmaya çalışırken yanlışlıkla diğerini itip platformdan aşağıya atmasıyla oluyor diyebiliriz.

Nörobilimci Tulving'in "zihinsel zaman yolculuğu" olarak adlandırdığı epizodik belleğimiz ve geçmişi yeniden ve hatta tekrar tekrar yaşayabilme yetimiz bazen imtihanın kendisiyken, bazen de onun şifası oluverir. Bu yolağı çokça aktive etmek karakterine göre insanı pişmanlığa ve karamsarlığa gark edebilir, ya da benliğini büyüterek dikkatini bugün durduğu yere ve yarın atacağı adımlara vermektan alıkoyabilir. Ama bir yandan da bu merkezin çeşitli şekillerde hasara uğramasıyla bu yetimizin ilelebet kaybı hastalıktan ve noksanlıktan başka bir şey değildir. Öyle ki Allah, geçmişi hatırlama konusunda dahi bizlere itidalli olmayı nasip etsin ve de bizleri dünümüz, bugünümüz ve yarınımızla huzur ve barış içinde kılsın. Amin.

* Bir nice uğraşın acemisi, birkaç ay daha dişini sıkabilirse müstakbel tıp doktoru.

Şerife Güner*

Hafıza

“Ben Gidiyorum.” demez

İNSANLAR AYNI ŞEHİRDE YAŞAR; YİNE DE ORTAK BİR GEÇMİŞ DUYGUSU ZAYIFLAMAYA BAŞLAR. ARADAKİ MESAFE BÜYÜDÜKÇE GEÇMİŞ, BİRLİKTE TAŞINAN BİR GERÇEKLIK OLMAKTAN ÇIKAR, YALNIZCA ANLATILAN BİR METNE DÖNÜŞÜR.

Bazı kayıplar gürültüyle gerçekleşmez. Ne kapı çarpıp ne de bir veda cümlesi duyulur. Hayat olağan akışında sürerken bir şey eksilmeye başlar; eksilen şey hemen fark edilmez çünkü ortada belirgin bir boşluk yoktur. Sokaklar yerindedir, kelimeler dolaşmaktadır, insanlar gündelik telaşlarına devam eder. Fakat anlamın ağırlığı azalır. Toplumların yaşadığı en sessiz değişimlerden biri budur: her şey sürüyormuş gibi görünürken derinliğin incelenmesi. Bu incelme ilk anda rahatsız etmez; çünkü alışkanlık eksilmeyi örter. Zaman geçtikçe eksik olan şey yokluk gibi değil sıradanlık gibi hissedilir. Sıradanlaşan her şey ise yavaşça görünmez olur.

Bir sokağın adı yıllarca aynı kalabilir ancak o adın hangi hikâyeyi taşıdığı bilinmediğinde isim yalnızca bir işarete dönüşür. Bir gelenek tekrar edilebilir fakat neden sürdürüldüğü düşünülmediğinde geriye sadece alışkanlık kalır. Büyüklüklerden dinlenen bir hatıra eksik aktarılır sonraki kuşakta daha da kısılır. Böylece yaşanmışlık, fark edilmeden hafifler. Hafifleyen yalnızca bilgi değildir; o bilginin taşıdığı anlamdır. Anlam azaldıkça olaylar sıradanlaşır, sıradanlaştıkça da silikleşir. Zamanla geçmiş, yön veren bir tecrübe olmaktan çıkar; üzerinde durulmadan geçilen bir ayrıntıya dönüşür.

Bu süreç keskin bir kopuşla işlemez; tam tersine devamlılık görüntüsü altında ilerler. Bayramlar kutlanır, anmalar yapılır, eski kelimeler zaman zaman hatırlanır. Ancak içerik geri çekildiğinde biçim tek başına yeterli olmaz. Aynı kelimeler söylenir ama aynı yük taşınmaz. İnsanlar aynı şehirde yaşar; yine de ortak bir geçmiş duygusu zayıflamaya başlar. Aradaki mesafe büyüdükçe geçmiş, birlikte taşınan bir gerçeklik olmaktan çıkar, yalnızca anlatılan bir metne dönüşür. Anlatılan fakat içselleştirilmeyen her şey zamanla etkisini kaybeder; etkisini kaybeden şey ise davranışlara yön vermez.

Toplumun unutulması biraz da böyle yerleşir. Önce bazı yaşanmışlıklar “o günlere ait” denilerek uzaklaştırılır. Ardından o günlerin bıraktığı izler hafifletilir. Acılar, hatalar, sevinçler ve bedeller eşitlenir; hepsi

aynı mesafeye konur. Oysa her tecrübe aynı ağırlıkta değildir. Bazıları ölçü oluşturur, sınır çizer, dikkat üretir. Bu ölçü zayıfladığında kararlar da hafifler. Geçmişte yaşananların ciddiyeti silikleştikçe bugün verilen hükümler daha kolay verilir. Aynı işiye yeniden yaklaşımları çoğu zaman tesadüf değildir; bir zamanlar orada durup düşünülmüş olduğunun hatırlanmamasıdır.

Modern hayat bu incelmeyi hızlandırır. Sürekli yenilenen mekânlar, değişen gündemler ve kısa süreli bağlar, dünle kurulan ilişkiyi gevşetir. Dün, bugünün gerisinde kalmış bir ayrıntı gibi algılanmaya başlar. Oysa toplum yalnızca içinde bulunduğu andan ibaret değildir. Zamanın biriktirdiği anlam, bugünü taşıyan zemindir. Bu zemin görünmez olduğu için çoğu zaman fark edilmez fakat zayıfladığında ilk hissedilen şey yön kaybıdır. İnsanlar aynı cümleleri kurar ama aynı yere varmaz. Aynı değerlerden söz edilir, fakat aynı şeyi kastetmez.

Unutma hiçbir zaman kendini ilan etmez. “Artık bu önemli değil.” denmez; yalnızca daha az konuşulur, daha az aktarılır, daha az üzerinde durulur. Ortak hatıralar gündemin dışına itilir, bazı hikâyeler gereksiz ayrıntı sayılır, bazı yaşanmışlıklar yalnızca yıl dönümlerine sıkıştırılır. Üzerinde durulmayan her şey biraz daha hafifler, unutulur. Bir süre sonra geriye dönüp bakıldığında boşluklar fark edilir; fakat o boşlukların ne zaman oluştuğu bilinmez. Çünkü kayıp bir anda yaşanmamıştır. Toplum, taşıması gerekeni hafiflettiğini sandığı anda aslında kendini hafifletmiştir.

Derinlik azaldıkça yüzey genişler. Yüzey genişledikçe ses artar ama anlam azalır ve bir gün, her şey yerli yerinde görünürken ortak bir cümlenin içi boş gelir. İşte o an anlaşılır: Kaybolan yalnızca bazı hatıralar değildir; birlikte taşıma gücüdür. Bir toplum için asıl yoksunluk da budur. Çünkü unutulmuş şeyler belki yeniden hatırlanabilir fakat unutmaya alışmış bir topluluk neyi neden taşıması gerektiğini ayırt etmekte zorlanır. O zaman geçmiş geride kalmış bir zaman dilimi değil bağ kurulmamış bir boşluk olur. Bağ kuracağımız günlere...

*Marmara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği bölümü mezunu bu kalem; sınıflarda ışık ararken, kelimelerle yollar çizmeye inanıyor. Edebiyatın izini sayfalarda değil, hayatın içinde sürüyor.

Esra Zeynep Akgün*

CENNETİN BİR ŞEHRİN DEĞİL, VİCDANIN KUŞATMASI KRALLIĞI:

Kudüs için savaşanlar değil, kendisiyle savaşanlar

Hikâye nerede başlar?

Bir mezarda

Her ne kadar film, farklı inançlar arasında daha dengeli bir anlatı kurmaya çalışsa da sonuçta bir Batı prodüksiyonu olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Hikâye, kaçınılmaz olarak Batılı bir bakışın içinden süzülür; karakterlerin konumlanması, dramatik merkez ve ahlaki vurgu bu perspektife göre şekillenir. Bu nedenle film, önyargıları yumuşatma niyeti taşısa bile, tamamen tarafsız bir zemin kuramaz. Anlattığı kadarını değil, seçtiklerini de konuşmak gerekir; çünkü her anlatı, görünmeyen taraflarıyla birlikte anlam kazanır.

Açılış sahnesinde her şey bir ölümle başlar. Bir kadının kendini toprağa bırakmasıyla. Baş rol, Balian isimli bir demircidir. Yıkılmış, suskun, yön­süz, kayıpları olan genç bir adam.

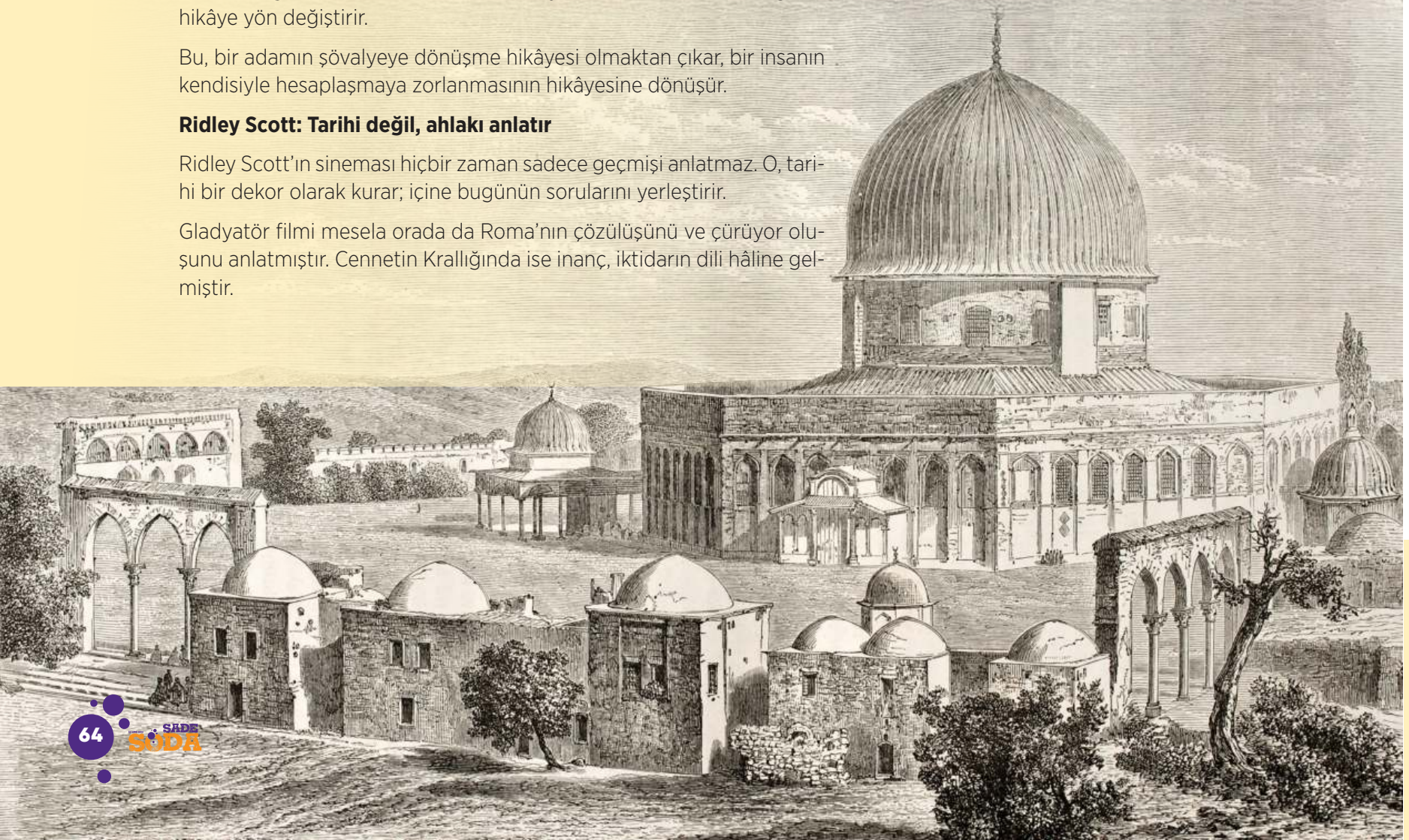
Sonra biri gelir. Bir baba... Geç kalmış bir yüzleşme, işte o an izlediğimiz hikâye yön değiştirir.

Bu, bir adamın şövalyeye dönüşme hikâyesi olmaktan çıkar, bir insanın kendisiyle hesaplaşmaya zorlanmasının hikâyesine dönüşür.

Ridley Scott: Tarihi değil, ahlaki anlatır

Ridley Scott'ın sineması hiçbir zaman sadece geçmişi anlatmaz. O, tarihi bir dekor olarak kurar; içine bugünün sorularını yerleştirir.

Gladyatör filmi mesela orada da Roma'nın çözüldüğünü ve çürüyor oluşunu anlatmıştır. Cennetin Krallığında ise inanç, iktidarın dili hâline gelmiştir.

Bu yüzden film yalnızca bir “Haçlı Seferi anlatısı” değildir. Bir ahlaki sınavdır.

Ancak tam da burada, filmin bilinçli bir tercihi başlar. Ridley Scott, 12. yüzyılın kanlı gerçekliğini geri çekerek, seyirciyi doğrudan bir vahşetin içine bırakmak yerine, o vahşetin sonuçlarıyla yüzleştirir. Oysa tarih, bu kadar mesafeli değildir. Haçlı Seferleri, sadece ideallerin değil; yağmanın, katliamın ve büyük kırılmaların da adıdır. Kudüs, yalnızca kutsal bir hedef değil; aynı zamanda acının, sürgünün ve sessizce taşınan travmaların mekânıdır.

Film bu sertliği doğrudan göstermeyi seçmez. Ama o gerçeklik, her sahnenin arkasında, görünmeyen bir katman gibi varlığını sürdürür.

11 Eylül sonrasında İslam dünyasına yönelik sertleşen algının karşısına çıkan Cennetin Krallığı, Kudüs üzerinden anlatılan bir savaşın ötesine geçerek, farklı inançların insanlık zemininde nasıl kesiştiğini gösteren bir karşı anlatı kurar.

Ridley Scott bu filmde yalnızca Haçlı Seferleri’ni anlatmaz. 12. yüzyıl Kudüs’ünü merkeze alırken, Müslümanlar ve Hristiyanlar arasındaki mücadeleyi tek taraflı bir zafer ya da yenilgi hikâyesine indirgemez. Aksine, modern dünyanın da aşına olduğu önyargıların ötesine geçerek, inançların çatışmasından çok insanların sınındığı bir alan açar.

Yine de unutulmamalıdır: Film, bu tarihin en sert yüzünü yumuşatarak anlatır. Gösterdikleri kadar, göstermedikleri de bu hikâyenin bir parçasıdır. Ve bazen, eksik bırakılan sahneler, tarihin en ağır yükünü taşır.

Kudüs: Bir şehir değil, bir idealar bütünü

Kudüs hâlâ tartışmalıdır. Kudüs filmde bir mekân değildir, bir fikirdir. Toprak hâlâ bir kimlik meselesidir. Herkes onu Tanrı adına ister ama kimse Tanrı gibi davranmaz. Sur duvarları yükseldikçe, insanların merhameti azalır. İnanç yükseldikçe, insanlık geri çekilir.

Film burada sessiz bir soru sorar: Bir şehri kutsal yapan şey o şehrin kara taşları mı, yoksa o taşları koruyan insanlar mı?

Maskeli kral: Çürümenin içindeki akıl

Kral Baldwin... Yüzsüz kral...

Bir hastalık (cüzzam) kralın bedenini yavaş yavaş yok ederken yine aynı kralın akli diğerlerinden daha berraktır.

Onun varlığı, filmin en sert cümlesidir: Güç, sağlıklı olanın değil, doğruyu görebilenin elinde olmalıdır ama tarih bunu nadiren kabul eder.

Maskesi sadece hastalığını değil, iktidarın kırılmasını da gizler.

Selahaddin: Karşı tarafın ötesinde

Filmin merkezine yerleşen isimlerden biri olan Selahaddin Eyyûbi, yalnızca bir komutan olarak değil; bir temsil olarak resmedilir. Tarihsel anlatılarda, Haçlı Seferleri’nin devamında adı öne çıkan Aslan Yürekli Richard’a bile “insanlığı Selahaddin’den öğrendim” dedirtecek kadar eşsiz bir figür olarak anılır. Ortadoğu coğrafyasında ise çoğu zaman İslâm’ın ahlaki inceliğini ve adalet anlayışını şahsında toplayan bir lider olarak görülür.

Ancak filmde bu çok katmanlı kişilik, yer yer daha sade, daha mesafeli bir çerçeveye çekilir. Selahaddin, vakar sahibi ve dengeli bir komutan olarak sunulsa da onun tarihsel derinliği, temsil ettiği medeniyet birikimi ve karakterinin ince tarafları tam anlamıyla açılmaz. Bu yönüyle de film, onu yüceltirken aynı zamanda sınırlar; gösterdiği kadarını değil, eksik bıraktıklarını da düşündürür. Selahaddin şehri alır ama intikam almaz. Bu tercih, filmdeki en politik andır. Çünkü burada mesele zafer değildir. Mesele, gücün nasıl kullanıldığıdır. Selahaddin’in sakinliği, diğer tarafın hırsını görünür kılar. Ve film, taraf tutmadan bir tarafı açığa çıkarır.

Savaş: Gürültü değil, çöküş

Ridley Scott savaş sahnelerini bir aksiyon vitrini olarak kurmaz. O sahnelerde kahramanlık değil, tükeniş vardır. Kudüs kuşatması, bir zafer anı değil; bir medeniyetin sınır anıdır. Oklar, ateşler, yıkılan duvarlar... Ama asıl yıkım içeridedir. Çünkü savaş başladığında herkes kaybeder. Sadece bazıları daha geç fark eder.

Balian: Kahraman değil, tanık

Balian bu hikâyenin kahramanı değildir. O, izleyicinin yeridir. O da bizim gibi anlamaya çalışır. O da bizim gibi karar vermek zorunda kalır. Şehri savunur sonra teslim eder. Çünkü bazen doğru olan, kazanmaktan vazgeçmektir. Bu karar, filmdeki en güçlü cümledir: İnsan kalmak, çoğu zaman kazanmaktan daha zordur.

Son soru: Cennet nerede?

Film bittiğinde geriye büyük bir soru kalır: Cennet gerçekten bir yer midir? Yoksa bir insanın, güç eline geçtiğinde ne yaptığı mı? Ridley Scott cevabı vermez ama sınırı çizer: Cennet, bir şehri almakla kurulmaz. Bir şehri yakmamayı seçmekle başlar.

Kapanış: Cennetin Krallığı, tarih anlatmaz. Tarihin içindeki insanı anlatır. Bu film geçmişi anlatır gibi görünür. Ama aslında bugünü rahatsız eder. Ve bize şunu hatırlatır: İnanç, kılıçla değil; tavırla ölçülür.

*Sosyoloji mezunu, tarih öğrencisi; gazeteci ve nakkaş.

İclâl
Yılmaz*

İKİ
ÇELEBİ'NİN
CAMİSİ:

İKİ ÇELEBİ CAMİSİ

İstanbul/Eminönü

15. yy

Ahi Çelebi Camii'ni meşhur eden hikâye öyle güçlü ki anlatmaya oradan başlayacağız.

Burası Evliya Çelebi'nin meşhur Seyahatnâme' sinin temellerinin atıldığı cami. Onun, bir gün eskilerin deyimiyle "beyne'n-nevm ve'l-yakaza" yani uykuyla uyanıklık arasında rüyasında Peygamber Efendimiz'i (sas) görüp ondan seyahat ve şefaata başlamasıyla başladı her şey.

1040 yılının Muharrem ayında gördüğü rüyada Ahi Çelebi Camii'ndedir. Kalabalık bir cemaat içeriye girer. Evliya Çelebi yanında oturan zata kim olduğunu sorar. Aldığı cevap heyecan vericidir: "Aşere-i Mübeşşere'den okçuların pîri Sa'd b. Ebû Vakkâs!" Evliya Çelebi okçulukta derece sahibi bir kemankeştir, o yüzden kemankeşlerin piri olan Sa'd b. Ebû Vakkâs onun yanına gelmiştir. Camiyi dolduran cemaatte ise ön safta peygamberlerin, arka safta evliyâların, ashâbın, Kербela şehitlerinin ruhları dizilidir. Sonra kapı açılır ve haşmetli bir nur içeriye dolar. Nûrun alâ nûr olur. Peygamber Efendimiz bir yanında İmam Hasan, bir yanında İmam Hüseyin ile içeri girer. Resulullah mihraba geçip sabah namazını kıldırır. Evliya Çelebi titremektedir. Resûlullah'ın yüzünü inceler. Aynı Hilve-i Hâkânî'de olduğu gibidir. Namazdan sonra Sa'd b. Ebû Vakkâs Evliya'yı elinden tutup Resûlullah'ın yanına götürür. Şefaata istemesini öğütler. Evliya huzurda heyecanlanır, el öperken "Şefaata ya Resûlullah." diyeceği yerde "Seyahat ya Resûlullah." deyiverir. Bu dil sürçmesi Peygamberimiz'in (sas) hoşuna gider ve tebessüm eder. "Şefaata ettim, sıhhat ve selâmetle seyahat eyle! Fâtihâ!" buyurur. Ruhlar gitmeye hazırlanırken Evliya Çelebi hepsinin ellerini bir bir öper, dualarını alır.

***

Evliya Çelebi kitabında bu rüyayı kendine has üslubuyla bir yiğit ayrıntı ekleyerek uzun uzun anlatır:

"Muharreminin leyle-i âşûrası idi kim bu hakîr beyne'n-nevm ve'l-yakazada iken görürüm ki Yemiş İskelesi kurbünde Ahi Çelebi Câmî'i nâm câmî' kim helâl-i zülâl mâl ile inşâ olunmuş bir müstecâbü'd-da' ve câmî'-i atîkdir, menâmımda hakîr kendümi ol câmî'de gördüm..." / "Bin kırk muharreminin aşura gecesiydi ki İstanbul'daki evimizde şöylece bir dalmış iken bir rüya gördüm. Yemiş İskelesi yanında Ahi Çelebi Camii ki helal mal ile yapılmış bir eski camidir, kendimi orada gördüm."

***

Ahi Çelebi Camii, fetihten sonra İstanbul'da yapılmış ilk camilerden biri olmasının yanı sıra Evliya Çelebi'nin seyyah olmasına yol açan meşhur ve mübarek rüyası-

nın mekânı olduğu için de önemli bir ecdat yadigarıdır. Ancak nedendir bilinmez, bu caminin başına gelmeyen talihsizlik kalmamış. Yemiş İskelesi'nde çıkan yangınlarda iki defa yanmış. İkinci yangından sonra Mimar Sinan tarafından tamir edilmiş, bu sayede onun eserlerinin arasında adı geçmeye başlamış. Ne yazık ki 1894'teki depremde hasar görmüş ve yeniden tamiri yapılmamış. Ancak ibadete açık kalmış. Yıllar sonra Galata Köprüsü'nün yapımı sırasında yere çakılan kazıklar dolayısıyla duvarlarında büyük çatlaklar oluşmuş. Bu yıldan itibaren ibadete kapatılmış ve restore çalışmalarına başlanmıştır. Restore esnasında sıvaların altındaki taşların âdeta eridiği görülmüş ve güzelim caminin denize doğru kaydığı fark edilmiş. Bu haldeyken restore edilse dahi çok kısa sürede yeniden tamire muhtaç hâle geleceği için çalışmalar durdurulmuş.

Eminönü'nün en kalabalık noktasında, yirmi yıl boyunca kendisine dokunacak himmet elini beklemiş. Her gün yanından bambaşka ırklardan, bambaşka hallerden insan seli akmış. Bir yanına deniz dalgalarını vurmuş, diğer yanı aceleyle oradan oraya koşturan binlerce insanın adımlarını dinlemiş. Tam o sırada Vakıflar Genel Müdürlüğü 2005 yılında restorasyona yeniden başlama kararı almış, 2007 yılında çalışmalar sonlandığında ibadete açılmış. Ahi Çelebi Camii 2010 yılındaki yağışlarda ise su baskını tehlikesini yaşamış.

***

Görünüşte mimari özellikleri dikkati çekmeyen bu şirin camiyi yaptıran Ahi Çelebi, Evliya'nın rüyasının gölgesinde kalmıştır. İstanbul'un böylesi önemli bir yerine cami inşa ettiren Ahi Çelebi, döneminde iki defa hekimbaşılık yapan bir Türk tabibidir. Kendisi gibi hekim olan babasından miras kalan çok sayıda köy, hamam ve dükkândan meydana gelen büyük bir servete sahipti. Bu serveti Edirne'de yaptırdığı medrese ve mektebe, bir de bugün Ahi Çelebi Camii dediğimiz camiye vakfetmiştir. Ayrıca vakıf gelirlerinin fazlasının da Medine fakirlerine gönderilmesini vasiyet etmiştir.

Yakaza halinde görülen bir rüyada dahi olsa bu camiyi mübarek peygamberler ayak basmıştır. Bunda muhakkak Ahi Çelebi'nin malını bağışlarken duyduğu ihlasın etkisi vardır. Bugün etrafındaki büyük camilerin gölgesinde kaldığı için ibadet için çok tercih edilmese de bu rüya hatırına Ahi Çelebi Camii'yi ziyaret etmek gerektiğini düşünüyorum. Orayı ziyaret ederken Efendimiz'in (sas) rüyada buyurduğu cümleler ve ardından "Fatiha." hitabının caminin taşına, toprağına hıfz edildiğini düşünmek başımı döndürüyor. Bu mübarek hitabı İstanbulcumuzda duymamıza vesile oldukları için her "iki Çelebi'yi" de rahmetle anıyorum.

*Çanakkale AİHL mezunu. Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi. Bu yolculuktaki tek çabası: Kelimelerin kalbine vahyedilen manayı anlamakta bir adım ilerlemek.

Ebrar Paşahan*

unut- manın inceliği

OYSA Kİ HER YAŞANMIŞLIK SONSUZA KADAR CANLI TUTULMAYI HAK ETMEZ. BAZI ANILAR İLK ANDA ÖĞRETİCİDİR AMA ZAMANLA UNUTULMAMIŞ OLMALARI SEBEBİYLE BİZE ZARAR VERMEYE BAŞLAR.

İnsanlara küçük yaşlardan itibaren başarılı olmak için güçlü bir hafızanın öneminden ve gerekliliğinden bahsedilir. Unutmak çoğu zaman göz ardı edilir, hatta kimilerine göre bir zayıflık göstergesi bile sayılabilir. Hatırlamak ise bir erdem, bir bilinç göstergesi olarak yüceltilir. Oysa insan zihni yaşanan, duyulan, söylenen her şeyi hatırlayacak bir kayıt cihazı veya içini hiç boşaltmamak üzere doldurduğu bir çöp kutusu değildir. Hayatın her alanında olduğu gibi burada da ihtiyacımız olan şey sadece bir denge hâlidir. Her şeyi saklamak, belleğinde tutmak zorunda olan bir hafıza bir süre sonra insana yük olup kendi ağırlığı altında ezilir. Bu yüzden durmak bilmeksizin yavaşlamadan akıp giden bu hız çağının ortasında yapmamız gereken sadece hatırlamak veya sadece unutmak değil; hangisini, neyi, ne kadar taşıyacağımızı ayırt edebilecek bir farkındalığa sahip olmaktır.

Bilhassa gençlik döneminde insanlar biraz daha hassas, duygularını biraz daha yoğun yaşayabiliyor. Söylenen sözler, yaşanan kırgınlıklar, insanlarla olan ilişkilerimiz hepsi içimizde kocaman bir yer tutuyor ve zamanla kimliğimizin bir parçası haline dönüşmeye başlıyor. Hafızamız her yaşananları bize tekrar tekrar hatırlatarak olanı olması gerektiğinden fazla düşünmemize, zihnimizi, kalbimizi yormamıza sebep oluyor. Oysaki her yaşanmışlık sonsuza kadar canlı tutulmayı hak etmez. Bazı anılar ilk anda öğreticidir ama zamanla unutulmamış olmaları sebebiyle bize zarar vermeye başlar. Zihnimiz aynı sahneyi yeniden kurar, aynı cümleleri yeniden işitir, aynı duyguları tekrar hisseder, ama bu tekrar bizi iyileştirmez,

geliştirmez, yalnızca içimizde yorgunluk biriktirir. İnsan ilerlediğini zannederken aslında geçmişin dar ve karanlık koridorlarında dolaşır durur, oysa bu dolaşma bir yere varmaz.

Üstelik unutmak yaşanmış olanı yok saymak, onun gerçekliğini inkâr etmek değil, onun üzerimizde kurduğu hakimiyeti ve beraberinde getirdiği kötü izleri azaltma çabasıdır. Bu yönüyle affetmeye oldukça benzer, yani bir şeyleri hiç yaşanmamış gibi yapmaya çalışmak değil onu iyi tarafından tutup dönüştürmeye çalışmaktır. Her hatıranın hayatımızın merkezinde durmasına gerek yok ki... Bazıları kenara çekilmeli, bazılarının izleri zamanla silikleşmelidir. Aksi takdirde insan geçmişte takılı kalıp önünü bile göremez hâle gelebilir. Ayrıca bir şeyi sürekli hatırd tutmak, onun her zaman iyi manada bilincinde olduğu anlamına gelmez. Bazen bu bir yarayı yalnızca diri tutmaktan öte bir işe yaramaz. İyileşme ise yarayı diri tutmakla değil, doğru yöntemlerle tedavi etmeye çalışmakla başlar.

İnsan çoğu zaman olaylara mükemmeliyetçi bir bakış açısıyla yaklaşır. Çoğu kez farkında bile olmadan hem kendisinin hem başkalarının hatalarını bu acımasız bakış açısıyla yargılamaya meyilli olabiliyor ancak insan geçmişteki kendisini bugünkü bilgisiyle yargıladığında adil davranmış olmaz. Zihnimiz aradaki zaman farkının ve o zamanın içinde yaşananların tam farkında olmadığından her şeyi bugünün bilinciyle değerlendirir. Unutmanın inceliği de tam burada başlar; geçmişteki kendine merhamet göstermekle.

*Marmara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği bölümü mezunu bu kalem; sınıflarda ışık ararken, kelimelerle yollar çizmeye inanıyor. Edebiyatın izini sayfalarda değil, hayatın içinde sürüyor.

Esmâ Uslu*

ÇÖL ASLANI

Ömer Muhtar

Derviş-mücahit olarak yalnızca kendi dönemine değil kendisinden sonra gelecek nesillere dahi öncülük eden Ömer Muhtar, vatanını, hürriyetini ve önemlisi dinini muhafaza etmiştir. Kendisinden sonra gelecek isimlerin onu çağının Hâlid b. Velîd'i olarak tanımlaması da kilometre taşları arasında kallavi bir isim olduğu aşikârlığını korumuştur. Ömer Muhtar'ın izzetli bu duruşu İtalyan komutana şu cümleleri kurdurmuştur: "Huzuruma getirildiğinde üzerinde eski bir entari vardı ama duruşu imparator gibiydi. O an anladım ki biz onun bedenini hapsedebiliriz ama ruhunu asla hapis edemeyiz." Yalnızca sözleri ve yaptıklarıyla değil vakarıyla nicelerine ilham olan Ömer Muhtar'ı unutmamalı ve kilometre taşı olarak edinmeli. "Bedenin bir sancak oldu kumlara dikilene / Sabah akşam vadiyi direnişe teşvik eden."

Kendi Dilinden

"Vatanım için dinim için hürriyetim için... Bu topraklar bizimdir, sizin değil.

Biz asla teslim olmayız. Ya kazanırız ya ölürüz. Bizden sonraki nesillerle de savaşacaksınız; ondan sonrakilerle de. Ta ki biz bu toprakları terk edene kadar veya siz ölene kadar!

Hüküm ve karar yalnız Allah'ındır. Sizin uyduruk hükmünüzün hiçbir geçerliliği yoktur. Allah'tan geldik, yine O'na döneceğiz."

Ömer Muhtar'ın Libya'yı Terk Edenler Karşısında Payitaht ile İrtibatı Olan Seyyid Ahmed eş-Şerif'e Yazdığı Mektup

"Selamdan sonra... Biliniz ki biz vatanımızın acıklı ve ıstıraplı bir hayat yaşayan evlatlarıyız. Vatan, istila kuvvetlerinin çizimleri altında inliyorken, İdris es-Senûsî çıkıp Mısır'a gitti. Arkasından İtalyanlar, yapılan bütün anlaşmaları iptal ettiler. İdris, bizi bırakıp Mısır'a iltica etti. Biz ise kendimizi son dere-

ce dağınık bir vaziyette bulduk. Gittiği yönü, doğu ve batısını bilmeyen ve denizin ortasında yüzen bir gemi gibi terk edildik. Sen de aynı şekilde bizi bırakıp Türkiye'ye gitmeyi tercih ettin. Şunu bilin ki vallahi, vallahi ve sümme vallahi sizi yakalarınızdan yakalayacağımız günler olacak... Subhanallah... Tatlı olduğu ve meyve verdiği günlerde vatanımıza sahip çıkıyordunuz da acıklı günlerde nasılda terk edip gidiyorsunuz? Mısır'a, İdris'in yanına vardık. Ondandır yardım istedik. Fakat bize "Gidin, kendi başınızın çaresine bakın, bizim size yapabileceğimiz hiçbir yardım yoktur." diyerek bizi eli boş gönderdi. Yanaklarımızı sulayan acı gözyaşlarımızla döndük ve kanımızın son damlasına kadar dinimizi, vatanımızı ve canlarımızı savunarak asla düşmana teslim olmamak üzere ahdedtik. Ancak yine de birçok şeye muhtacız. Özellikle silah sonra para, yiyecek ve giyeceğe şiddetle muhtacız. Yardımcımız Allah'tır, Allah... Acele edin... Yardımda süratli davranın imkânınız ne elverirse, az veya çok demeyin."

Ne Dediler?

**Aliya
İzzetbegović**

Ömer Muhtar, sadece topraklarını savunmadı; İslâm'ın izzetini ve insanlık onurunu savundu. O, imkânsızlıklar içinde imanın neler başarabileceğinin en somut kanıtıdır.

**Anthony
Quinn**

Hayatım boyunca pek çok karakteri canlandırdım ama Ömer Muhtar gibi ruhu bu kadar saf, davasına bu kadar sadık bir adamı oynamak beni derinden sarstı. O sadece bir savaşçı değil, gerçek bir derviştir.

**Mustafa
Akkad**

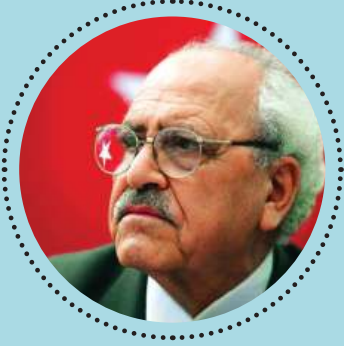
Batı'ya İslâm'ın gerçek yüzünü göstermek istedim. Ömer Muhtar, adâleti savaşın ortasında bile elden bırakmayan, esirlerine yemek veren ama kendi özgürlüğü için canını veren bir kahramandır.

**Muhammed
İkbâl**

Çölün hür ruhu! O, sahranın kumları üzerinde kaniyle öyle bir destan yazdı ki Batı'nın çelikten orduları o ruhun karşısında aslında mağlup oldular. Onun idam sehпасına gidişi, bir kölenin ölümü değil, bir hürün düğünüydü.

**Sezai
Karakoç**

Ömer Muhtar, İslâm'ın metafizik direnişinin et ve kemiğe bürünmüş hâlidir. O, Batı'nın sadece silahına değil, ruhsuz medeniyetine de "Hayır." diyen bir çöl aslanıdır. Onun şehâdeti İslâm dünyasının damarlarındaki donmuş kanı harekete geçiren bir şok dalgasıdır.

SAYFA- LARIN ÖTESİN- DE SADE SODA EKİBİ

İlk günü hatırlama gayretiyle hafızamızı yokladığımız bu sayıda, yine unutmamak adına ve ilk günkü gazımızı da işin içine ekleyerek ekibimizle anı biriktirmeye devam ettik.

Hafızanın tamamımız olduğu bu sayıda birlikte güzel anlar geçirdiğimiz dostlarımızla anın kıymetinin açısına ayrı bir pencereden bakıyoruz.

Sade Soda'nın anıları da bu köşede hatırlanmayı bekler. Yeni sayılarımızda aralarına yenilerini ekleme dileğiyle.

Ramazan'ın Ruhu Sade Soda İftarı

Sade Soda ekibi, okuyucuları, yazarları ve severleri ile beraber güzel bir Ramazan akşamı iftar sofrasında bir araya geldik. Sade Soda yazıları ve tatlı muhabbetlerle orucumuzu açtığımız etkinliğimizde dergimize büyük ilgi vardı.

Film Tahlil Etkinliği

Dergimizin son sayısı konusunda seçtiğimiz Coco filmi izleyip tahlil ettik. Sıcacık çaylarımız eşliğinde kalpleri ısıtan, yüzleri gülümseten sohbetimizle hatırlanmanın ne kadar değerli olduğunu, aslında çevremizin bizi hatırlamasıyla yaşadığımızı yeniden fark ettik.

Rabia Yiğit*

HATRA DÜŞEN CEMRE

Anılarımda hayat bulan bir ömür
Kim baksa mâtem dolu bir yas görür
Bacası tütmeyen evimde harcanan o kömür
Unutmaya yüz tutmuş kamelyalarda çürür

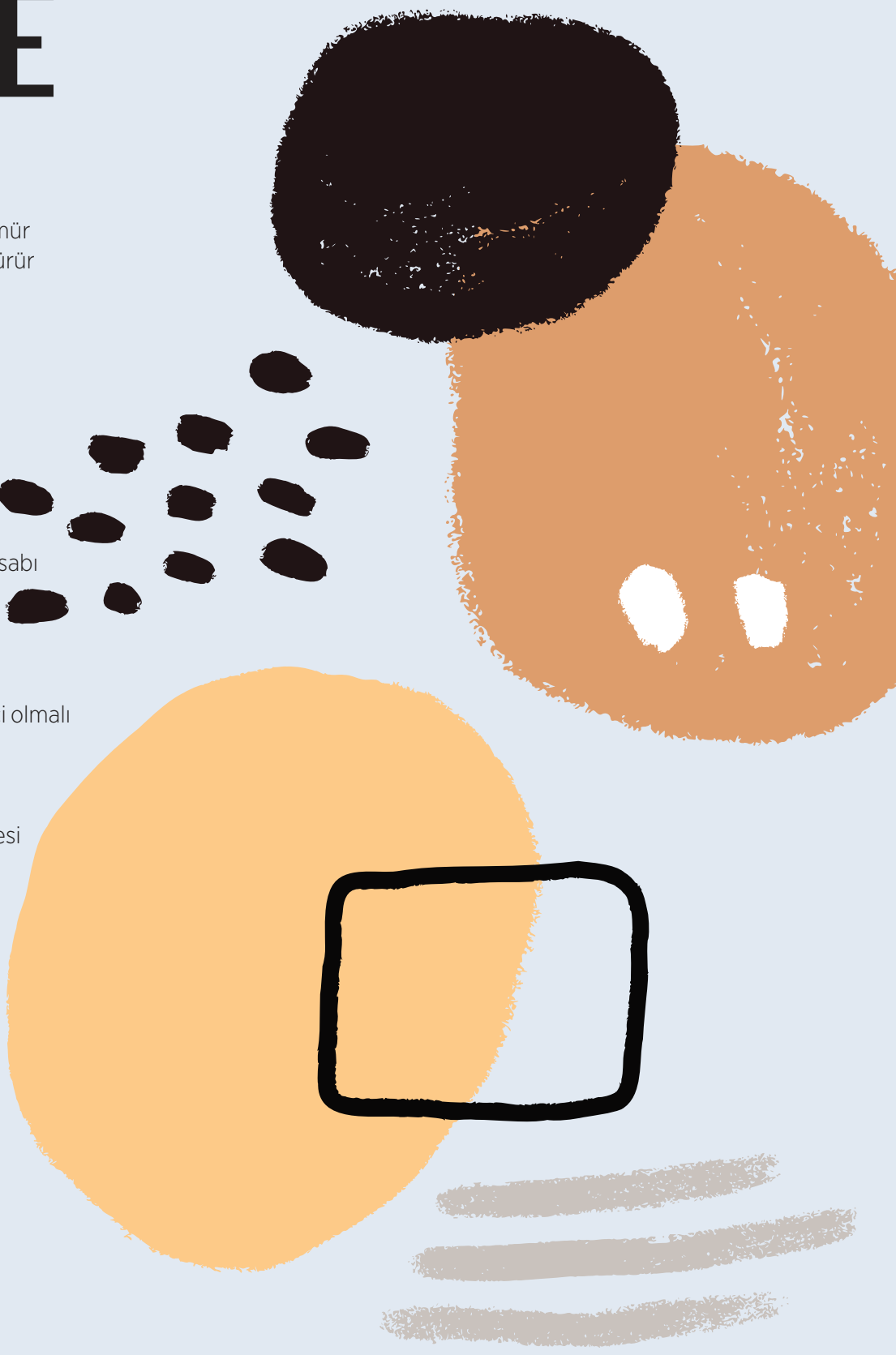
Sessizliği mesken edinmiş bedenleriz
Rüyadan ayılamamış bir dizi kemikleriz
Gözlerimizi kör ettiğimiz ıssız hanların
Unutmaya yüz tutmuş sahipleriyiz

Çayır çayır yanan cılız çalıların dumanı
Kör, sağır, dilsiz kalpler tiradı
Alkışlarla tâkatsiz bıraktık bu ihtiyarı
Unutmanın unutulduğu zamana kaldı hesabı

Öyle hesap ki teraziden taşmalı
İki dağ arasında parıltılı bir tuzak olmalı
Dehşet saçan gayyâya kestirme olmalı
Unutmaya yüz tutmuş sözlere emanetçi olmalı

Hatırma düşenlerin bir fersah ötesi
Kâlû Belâ'nın kanlı canlı zelzelesi
Unutmaya yüz tutmuş şükrümün gölgesi
Ya unutamasaydım tüm bu demi?

*Dizelerinde dinlenip yorulmayı en büyük
lütüflardan sayan ve bir gün şair olarak
anılmayı hayal eden kelâm yolcusu.

SANA
İYİ
GELECEK®

HALIÇ

halic.edu.tr

0(212) 924 24 44

“Unutmak olmazsa insanoğlu
nasıl yaşardı bunca acı
ortasında.

Ya hatırlamak!...

Evet, o da var. Ömür böyle
geçiyor işte; kâh unutup
kâh hatırlayarak.”

Mustafa Kutlu

11X KÜMÜLÜ ERZEL
**SADE
SÖDA**